COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XXII. PARS III.

LIPSIAE MDCCLXXIX.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.

Venduntur etiam
Lugduni Batauor. apud Fratres Luchtmann, Londini apud Fr. Elmsly
Venetiis apud I. B. Pascali, Romae apud St. Richard, Aug.
Taurinor. apud Giraud et Gravier.

I.

Noua acta Regiae Societatis scientiarum Vpsaliensis. Vol. II. Vpsaliae, ap. Io. Edmann. Reg. Acad. Typog. anno MDCCLXXV. 1 Alph. 16 plagg. 4. tabb. aen. 9.

Nostrum ducimus pergere in indicandis actis celebris huius Societatis, ea, qua supra *) fecimus, methodo.

1. *De diuersa origine Finlandorum et Lapponum obseruationes* SIMONIS LINDHEIM, *historico philosophicae.* p. 1.

2. *De nummis Gothorum extra Suiogothiam.* *Auctore* CAROLO RENALDO BERCH. p. 40.

3. *De nummis Arabicis in Suiogothia repertis,* *disquisitio* CAROLI AVRIVILLII. p. 79.

4. *De acido aëreo commentatio* TORBERNI BERGMANN. Cl. Auctoris sententia super hac re, a PRIESTLEYO in altera commentarii sui de aëre editione commemorata, et actis Regiae Scientiarum Academiae Holmiensis breuis de eadem materie Auctoris expositio inserta quidem est: nunc tamen accuratissimum huius doctrinae examen ex- p. 108.

*) v. comm. nostr. Vol. XXI. p. 191.

experimentis et obſeruationibus firmatum exhibet.

Ex duplici ſenſu, quo aëris fixi adhibetur denominatio, vel latiori, vel anguſtiori, poſteriori hic vtitur. Late ſumitur pro omni fluido elaſtico, quod ſub corporum decompoſitione in medium prodit, quocunque demum medio eliciatur, et cuiuscunque praeterea ſit naturae. Anguſtiore ſignificatione eam denotat ſpeciem, quae alcalinis terris et ſalibus ineſt, igne vel acidis extricanda et quae ſub fermentatione e multis vegetabilibus copioſe erumpit. Haec depurata acidam prodit indolem, ideoque *acidum aëreum* a Cl. Auctore vocatur.

Iam triplicem methodum, qua purus aër fixus obtineatur, igne, acidis, et fermentatione vberius deſcribit, et inſtrumenta tabula aenea depicta tradit.

p. 113. Aër fixus purus acidi qualitates omnes oſtendit. 1. cum aqua facile vnitur. Grauitas ſpecifica aquae, quam dicit *aëratam*, ſ. aëre fixo impraegnatam, reſpectu deſtillatae eſt, vt 1, 0015 ad 10000: thermometro gradum + 2 monſtrante. Subtiliſſima haec aura vero etiam in libero aëre, qua magnam partem iterum auolat, idque citius in ratione incaleſcentis maſſae: interim quo minuitur magis, eo retinetur reſiduum pertinacius, vt ſemihorae coctionem poſtulent vltimae reliquiae. Congelatio eandem promte et penitus ſecernit.

Deinde aquae vnitus aër fixus huic debilem, gratam, et titillantem aciditatem communicat. Eſt haec genuinus aquarum mineralium frigidarum ſpiritus, qui acidulis nomen dedit, et mediante quo, additis iuſta proportione ſalibus convenientibus, Selteranas, Spadanas et Pyrmontanas

per-

perfecte imitari licet: et qualibus sexto iam anno Cl. Auctor fruitur insigni sanitatis emolumento.

Tincturam heliotropii coeruleam distincte rufat; color vero rufus in vase aperto cito euanescit. Aliorum vero succorum coeruleorum colorem mutare nequit aër fixus. Sic quoque aqua aërata, ab omni peregrino liberata acido, papyri heliotropio coeruleo tinctae colorem non mutat: ideo, quod partim subtilissimi acidi sufficiens moles planam superficiem attingere nequeat, partim quod suae volatilitati absque remora hic obedire possit.

Si alcali vegetabile aëre fixo impraegnatur, sal p. 118.
obtinetur, quod in crystallos abit prismaticas, quadrangulas, apicibus vtrisque e duobus triangulis inuersis, tecti instar conniuentibus, formatis. Crystalli hae neque in aëre humido deliquescunt, neque in sicco fatiscunt, et Cl. Auctori *alcali vegetabile aëratum* audiunt. Alcali fixum minerale, aëre fixo plerumque ita onustum reperitur, vt absque vlteriore eiusdem accumulatione in crystallos cogi possit decaëdras vel octaëdras apicibus oppositis truncatis. Si vero calcis vstae ope causticitatem adquisiuerit, eodem modo, ac vegetabile, satiari potest. Crystallorum recentium 100 partes continent aëris fixi 16, aquae 64, et alcalini puri 20; adeo vt 100 partes alcali puri aëris fixi 80 ad saturationem requirant: contra aequale alcali vegetabilis pondus non nisi 42 adsumit. Nam in genere salium simplicium naturam esse demonstrat eam, quae, validiores fuerint, ad satietatem minore egeat quantitate.

Alcali volatile causticum aëre fixo mitigatur, p. 124.
quodam modo figitur et ad crystallisationem fit pronum. Terra spathi ponderosi aëri fixo vnita est: vt vero Cl. Auctor hanc vnionem intimius cognosceret, volatile menstruum vstione expulit, residuo aquam

affudit, quaſſauit, et deinde percolatione facta in libero aëre ſuperficiem cremore tarde veſtitam vidit; et quidquid ſolutum erat hac via, eodem, quo cum aqua calcis accidit, modo ſeparabatur. Centenarius continet aëris fixi 5, aquae 30, et terrae ponderoſae purae 65 partes. Aqua terrae huius $\frac{1}{900}$ ſui ponderis ſuſcipit, eaque onuſta mercurium ſublimatum corroſiuum deiicit flauum, dulcem nigricat, colores vegetabiles, vt aqua calcis, mutat. Haec terra aëre fixo ſaturata aquam vulgarem vix, ſed aëratam facilius ſubit, quae $\frac{1}{1530}$ ſui ponderis arripit. Atque haec ſolutio papyrum fernambuco illitam reddit coeruleam, heliotropio vero tinctam ſaturatiorem efficit, tincturam huius vero abundans menſtruum rufat.

p. 126. Spathum calcareum igne ponderis $\frac{45}{100}$, et efferueſcendi facultatem in acidis amittere, acritatem vero et ſolubilitatem adquirere teſtantur experimenta: quam mutationem ſic explicat: vſtione expelli $\frac{34}{100}$ aeris fixi, et reliquas $\frac{11}{100}$ aqua conſtare cryſtalliſationis. Quam analyſin ſyntheſi confirmat. Calx aërata ſuperfluo aëre fixo eo perducitur, vt facilius ab aqua ſuſcipiatur. Totam igitur inter calcem crudam et viuam diſcrepantiam ex praeſentia vel abſentia aëris fixi et aquae cryſtalliſationis pendere putat.

p. 131. Magneſiam albam ſalina indole gaudere ratur, cum in calore moderato ponderis ſui $\frac{1}{850}$ ſoluat aqua deſtillata. Analyſi etiam terra peculiaris, aëre fixo et aqua ſaturata obtinetur. Centenarius eiusdem 25 partes aëris fixi, et 30 aquae cryſtalliſationis continet.

p. 133. Argilla pura i. e. terra aluminis ab aëre fixo vix attingitur: omnino tamen ab eo non reſpui, ſi tenera ſatis et diuiſa ſit, aluminis probat praecipitatio,

pitatio, alcali aërato facta. Silicea terra aëris fixi omnem eludit vim.

In ſtatu elaſtico aër fixus nullum ſoluit, nec corrodit metallum, niſi forſan ſub calcinatione; aquae vero vnitus aggreditur ferrum, zincum, magneſium ſ. magneſiam nigram. Ex reliquis p. 136.
nonnulla, praecipitationis momento, ſubtiliſſime diviſa, aquam aëratam ſubeunt. Cobaltum depuratum et niccolum interdum ſolutionis ſigna praebent.

Liquores inflammabiles aërem fixum auide p. 137.
abſorbent; cum phlogiſto puro autem aegre coniungitur aër fixus, fieri tamen videtur vel per ſcintillas electricas, in aëre fixo crebro elicitas, vel per ferrum ſulphuri admixtum madefactumque in aëre fixo fermentans. In vtroque caſu aër fixus phlogiſto ita oneratur, vt dein aquae reſpuat vnionem.

Aer fixus deiicit, alcalibus puris ſoluta, ſulphur, hepar, et hepar volatile ſ. ſpiritum fumantem ſulphuratum BEQVINI. Liquor ſilicum in aëre libero demittit terram ſiliceam, quod aëre fixo per illum enatante breui perficitur. Sapo aëre fixo aegre decomponitur. Cuprum alcali volatile aëratum adgreditur aeque, ac purum.

His praemiſſis gradus intenſionis eruere ſa- p. 139.
tagit. Atque vidit experimentis ſequentem eſſe attractionum electiuarum ſeriem pro acido aëreo. Terra ponderoſa pura firmiſſime retinet acidum hoc, deinde calx pura, poſt alcali fixum vegetabile, tum minerale, vtraque pura, haec ſequitur magneſia pura, hanc alcali volatile purum, poſtea zincum, deinde magneſium, denique ferrum. Alia vero ratio eſt huius attractionis, ſi hae materiae iam aëratae ſecum vniantur, quam vocat attractionem electiuam duplicem. Nempe alcali volatile purum e. g. nec terram ponderoſam, nec calcem, nec

magneſiam acido quodam vulgari ſolutas praecipitare valet: quod alcali volatile aëratum promte praeſtat. Nam alcali volatile minori vi omnia appetit acida, quam calx: itaque hoc ſale puro nulla peragi poteſt decompoſitio; ſi vero aëre fixo eſt imbutus, quarta aduenit materia connubium calcis ambiens, vt duplici vi ſimul diſtrahatur ſal calcareus; altera nimirum alcali puro competente, acidum ſollicitatur, altera vero aëri fixo propria, calx pura, et hae vires vnitae priſtinam binorum principiorum cohaeſionem ſuperant. Calces metallorum ignobilium, via licet ſicca paratae, praeſertim vetuſtae, aëre fixo non carent.

p. 147. Iam cum ex his acida aëris fixi natura ſatis demonſtretur, *acidi aërei* ſ. *atmoſphaerici* nomine eum inſigniri mauult, cum vbique terrarum eiusdem magna adſit copia: quin imo ipſius aëris vulgaris principium quoddam proximum conſtituere videatur, vti PRIESTLEYVS coniicit. Obſtant tamen huic opinioni tentamina, in quibus, mediante phlogiſto, fluidum aëreum itidem mutatur, idque ſine vllis aëris fixi liberati indiciis.

p. 152. Recenſet etiam experimenta, quibus probetur, aciditatem aëri fixo eſſe eſſentialem. Grauitatem ſpecificam acidi aërei ponit 0, 0018, aëris vulgaris depurati 0, 0012: vt igitur aër fixus vulgarem $\frac{6}{10000}$ circiter ſuperet.

Noxia cauernarum quarundam aura eiusdem eſt naturae, atque acidi aërei. Ex grauitate vero acidi aërei colligit infima atmoſphaerae ſtrata hoc magis abundare, quam ſuperiora. Ex his patet, cur loca altiora in genere ſint ſalubria. Neque ſemper eiusdem eſt tenacitatis acidum aëreum, cum quasdam particulas aqua lubentius, alias ſegnius abſorbeat.

Acidum

Acidum aëreum ignem exſtinguit; imo animalia enecat, quae poſt mortem pulmones collapſos non in aqua ſubſidentes, pluribus locis inflammatos offerunt. Cor, animali calente, extractum nullo modo ad motum excitari potuit. p. 156.

5. *Diſquiſitio de attractionibus electiuis*, *Auctore* EODEM. Leges, quas attractio in ſuis operationibus ſequitur, hic diſquirit. Attractionem mundanorum corporum *longinquam;* illum vero ad vnionem niſum, qui inter quaeuis corpora in telluris ſuperficie vicina, attractionem *propinquam* nominat: atque hae aliis legibus adſtrictae videntur. p. 159.

Attractionum propinquarum plures diſtinguit ſpecies: 1. attractionem *aggregationis*, ſi materiae homogeneae ad vnionem tendunt, quo maior maſſa procreatur. 2. *compoſitionis*, ſi heterogenea miſcentur, et qualitas mutatur: quae, dum inter duo pluraque ſimpliciter vniendo excercetur, 3. attractio *ſolutionis* ſ. *fuſionis* vocatur. 4. inter tres relatiue cum vnius excluſione *attractio ſimplex electiua.* 5. inter duo compoſita, quorum quodlibet duobus tantum conſtat principiis proximis, ſub mixtione permutandis, *attractio duplex.* Vltimae binae in ſequentibus praecipue examinabuntur.

Prius inquirit, an attractio pendeat a rebus ſolum circumſtantibus, vel an earum ſit certus et ſtabilitus ordo: atque experientia probari ait, plura phaenomena de conſtanti ordine teſtari, etſi quoque nonnulla ſint, quae a conſueto ordine videantur declinare. Sic caloris varia intenſio corporum affinitates vel infringit, vel omnino invertit; in iis caſibus, vbi idem gradus nonnullas materias prae aliis notabiliter volatiles efficit. p. 162.

Attractio duplex electiua alias leges habet, quae, niſi attendatur et a priori diſtinguatur, vi- p. 166.

detur exceptionem a conſtanti ordine conſtituere, pro qua tamen habenda non eſt. Sic creta, ne quidem vſta, tartaro vitriolato aqua ſoluto addita, nullam efficit decompoſitionem: ſed ſi cretae ſolutioni inſtillatur acidum vitrioli, deiicitur gypſum. Si vero creta alio acido minerali prius fuerit ſoluta, quatuor in ſcenam prodeunt ſubſtantiae, et quod antea efficere non potuit, acido ſibi vnito adiuta valet. Explicat haec vberius Cl. Auctor ſchemate, in quo tartarus vitriolatus ſ. alcali vegetabile vitriolatum et calx acido ſalis ſoluta eidem immiſcentur aquae; id quod idem eſt, ac ſi quatuor hae materiae ſeparatim aquae iuſta ratione immiſcerentur ita, vt nunquam bina acida in eadem horizontali linea collocarentur: inde fit, vt maior ſit ſumma attractionum inter ea, quae horizontaliter, quam quae verticaliter ſunt oppoſita, ideoque attractio inter alcali fixum et acidum ſalis, vna cum attractione inter acidum vitrioli et calcem maiorem efficiunt ſummam, quam attractio inter alcali fixum et acidum vitrioli, vna cum illa, quae inter acidum ſalis et calcem locum habet. Haec quoque aliis exemplis comprobat.

Si metalla, acidis ſoluta, aliis deturbantur metallis, id duplici abſoluitur affinitate, quam phlogiſton efficit. Si alterutra materies ſenſim priſtinam mutat indolem, eiusdem attractiones etiam mutabuntur. Hinc acido marino e baſi alcalina expellitur acidum nitroſum, inde quoque arſenicum album in deſtillatione decomponit ſalia neutra, quae acido ſcatent nitroſo; non vero ea, quae marinum continent. Subiungit hic quaedam de ferri in acido vitrioli ſolutione.

p. 174. Ex ſolubilitate etiam anomaliae apparent. Sic alcali fixum minerale acidis vnitum ad ſatietatem et aqua ſolutum, addito alcali vegetabili puro

manet

manet in ſolutione limpida, nullaque congrumatio, neque vlla obſeruatur praecipitatio. Inde alii putarunt, alcali minerale non praepollere vi attractiua prae vegetabili. Neque, ſi alcali minerale ſede extrudatur, ſolutio turbabitur, cum idem ſit per ſe ſolubile, neque limpiditatem impediat. Itaque ex hoc phaenomeno nihil ſequitur. Si vero ſolutio vaporet, reperietur tandem alcali minerale liberum ſeorſim cryſtalliſatum, praetereaque ſal neutrum pro natura acidi, quod examini fuerit ſubiectum. Sic etiam metalla quaedam ex acidis deiecta nimio alcali facile iterum ſolutione euaneſcunt. Si materies ſede extruſa nouam ſoluit combinationem, nouum adeſt impedimentum, quo decompoſitiones celantur. Pertinent huc praecipitationes ex ſubducta ſolutionis aqua, addita materie, quae combinationem priſtinam non mutat, aquam tamen eidem eripit, ſi vtrique ſimul non ſufficit, vnde in paruas cryſtallos, inſtar praecipitati, ſubito concreſcit: quae quidem acido vitrioli probe concentrato fiunt, ſi iuſta doſi inſtillatur ſolutionibus ſalium, quos aqua difficulter ſuſcipit, et quorum principia proxima acidum vitrioli diſtrahere nequit.

Ex copula trium materierum quarundam hae anomaliae oriuntur, vt coaleſcant tres ſine excluſione vllius; quod incommodum inprimis via premit ſicca: nam terrae tam inuicem, quam cum ſalibus mixtae, et pleraque metalla colliqueſcunt. Idem ſaepe valet de quatuor ingredientibus. p. 176.

Sales neutri determinatam acidi abundantiam recipere poſſe, atque ex eadem anomalias ſequi exemplis probat, e. g. ſoluatur tartarus tartariſatus pauxillo aquae deſtillatae, inſtilletur dein acidum tartari, mox materia ſpongioſa alba fundum petet, quae verum praebet tartarum. Cauſſa huius p. 167.

huius mutationis ex natura materierum eruitur. Eſt tartarus alcali vegetabile, plus acidi, quam ad ſaturationem opus eſt, continens; quod ſi, alcali vegetabili addito, tollas, habebis tartarum tartariſatum, qui quidem a tartaro ſola materierum proportione differt, vnde maxima, inprimis quoad ſolubilitatem, oritur diſcrepantia. Eodem modo ſe habet ſal DE SEIGNETTE, et ſal acetoſellae. Eodem modo explicat Cl. Auctor experimentum quod 1760 diuulgauit Cl. BAUME', qui illius ope apparere exiſtimat, tartarum vitriolatum omnino acido nitri poſſe decomponi. Sic quoque baſes ſalinae, terreſtres, et metallicae nonnunquam ſaturitatis limites transgrediuntur.

p. 182. Iam accedit ad determinandas attractiones electiuas ſimplices: et primo methodum, qua ad eas determinandas vſus eſt, deſcribit, deinde nouam attractionum tabulam condit; quae vltra 30000 exquiſita requirit experimenta, ſi perfectionem quandam adtingere debet. Quae, cum vnius viri labore vix perfici poſſint, Cl. Auctor obſeruationes, a ſe hactenus factas, profert, aliosque chemicos, vt eidem rei perficiendae operam dent, inuitat.

p. 186. Supremum tabulae ſtratum, quemadmodum dicit Cl. Auctor, continet 50 rectangula horizontaliter diſpoſita, exhibentia 50 diuerſas ſubſtantias, ſignis indicatas vel cognitis, vel nouis. Hae ſubſtantiae ſunt 1. acidum vitrioli, 2. acidum vitrioli phlogiſticatum, 3. acidum nitri, 4. acidum nitri phlogiſticatum, 5. acidum ſalis, 6. acidum ſalis dephlogiſticatum, 7. aqua regis. 8. acidum fluoris mineralis, 9. acidum arſenici, 10. acidum boracis, 11. acidum ſacchari, 12. acidum tartari. 13. acidum acetoſellae. 14. acidum citri. 15. acetum deſtillatum. 16. acidum formicarum. 17. acidum phoſphori. 18.

ri. 18. acidum aëreum. 19. alcali fixum vegetabile purum. 20. alcali fixum minerale purum. 21. alcali volatile purum. 22. terra ponderoſa pura. 23. calx pura. 24. magneſia pura. 25. argilla pura. 26. terra ſilicea pura. 27. aqua. 28. aër nudus. 29. phlogiſton. 30. ſulphur. 31. hepar ſulphuris ſalinum. 32. alcohol vini. 33. aether. 34. oleum eſſentiale. 35. oleum vnguinoſum. 36. aurum. 37. platina. 38. argentum. 39. hydrargyrus. 40. plumbum. 41. cuprum. 42. ferrum. 43. ſtannum. 44. wiſmutum. 45. niccolum. 46. arſenicum. 47. cobaltum. 48. zincum. 49. antimonium. et 50. magneſium.

Hae ſubſtantiae ſunt quaſi capita, quaeque ſuae columnae verticali, ad quas ſingulae inferiores ita referuntur, vt quo propiores, eo etiam affinitate vel attractione ſint validiores. Lubenter tabulam hanc affinitatum ſubiungeremus, niſi inſtituti ratione impediremur. Ideoque neque ipſam harum ſubſtantiarum affinitatem indicare poſſumus, ſed ad ipſam tractationem Lectores remittere neceſſe eſt. In explicatione, 8 plagulis contenta, obſeruationes lectu digniſſimae offeruntur et ardua haec doctrina multis nouis augetur inuentis. A quibus recenſendis eo maiore iure abſtinemus, quum Cl. Auctor ſub finem diſſertationis polliceatur, ſe hanc diſquiſitionem denuo ſeorſimque edendam curaturum, et neceſſariis explicationibus nouisque obſeruationibus ditaturum eſſe.

6. *Obſeruationes macularum varii generis in diſco Iouis et coniunctionum inferiorum ſatellitum eius, habitae in Obſeruatorio Stockholmenſi a* PETRO WARGENTIN. p. 247.

7. De

p. 267. 7. *De motu Cometae* anni 1770 ab ERICO PROSPERIN.

p. 283. 8. *Cycas Caffra descripta a* CAROLO PETRO THUNBERG. E Promontorio Bonae Spei transmissa d. 1. Maii 1774. Hottentotti, nunc in vlteriorem partem Africae concessi, agriculturae nullam operam dant, frugibus ideo pane parando destituuntur: hinc bulbos varios effodiunt, quibus vescuntur. Est in hac terra magna bulbosarum plantarum copia; vt Ixiae, Gladioli, Iridis, Moraeae, Ornithogali, Cyanellae, aliarumque. Aliis Populis, *Nomaquas* dictis et Caffris Milii genus est, cuius semina in farinam contusa ad panificium adhibent. Aliis familiare est e Palmae cuiusdam arbore elicitam medullam tractare ita, vt panem quodammodo nanciscantur. Huius arboris de-
p. 284. scriptionem et iconem tradit. Dicitur *Cycas caffra*, foliis pinnatis, pinnis lanceolatis, petiolis inermibus. Crescit in decliuibus montium colliumque. Floret Augusto. Est planta diphyta. *Mari*, calyx. Amentum strobiliforme, ouatum, grande, pedunculatum ex apice radicis vel trunci excrescens, erectum. *Squamae* subtriquetrae, antheris tectae. *Corolla* nulla. *Filamenta* nulla. *Antherae* sessiles, confertissimae, ouatae, supra rima longitudinali dehiscentes, vniloculares, glabrae, magnitudine milii. *Pollen* album.

Feminae calyx. Amentum vt in mare, sed grandius. *Squamae* pedicellatae, apice subtetragono, lateribus compressis in hamum productis: hami pedicello duplo breuiores. *Germina* obtusissima, poris aliquot intrusis. *Stilus* et *Stigma* desunt. *Drupa* simplex, intra singulam squamam libera, oblongo ouata, septemangularis, glabra, sensim inferne attenuata, carnosa pulpa rubra,

bra, apice obtufiffima carne denudata nucleum continens. *Nux* ouata, triangularis, vnilocularis. *Nucleus* albus, folidus.

Truncus arboris lignofus, fed fragilis. Medulla in eo continetur fatis craffa, eaque, fimulac extrufa fuerit, pelli inuoluta in humum defoditur, per menfis aut longius temporis fpatium. Putrefacta deinde inter duos lapides pertunditur, et affufa aqua in maffam fubigitur, e qua placentae formantur, quas fub calente adhuc cinere coquunt.

9. *Ericae tres nouae fpecies defcriptae et delineatae* a LAURENTIO MONTIN. 1. *Erica pafferina*, antheris muticis inclufis, floribus lateralibus folitariis, corollis campanulatis, calycibus tomentofis, foliis ternis. 2. *Erica Thunbergii* antheris muticis inclufis, floribus fubumbellatis, corollis fubglobofis inflatis, foliis ternis. 3. *Erica cernua*, antheris criftatis inclufis, floribus ouatis capitatis, calycibus ciliatis, foliis quaternis. Omnes tres habitant ad Cap. B. Spei, miffae a Cl. THUNBERG. p. 289. p. 290.

10. *Vita* OLAVI CELSII, S. Theol. Doctor. et Profeff. Primar. in Academ. Vpfalienf. et Dioec. Vpf. Archipraepofiti. Etfi iis praefertim, quae Theologum perficiunt et exornant, doctrinis inclaruit; tamen cum a primis annis, vbi facrum perfcrutaretur codicem, obuia loca longe plurima notauerat, quae intelligi ab omni parte nequirent fine herbarum atque arborum, de quibus agunt, certiore cognitione; botanicae et hiftoriae naturali dedit operam. Primum fpecimen edidit *de Auibus*. Dein munificentia Regis Auguftiffimi CAROLI XI menfe Ianuario A. 1696 iter literarium inftituit per Daniam, Germaniam, atque hic Lip- p. 295

fiae

ſiae per plures menſes commoratus eſt, Fribergam quoque et Dreſdam aliaque celebria doctoribus loca inuiſit. Poſtea Belgium, Galliam, vbi Lutetiis apud DODARTVM et TOVRNEFORTVM botanicam coluit, Italiam, Auſtriamque adiit, atque per Vratislauiam, Berolinum, Gryphiswaldiam ac Stralſundam redux Holmiam delatus eſt. Primum moliebatur opus de *Plantis Biblicis*, Bochartiano Hierozoico non impar futurum. Iuuenis igitur RVDBECKIO dum *campos* ederet *Elyſios*, adfuerat, ſub literaria peregrinatione vbique botanicos conſuluit, hortos adiit et Vpſaliae fixis laribus, non viridarium modo aluit, ſed et per aeſtates in Vplandiam aliasque patriae regiones geſtiit excurrere. Deinde ſolenne habebat botanicae Philologiae dicare excerpta, quibus completa quinque denſiora volumina muſeo botanici horti legauit. Sanitate egregia fruitus eſt et per quinquaginta vltra annos docendi munus ſuſtinuit. Ingraueſcentibus annis hernia affectus eſt, qua leuata plures annos vixit; tandem tamen nullius affligente ſenſu morbi, placide exſpirauit die XXIV Iunii, anni MDCCLVI. annos natus prope ſex et octoginta. Praeter ſchediaſmata Actis Societ. Vpſal. inſerta, et Botanicem ſacram quoque ſpectantia, ex ſcriptis ſuis phyſicam ſpectant ſequentia.

Auctarium plantarum Vplandicarum, in Act. Acad. Holm. 1740.

Hierobotanicon ſ. de Plantis Biblicis Sacrae Scripturae diſſertationes breues. Vpſal. P. I. 1745. P. II. 1747. 8.

II.

II.

D. CARL WILHELM POERNERS, *Churfürstl. Sächssl. Bergraths, chemische Versuche und Bemerkungen zum Nutzen der Färbekunst, Leipzig, bey Weidmanns Erben und Reich*, 1772. 8. *I Theil*, Alph. 1. pl. 10. *II Theil*, Alph. 1. pl. 15. *III Theil*, 1773. Alph. 1. pl. 16.

i. e.

Obseruata et experimenta chemica tinctoriae arti inseruientia, Auctore D. CAROLO GVILIELMO POERNERO. Tomus I. II. et III.

Variorum corporum, quibus artifices in tingendis ex lana confectis rebus vtuntur, accuratius examen non posse non maximae esse ad excolendam hanc artem vtilitatis, res profecto est certissima et adeo euidens, vt mirari satis nequeamus, praeter HELLOTVM vix vllum in eo allaborasse, vt tinctoriae arti fundamenta certa, eaque experimentis superstructa poneret. Etenim cum tinctoria ars sit profecto quaedam ipsius applicatae chemiae pars, fundamentisque nitatur ex ea sola petendis: ad intelligendum haud difficile erit, huius studium illi arti fauere, et ad eam augendam multum tribuere. Animaduerterunt autem hunc systematis artis tinctoriae defectum alii, qui cum essent experti, Cl. POERNERVM multos eam ob rem instituisse labores, vt corporum tinctoriae arti inseruientium cum variis additamentis mixtorum ad lanam relationes intelligeret, rogarunt eum, vt hoc in se reciperet munus, et ex multiplici sua experientia regulas erueret, quas artifices possent sequi.

Neque renuit Cl. POERNERVS horum precibus, arbitratus tamen eſt, ſyſtematice conſcriptum de hac materie tractatum artificibus, quippe qui ſoli experientiae adſueti ſint, obeſſe potius, quam prodeſſe. Qua de re id praeſertim Noſter tentavit, vt experimenta ipſa cum tingentibus corporibus inſtituta ſollicite enarraret, et ex iis deinceps demonſtraret, quaenam addenda ſint his corporibus media, quibus vel extrahi melius, vel exaltari color poſſit, et quae fugienda?

Diſpeſcuit omnem hanc rem in quatuor et viginti tractatus, quorum primum volumen ſex continet, in quibus de radice Curcumae longae, de Serratula tinctoria, de Matricaria Chamomilla, de Gallis, de cortice Betulae Alni, et de coloribus ex mixtione nonnullorum horum corporum ortis agitur. Secundum volumen in ſeptimo, octauo, nono, decimo et vndecimo tractatu experimenta cum ligno Braſilienſi, Sandalo rubro, radice Rubiae tinctoriae, Coccionella et Indigo inſtituta complectitur, in duodecimo autem de coloribus ex variorum horum corporum mixtione productis exponitur. In tertio tandem volumine ſequuntur in decem tractationibus experimenta cum Reſeda luteola, ſemine Trigonellae foeni graeci, Verbaſco Thapſo, Geniſta tinctoria, Carthamo tinctorio, Moro tinctoria, Orleano, Orſeille, Haematoxylo Braſiliano et Iſati tinctoria inſtituta. Viceſimus tertius autem tractatus colores ex his corporibus inuicem mixtis productos contemplatur, et viceſimus quartus de modo agit, quo diſquiri debet, vtrum tinctoriae arti inſeruire quoddam corpus poſſit, nec ne? Quo autem luculentius pateat, qua cum cautione experimenta Cl. Auctor inſtituerit, et quam vtilia tinctoriae arti illa ſint futura, age, quaedam exhibeamus ſpecimina.

Ac primum quidem cuiuslibet corporis in tinctoria arte solemnis chemicam praemittit analysin, enarrat deinceps rationem, qua in panno vel texto ex gossypio facto (*Kattun*) praeparando vsus est, et ipsa tandem cum salibus, aliisque additamentis instituta ad colorem extrahendum experimenta perspicue tradit. Et in prima quidem primi tractatus p. 2 sectione docet, rotundum *Curcumae radicis* genus et medicae et tinctoriae arti optime inseruire. Partes vero hanc radicem constituentes terreae et terreo mucilaginosae sunt, in quibus salis quicquam inest, quod tamen seorsim separari nequit, sed terreis et paucis oleosis magnopere adhaeret. Vocat Cl. Auctor hanc partium terreo-mucilaginosarum cum salinis et oleosis mixtionem mucilagineo-saponaceam, cui etiam tingens huius radicis principium immixtum deprehenditur. Porro vndecim enarrat Cl. Auctor experimenta, quibus tingentem hanc materiem vario modo extrahere conatus est. Additamenta, quae ad hunc scopum Cl. POERNERVS adhibuit, sunt salia media, acidum vegetabile et minerale, gypsum, martis et veneris vitriolum, sal alcali fixum et volatile, olea expressa atque aetherea, spiritus vini et sapo. Apparet ex his periculis, omnia haec corpora ad extrahendam tingentem materiem apta esse, eam tamen magis magisque pro additamenti ratione mutari, sic acida colorem magnopere exaltant, alcalina vero eum in bruno-rubrum mutant.

In altera sectione experimenta, panni tingendi causa instituta, enarrat Cl. Auctor, quem, vt ad recipiendum tingens principium aptiorem redderet, antea in diuersis lixiuiis ex nitro crudo, sale communi, sale ammoniaco, cremore tartari, aceto, alumine, gypso, vitriolo martis, vitriolo veneris et sapone praeparatis, macerauit et coxit.

Cc 2 Sequun-

Sequuntur in tertia ſectione pericula goſſypii tingendi cauſa inſtituta, quod eodem, quo pannum modo ad recipiendam tingentem materiam aptiorem reddidit. Patet vero ex copioſis a Noſtro cum hac radice factis experimentis, pro varia additamenti ratione varium ſemper euaſiſſe colorem, ita vt ex ducentis ſexaginta et octo diuerſis procedendi modis vix duo eadem ratione pannum vel lanam tinxerint. Quam falſa autem illa ſit opinio, qua ex curcumae radice colorem, qui in aëre diu duret, extrahi haud poſſe ſtatuitur, experimentis edoctus Cl. POERNERVS animaduertit. Etſi enim diffitendum non eſt, alumen et tartari cremorem, quibus vt plurimum artifices in extrahendo tingente huius radicis principio vſi ſunt, huic ſcopo non inſeruire, ſal commune tamen, ſal ammoniacum et veneris vitriolum eidem egregie opitulantur. Salis ammoniaci praeſertim ope ex curcuma colorem aëri prorſus reſiſtentem extrahi, pannisque impertiri poſſe Noſter expertus eſt: vt tamen in accommodata quantitate ammoniacum ſal adhibeatur oportet, quippe cum nimia eiusdem copia raram reddat lanam, tingentesque curcumae particulas debilitet, nimis exigua contra eiusdem portio neque lanae poros ſatis aperiat, neque tingentes radicis partes ſufficienter extrahat; ex his tamen non fluit, vna cum ſale ammoniaco alia media, quae faciant ad pulchritudinem panno conciliandam, adhibenda non eſſe. Salis communis vſum ad hunc ſcopum egregium quoque Cl. Auctor expertus eſt, recte tamen illud ammoniaco ſali poſtponit. De aceto idem, quod de alumine diximus, valet, ſi vero alia corpora, e. g. ammoniacum aut commune ſal ſimul cum aceto adhibueris, vtile illud reperies. Quanquam autem negandum non eſt, et copioſa illa a Cl. Auctore facta experimenta

ſatis

ſatis ſuperque euincunt, plurimis cum curcumae radice productis coloris ſpeciebus hoc eſſe commune, vt externo aëri haud reſiſtant; eius vſum tamen prorſus disſuadendum non eſſe, ſed iis rebus tingendis, quae libero aëri raro exponuntur, inſeruire poſſe, Noſter exiſtimat. In fine huius tractationis ſuam ſuper *arſenici* in tinctoria arte vſum ſententiam Cl. POERNERVS addit, eaque in eo verſatur, vt, quamuis colores illud ſaepenumero exaltet, ſplendoremque iis conciliet, tamen, cum aduerſus aërem colores haud defendat, et ob venenum noxium hominibus euadere poſſit, locum illi relinquat nullum. p. 189.

Accedimus ad ſecundum tractatum, qui experimenta cum *Serratula* capta complectitur. Ac primum quidem refert Cl. Auctor chemicam huius plantae analyſin docuiſſe, abundare in eadem partes mucilagineas et terreo-reſinoſas, quibus acidi cuiusdam ſalis quicquam immixtum eſt. Tingens autem huius plantae principium in terreo-reſinoſis partibus reſidet, vt tamen mucilaginea pars ab eodem prorſus libera non ſit. Sequuntur hanc plantae ipſius diſquiſitionem copioſa panni, xylique tingendi cauſa inſtituta pericula, ad quae eadem fere additamenta, quae ad labores cum curcumae radice factos ſelegerat, adhibuit. Eluceſcit vero ex his, hanc plantam inter vtilia tingentia corpora ſibi vindicare locum, quanquam enim naturalis eiusdem color admodum gratus non eſt, quippe qui ex flauo in viridem vergit, aliis tamen tingentibus corporibus ſi addita fuerit, haud ſpernendum, eumque aëri reſiſtentem panno tribuet colorem. Sal commune, gypſum et alumen ad pannum non ſolum praeparandum, ſed quoque ad extrahendum tingens ſerratulae principium optima p. 191.

 ſunt

ſunt media. Aëri plurimae ex ſerratula productae colorum ſpecies diu reſiſtunt, omnibus autem reliquis palmam praeripiunt eae, quibus praeparandis veneris vitriolum, alumen, aut gypſum cum alumine mixtum ſeruierant.

p. 285. In tertii tractatus prima ſectione pericula partium *Chamomillam* conſtituentium detegendarum cauſa facta occurrunt, atque ex his quidem edocemur, easdem, quae ſerratulae inſunt, et huic plantae ineſſe partes, copia tamen oleoſarum et mucilaginearum partium in noſtra planta maior eſt, quam in ſerratula, ſalinum autem principium in chamomilla vel prorſus deeſt, vel oleoſo-mucilagineis partibus ita immixtum, vt ſui praeſentiam nullo modo patefaciat. In altera et tertia huius tractatus ſectione experimentorum ad tingens principium ex chamomilla extrahendum, pannoque et xylino applicandum inſtitutorum reperitur catalogus. Concludit vero Cl. Auctor ex ſuis experimentis, chamomillae tingendi facultatem debiliorem eſſe ea, qua curcumae radix aut ſerratula gaudet: eſt quoque coloris ex chamomilla producti aduerſus aërem reſiſtentia minor, quam ſerratulae, curcumae autem colorem ſuperat. Media ad pannum praeparandum optima ſunt ammoniacum ſal, aut coeruleum vitriolum cum communi ſale mixtum; illi tamen colores, ad quos producendos ſal commune cum veneris vitriolo Noſter adhibuerat, non quidem citrini ſunt, ſed partim bruni, partim virides, grato tamen ſplendore gaudent. Cum tartari cremore, alumine et veneris vitriolo producti virides colores egregii ſunt, qui et per ſe adhiberi, et aliis quoque tanquam fundamentum inſeruire poſſunt. Xylino impertiti ex chamomilla colores admodum durabiles non ſunt,

quippe

quippe cum a coctione in alcalino lixiuio valde mutentur; resistunt tamen eidem illi, qui xylino cum gallis, alumine et caustico lixiuio praeparato applicati fuere.

In tractatu de *Gallis* docet nos Cl. Auctor, Turcicos ad tingendum aptiores esse, quam Europaeos, eosque componi ex copiosis terreis, paucis resinosis et acidis particulis, in quibus etiam inflammabiles quaedam inuolutae sunt. Quanquam autem galli vix quicquam tingentis in se habent materiei, tamen, si martiale vitriolum ipsis additur, niger ex illis extrahi potest color, quare ad hunc praesertim praeparandum in experimentis cum gallis institutis Noster respexit. Ac coeruleum quidem et viride vitriolum in diuersis proportionibus gallis addidit, eosque in aqua coxit et panno applicare studuit, qua ratione mox nigrum, mox violaceum, mox brunum reddidit pannum, atque hinc manifestum est, gallorum cum martiali vitriolo mixtionem praecipuum esse ad producendum nigrum colorem fundamentum; attamen hi colores per se neque ad ouium, neque ad arboream lanam nigram reddendam commendandi sunt, cum prior absque alio additamento nigra quidem euadat, dispendium tamen inde nanciscatur, quod, nisi alia media simul addideris, tollere nulla ratione possis; posterior autem sine aliis mediis prorsus nigra non fiat. p. 351.

Ex quinto tractatu notamus, partes *corticem Alni* constituentes copiosas terreas esse, quibuscum salina cum inflammabilibus partibus mixta substantia coniuncta est. Ex laboribus, quos panni, xylinique cum hoc cortice tingendi causa Cl. Auctor instituit, patet, eum, siue per se fuerit applicatus, siue cum aliis salinis corporibus mix- p. 404

tus, tinctoriae arti parum prodesse. Quamuis autem hic cortex tingentis principii vix quicquam in se contineat, tantum tamen abest, vt omnis in tinctoria arte vsus expers sit, vt aliis potius tingentibus corporibus, quae resistendi facultate destituuntur, hanc ipsam vim tribuat, coloresque ex iis productos aduersus aërem defendat. Niger autem color, quem nonnulli ex hoc cortice et martis croco praeparari iubent, propterea commendandus non est, quod neque gratum colorem ille conciliat lanae, neque eodem modo illam tingit, sed maculosam potius reddit.

p. 427. Ex sexto tractatu diuersas, quas Cl. Auctor cum his corporibus fecit, mixtiones tantum notandas esse censemus, cum, si singulos colores ex horum corporum mixtione productos excerpere vellemus, verendum nobis esset, ne nimis fieremus prolixi. Ad primam autem mixtionem serratulam et curcumae radicem; ad alteram eandem radicem et chamomillam; ad tertiam serratulam, chamomillam et radicem curcumae; ad quartam eandem curcumae radicem et gallos, ad quintam betulae alni corticem et curcumae radicem; ad sextam serratulam et chamomillam; ad septimam serratulam et gallos; ad octauam serratulam et corticem betulae alni; ad nonam gallos et chamomillam; ad decimam eandem chamomillam et betulae alni corticem; ad vndecimam tandem eundem corticem et gallos adhibuit. Ceterum varia, salina praesertim media, his corporibus addidit, tingentemque eorundem materiam et panno et xylino applicare Cl. POERNERVS studuit.

Vol. II. Secundum obseruationum et experimentorum Cl. POERNERI volumen ad perfectiorem reddendam

dendam tinctoriam artem hoc magis accommodatum eſt, quo praeſtantiora illa ſunt corpora, quorum ad lanam relationes in illo clare et perſpicue enarrantur. Dabimus pro more et ex hoc volumine quaedam ſpecimina. Septimi tractatus p. 3.
prima ſectio tentamina, quibus Cl. Auctor ad indagandas *Ligni Braſilienſis* (*Fernambuk*) partes conſtituentes vſus eſt, complectitur, quibus clarum fit, ſubſtantiam quandam reſinoſae ſimillimam cum mucilagineis, ſalinisque partibus mixtam in hoc ligno occurrere, reſinoſamque, in qua et tingens huius ligni principium ineſt, per admixtas has partes in aqua ſolubilem reddi. Pannum cum hoc ligno tingendum per ſal commune, ſal ammoniacum, tartarum, alumen, ſtanni ſolutionem, tartarum et ſtanni ſolutionem, tartarum et alumen, ſtanni ſolutionem et alumen, gallos, ſalque ammoniacum et gallos praeparauit, hocque modo varios, eosque partim egregios ipſi tribuit colores, quorum tamen plurimi, cum aëri vix reſiſtant, haud commendandi ſunt. Additamenta autem illa, quorum ope pannus hoc ligno tinctus reſiſtendi facultatem nanciſcebatur, ſunt ſal ammoniacum, vini acetum, alumen, ſtanni ſolutio, martis et veneris vitriolum, quibuscum Braſilienſe lignum coquebatur, pannoque in ſola aqua macerato applicabatur. Neque inepta fuit panni cum alumine, aut tartari cremore ſtannique ſolutione inſtituta praeparatio, cum hac quoque ratione panni color aduerſus aëris vim egregie defenderetur. Quos vero xylinum cum hoc ligno tractatum acceperat colores, ii omnes per coctionem in alcalino lixivio magnopere mutantur, qua de re ſuadendi omnino non ſunt.

In octauo tractatu *Lignum ſandali rubri* conſiderat Cl. Auctor, cuius analyſin, praemiſſa breui p. 96.

 natu-

naturali eiusdem hiſtoria, vti ſemper ſolet, tradit. Eſt autem tingens huius ligni materies quoque in reſinoſa parte, cui mucilaginea intime admixta eſt, contenta, atque in tanta quidem penuria, vt, ſi aptis mediis ad eam extrahendam haud fueris vſus, pannum vix ac ne vix quidem tingas. Qua de re et textum ex goſſypii linique filamentis conflatum (*Kannefas*), et pannum vario modo praeparare, aptioremque ad recipiendum tingens huius ligni principium reddere Cl. Auctor allaborauit. Tametſi autem hac ratione id erat conſecutus, vt colorem ipſum exaltaret, viſuique acceptiorem redderet, reſiſtentia tamen aduerſus aëris vim ii, quos pannus in ſe receperat colores, prorſus deſtituebantur. Textum vero ex lana linoque factum, cum antea in ſola aqua eſſet maceratum, ab huius ligni decocto, aluminis, vitrioli coerulei, aut ſalis alcali ope praeparato, ita tingebatur, vt coctioni in alcalino lixiuio vel prorſus reſiſteret, vel gratius omnino per eandem fieret. Huius texti praeparationi optime ammoniacum ſal cum alcalino coniunctum inſeruire Cl. Auctor expertus eſt, quippe cum coctio in alcalino lixiuio nihil quicquam valeat ad extrahendum texti hoc modo praeparati et cum rubro ſandalo tincti colorem.

p. 137. Accedit Cl. Auctor in nono tractatu ad exponendas *Rubiae tinctoriae* vires. Solent vero tenuiores huius plantae radices et maiorum radicum cortices inuicem mixti et pulueriſati ſub nomine *Faerberröthe*, medulla contra maiorum radicum ſub nomine *Grapp* in tinctoria arte haud raro vſurpari; qua de re grata omnino atque accepta noſtris hominibus eſſe debet C. POERNERI relatio, Dahliae prope Oſſitium in Circulo Miſenenſi coli rubiam tinctoriam, quae maiori omnino cum vtilitate, atque ipſa exotica, in tinctoria arte poſſit adhiberi. Ex tentaminibus ad indagandam mixtionem medullae radi-

radicum (hac enim ſola, neque vnquam minoribus radicibus *Faerberröthe* dictis Noſter vſus eſt) eluceſcit, ingentem terrearum partium copiam in ea occurrere, quibuscum terreo-mucilagineae, reſinoſae et forte ſaponaceae quaedam coniunctae ſunt. Tingentem materiam et in hac radice reſinoſa occultat pars. Ad tingendum cum hoc corpore pannum quod attinet, praeparationem eiusdem cum ſale communi aut tartari cremore nulla ratione ſpernendam eſſe, extrahendae vero ipſi tingenti materiae ſtanni ſolutionem et alumen egregie inſeruire Cl. Auctor fatetur. Xylinum cum hac radice vario modo tinctum, quanquam coctioni in alcalino lixiuio omni ex parte non reſiſtebat, ad inutile productum Cl. Auctor tamen non refert, quippe nonnullae ſpecies, praeter reſiſtentiam, omnes Turcici lini (*Türkiſches Garn*) prae ſe ferebant notas, qua de re chemicos hortatur, vt experimenta ab ipſo incepta proſequantur, experianturque, quid alia media ad procreandam xylino cum hac radice tincto reſiſtentiam valeant, quo facto dubium ſupereſſe nullum arbitratur, quin eam tandem xylinum nanciſcatur firmitatem, quam in Turcico illo admiramur.

Progreditur Cl. POERNERVS in decimo tractatu ad *Coccionellam* diſquirendam, quo nomine Chryſalis inſecti a LINNAEO inter Coccos relati inſignitur. Experimentis ſuis niſus Noſter ſtatuit, componi hoc corpus ex partibus oleoſo-reſinoſis et ſalino-terreſtribus, idque per intimam harum partium mixtionem in aqua ſolubile fieri. Inter media, quibus pannus cum hoc corpore tingendus praeparari poſſit, optima ammoniacum ſal, vini acetum et tartari cremorem eſſe, alumen vero aut tartari cremorem cum alumine mixtum huic ſcopo nequaquam inſeruire Cl. Auctor monet, etenim pannus hac ratione praeparatus reſiſtendi vim p. 245.

adipi-

adipiſcitur omnino nullam. Xylinum coccionellae ope rubrum redditum, quod antea vario, eoque admodum mixto modo praeparabatur, per coctionem in alcalino lixiuio prorſus mutatur, ita vt, niſi aliis mediis, metallicis forte ſolutionibus vtaris, ad hoc textum tingendum coccionellam vix adhibere poſſis.

p. 332. Vndecima tractatio nobile tinctoriae artis ſubiectum ſub examen vocat. Scilicet ex Indigofera putrefacta praeparatur corpus coloris ex coeruleo nigri, cui *Indigo* nomen datur, quodque ex martiali terra cum exigua ſalinae ſubſtantiae portione mixta componitur. Tingentem huius corporis materiem reſidere putat Cl. Auctor in terra illa martiali cum phlogiſtica et ſalina forte ſubſtantia intime mixta. Ad diſſoluendum hoc productum cum vrinam, acetum, aliaque menſtrua, quibus tinctores vtuntur, haud quaquam ſufficientia inueniſſet Cl. Auctor, alio, eoque triplici modo illud ſoluit, et ſub tincturarum nomine ad pannum et xylinum tingendum adhibuit. Verſatur vero primae tincturae praeparandae ratio in eo, vt dimidiam Indigo vnciam cum quatuor vnciis olei vitrioli miſceat et ſenſim ſenſimque quadraginta et octo vncias aquae purae affundat, quo facto egregia oritur Indigo ſolutio. Ad ſecundam tincturam praeparandam cuidam portioni prioris tincturae alcalini ſalis lixiuii tantam copiam infudit, vt acidum ſuperſaturetur, hocque modo coeruleus puluis praecipitetur. Separatur deinceps hoc praecipitatum a ſupernatante humore et in vini aceto ſoluitur. Tertiam tincturam ex drachma Indigo in vncia vna et dimidia olei vitrioli ſoluta et cum alcalino lixiuio ſuperſaturata praeparauit, etenim puluerem hoc modo praecipitatum in vini aceto quoque ſoluit. Atque hae quidem illae ſolutiones

lutiones ſunt, quibus vel per ſe, vel cum aliis additamentis mixtis ad pannum, xylinumque varia ratione praeparatum tingendum Noſter vſus eſt. Et pannum quidem quod attinet, eum vel in aqua, vel in aluminis aut alcali ſalis ſolutione coxit, maximam tamen vtilitatem alumen afferre didicit, quippe quo efficitur, vt prior tinctura vel ſola, vel cum gypſo coniuncta pannum egregie tingat, eumque aduerſus aëris vim defendat. Salis alcali vſum ad pannum praeparandum non prorſus quidem ſpernendum, ſed alumini tamen poſtponendum eſſe Cl. Auctor expertus eſt. Ad textum ex goſſypio factum tingendum priorem tincturam adhibuit, textumque ipſum cum ſola aqua, veneris vitriolo, ſale alcali, ammoniaco et alcalino ſale, gallisque et ſale alcali praeparauit, diuerſosque partim egregios ipſi tribuit colores, qui tamen per coctionem in alcalino lixiuio vehementer mutantur, atque adeo ſuadendi non ſunt.

Accedimus ad vltimum huius voluminis tra- p. 389.
ctatum, ex quo diuerſas, quas Cl. Auctor fecit, corporum tingentium mixtiones notamus. Et Braſilienſe quidem lignum cum ſandalo rubro, rubia tinctoria, coccionella, indigo, curcumae radice, ſerratula, chamomillis, gallis et betulae alni cortice; Lignum ſandali rubri cum rubia tinctoria, coccionella, indigo, curcumae radice, ſerratula, chamomillis, gallis et cortice betulae alni; Rubiam tinctoriam cum coccionella, indigo, curcumae radice, ſerratula, chamomillis, gallis et betulae alni cortice; Coccionellam cum indigo, curcumae radice, ſerratula, chamomillis, gallis et cortice betulae alni; Indigo tandem cum curcumae radice, ſerratula, chamomillis, gallis et cortice betulae alni coniunxit, et ex his triginta

ginta et quinque diuerſis mixtionibus colores aliorum mediorum ope extraxit, eosque et panno et xylino applicare anniſus eſt.

Vol.III. p. 1. Supereſt tertium experimentorum Cl. POERNERI volumen, in quo primum locum tractatio de *Reſeda luteola* tenet. Qualitas huius plantae illa, qua flauo lanam tingit colore, in reſinoſis partibus cum terreis mixtis abſcondita eſt, ceterum ſalinae et mucilagineae partes in illa quoque offenduntur. Media, quibus ex reſeda extrahi tingens materies, pannoque applicari poſſit, optima Cl. Auctor alumen, veneris et martis vitriolum, ſtanni ſolutionem et ſal commune inuenit, quippe quae et ſuaues et aëri reſiſtentes colores panno tribuunt, quare ab eorum vſu ſummam vtilitatem futuram eſſe iudicat. Neque xylinum cum hac planta tinctum inter inutilia producta numerat, vtraeque enim, quas modo de panno laudauimus, proprietates et huic communes ſunt, quam ob rem noſtros ciues hortatur Cl. POERNERVS de hac planta in noſtris terris maiori in copia excolenda, praeſertim cum euictum ſit, noſtrum ſolum ab ea haud ſperni, tingendisque corporibus eam magis aptam eſſe, quam ſerratulam.

p. 44. Tractatus decimi quarti prima ſectio docet nos, ſemen *foeni graeci* ex copioſis oleoſo-mucilagineis, terreisque partibus componi, quibuscum exigua reſinoſarum et ſalinarum partium copia coniuncta eſt. Praeparatur pannus cum hoc ſemine tingendus optime cum alumine, etenim vel ſine additamento, vel cum tartari cremore, coeruleo aut viridi vitriolo, aliisque mediis coctum hoc ſemen panno huic etſi non ſemper viſui acceptos, admodum reſiſtentes tamen largitur colores. Suadet etiam Cl. POERNERVS huius ſeminis mixtionem

cum

cum aliis tingentibus corporibus, quo quippe modo colorum ex illis productorum resistendi facultatem augeri verosimile est. Xylinum cum foeni graeci semine flauum redditum amittit rursus suum colorem, cum in alcalino lixiuio coquitur, neque vlla ratione, nisi forte viridi aut coeruleo vitriolo addito, hanc proprietatem ipsi conciliari posse, Noster arbitratur.

Verbasci Thapsi flores, de quibus decima quinta tractatio exponit, componuntur ex terreis adstringentibus, resinosisque partibus, in quibus tingens materies abscondita est. Pannum cum his floribus tingendum optime praeparari per alumen Cl. POERNERVS Auctor est, extrahendi vero coloris pannoque applicandi causa vtilia sal commune, acetum, stanni solutionem et coeruleum vitriolum reperit. Ad xylinum vero tingendum haud aptum verbascum est, resistendi enim facultate prorsus destituitur, et quanquam dubitandum non est, quin media quaedam hanc vim xylino tribuant, verendum tamen tunc esse existimat Noster, ne citrinus verbasci color nimis mutetur, iisque forte coloribus fiat similis, qui minoribus sumtibus possunt obtineri. p. 81.

Experimenta cum *Genista tinctoria* instituta complectitur decima sexta tractatio. Resinosas huius plantae partes tingentis materiei vehiculum, easque cum paucis terreis et salino-mucilagineis mixtas esse Cl. Auctor in prima sectione edocet. Altera colores contemplatur, quos pannus varia ratione praeparatus ex genista cum aliis additamentis mixta adeptus est: fatetur autem Noster, ab aëre eosdem magnopere mutari, ita, vt, praeter illum, quem pannus cum alumine, vinique aceto praeparatus ex genista cum communi sale cocta acceperat, nullius vsus videatur suadendus esse. De xylino cum hac planta tincto Cl. POERNERVS p. 111.

NERVS quoque affirmat, proprietate, qua coctioni in alcalino lixiuio resistere debeat, illud destitui, neque vlla ratione, nisi forte calcis viuae aquam et alumen, aut coeruleum vitriolum ad praeparationem eiusdem, sal alcali vero ad colorem extrahendum, xylinoque enarrata methodo praeparatum applicandum adhibueris, hunc finem obtineri posse dicit.

p. 138. Ad *Carthami tinctorii* (*Saflor*) disquisitionem in decima septima tractatione Noster accedit. Componuntur hi flores ex resinosis, oleosis, acidisque intime mixtis partibus, in quibus inest materies, quae lanae flauum tribuit colorem. Vsus est Cl. Auctor ad pannum praeparandum aluminis solutione cum tartari cremore mixta, eamque reliquis, quas etiam adhibuit, praeparandi rationibus praestare didicit. Inter media panno praeparando idonea acetum quoque refert, quippe cum stanni solutio, aut eadem et tartari cremor ex carthami floribus colorem extrahant, qui pannum ita praeparatum praeclare tingat. De xylino cum carthamo tincto affirmare cogimur, vix vllius vsus illud esse, cum coctioni in saponaceo lixiuio nulla ratione resistat; suspicatur tamen Noster, repetitam xylini praeparationem cum alumine, calcisque viuae aqua ad augendam hanc facultatem multum contribuere posse.

p. 165. In duodeuicesima tractatione *Mori tinctoriae* analysin et ad lanam relationes Cl. POERNERVS enarrat. Est vero hoc lignum ex resinosis, terreis adstringentibus, mucilagineisque partibus compositum: colores, quibus producendis inseruit, flaui sunt, iique, quanquam visui admodum accepti sunt, propterea tamen, quod aëri vix resistunt, a Cl. Auctore non commendantur. Ceterum vini acetum ad pannum praeparandum, ad

extra-

extrahendum autem huius ligni colorem ſtanni ſolutionem, cremoremque tartari ea eſſe media, quibus diu aduerſus aëris vim defendi pannus poſſit, experimenta a Noſtro facta demonſtrant. Ad xylinum in aqua maceratum tingendum vix aptum inuenit hoc lignum, quippe cum nullum corpus, praeter coeruleum vitriolum, ex eodem colorem extrahat, qui xylino tingendo ſit idoneus.

Orleani diſquiſitionem vndeuigeſima tractatio enarrat. Hoc ex ſeminibus *Bixae Orellanae* L. praeparatum corpus componitur ex reſinoſis, mucilagineisque partibus, quibuscum volatilis ſalino-oleoſa ſubſtantia coniuncta eſt. Tametſi vero Cl. Auctor et pannum et xylinum in aqua, vini aceto, aliisque ſalinis ſolutionibus coxit, tingentique materiae extrahendae apta corpora Orleano addidit, lanaeque praeparatae applicauit, fere nulla tamen inde orta eſt coloris ſpecies, quae reſiſtendi vi gauderet; quare ſuadet Noſter, vt, qui Orleano in tingenda ouium lana vti voluerint, reſiſtentiae eidem conciliandae medium in ſale communi quaerant, quocum extrahi color, pannoque cum vini aceto praeparato poſſit applicari: namque hac ratione praeſtari hoc poſſe veroſimillimum eſt. p. 197.

Progredimur ad vigeſimum tractatum, qui experimenta cum tingente corpore ex *Lichene Roccella* L. calce et vrina praeparato tradit. Conſtituentes huius corporis, *Orſeille* dicti, partes reſinoſae et mucilagineae terreſtres ſunt, quae cum tingente materie mixtae colorem ipſi ex coeruleo rubrum tribuunt. Pannus in ſola aqua maceratus cum hoc corpore, ſalis ammoniaci, tartari cremoris aut coerulei vitrioli ope et gratum et aëri diu reſiſtentem colorem accepit. Commendat praeſertim Noſter tartari cremorem, qui, ſiue in ſola aqua, ſiue in ſalis communis aut aluminis ſo- p. 226.

 lutione

lutione pannus fuerit coctus et maceratus, vtrique huic proprietati panno conciliandae prae reliquis aptus inuentus eſt. Xylini autem cum hoc corpore tincti nulla fere eſſe poteſt vtilitas, cum reſiſtendi facultate illud prorſus deſtituatur.

p. 261. *Haematoxylon Braſilianum* L. (*Kampecheholz*) de quo in viceſima prima tractatione Cl. Auctor diſputat, tingentem offert materiem, quae ſalino inflammabilibus et terreo mucilaginoſis partibus immixta deprehenditur, quaeque pannum pro additamenti ratione mox coeruleum, mox nigrum reddit. Plures quidem, quos pannus ex hoc ligno in ſe receperat colores, ab aëre magnopere mutantur, ita vt, praeter alumen, coeruleum et viride vitriolum, ad praeparandum pannum Noſter nullum poſſit laudare medium; ad extrahendum autem colorem ſtanni ſolutionem vtilem inuenit, quippe quae panno cum alumine praeparato colorem tribuit talem, qualis et viſui eſt acceptus, et aëris vi omnino reſiſtat. Neque xylinum in aqua maceratum et cum hoc ligno et ſale communi, aceto aut coeruleo vitriolo tinctum reſiſtendi facultate deſtituitur; ſuadet tamen Cl. POERNERVS, vt xylinum hac ratione tinctum in ſaponaceo lixiuio coquatur, quo facto perennem illud nanciſci colorem aſſerit. Ceterum diuerſa media, quibus ad praeparandum xylinum vſus eſt, nihil quicquam ad reſiſtendi vim augendam contulerunt.

p. 302. In vigeſimo ſecundo tractatu tentamina cum *Iſati* inſtituta enarrantur. Praeparatum hoc ex *Iſatis tinctoriae* L. foliis per conciſionem, calcisque et aquae admixtionem corpus ex reſinoſis, pluribusque terreis partibus intime mixtis componitur, vimque poſſidet, lanae coeruleum colorem tribuendi. Ad recipiendam Iſatis tingentem materiem pannum cum aqua et cum alumine praeparauit,

rauit, ſicque non ſuaues minus, quam aëri reſiſtentes colores ipſi tribuit, quorum tamen praecipui illi ſunt, quos pannus cum alumine praeparatus ex Iſati cum tartari cremore, aut alumine cocta in ſe receperat. Decoctum Iſatis cum viridi vitriolo praeparatum xylinum in aqua maceratum optime tinxit, quanquam enim per coctionem in ſaponaceo lixiuio hoc xylinum mutationem patiebatur, maxima tamen ipſi manebat ſuauitatis ſpecies. Ceterum commendat Noſter Iſatis vſum ad xylini cum aliis corporibus tingendi praeparationem, quippe quod exinde admodum aptum ad hunc vſum euadere opinatur.

Viceſima tertia tractatio in decem ſectionibus eorum experimentorum, quae cum tingentibus corporibus inuicem mixtis lanae tingendae cauſa inſtituit, exhibet catalogum, ex quo nos, prout in ſexta et duodecima tractatione fecimus, omnes notabimus mixtiones. Ac Reſedam quidem luteolam cum Braſilienſi ligno, Rubia tinctorum, Coccionella, Indigo, Orleano, Orſeille et Haematoxylo Braſiliano; Semen Foeni graeci cum ligno Braſilienſi, Rubia tinctorum, Indigo et Haematoxylo Braſiliano; Verbaſcum Thapſus cum ligno Braſilienſi, Rubia tinctoria, Indigo et Haematoxylo Braſiliano; Geniſtam tinctoriam cum Braſilienſi ligno, Rubia tinctorum, Coccionella, Indigo, Orſeille et Haematoxylo Braſiliano; Carthami tinctorii flores cum ligno Braſilienſi, Rubia tinctoria, Coccionella, Indigo et Haematoxylo Braſiliano; Morum tinctoriam cum ligno Braſilienſi, Rubia tinctoria, Sandalo rubro, Coccionella, Indigo, Orſeille et Haematoxylo Braſiliano; Orleanum cum Braſilienſi ligno, Rubia tinctoria, Coccionella, Indigo, Orſeille et Haematoxylo Braſiliano; Orſeille cum ligno Braſilienſi, Rubia tinctoria, Coccionella, Indigo et Haematoxylo Braſiliano; Haematoxylon Braſilianum cum

p. 328.

ligno Brasiliensi, Sandalo rubro, Rubia tinctoria, Coccionella, Indigo et Gallis; Isatim cum Gallis, cortice Betulae alni, Serratula, ligno Brasiliensi, Rubia tinctoria, Sandalo rubro, Indigo et Haematoxylo Brasiliano coniunxit, media varia addidit, tingentemque horum corporum materiem cum ouium, tum arborum lanae applicauit.

p. 591. Accedit tandem in vltima tractatione Cl. POERNERVS ad exponendam rationem, qua in disquirendis corporibus vti debemus, vt appareat, an apta illa ad tingendum sint, nec ne? Quo autem vtiliorem, et ad erudiendum artificem aptiorem futuram hanc tractationem esse nos sumus persuasi, eo maiorem dabimus operam, vt praecipuas Cl. Auctoris circa hanc rem regulas sollicite edisseramus. Ac primum quidem illud corpus, cui tingentem inesse materiem suspicaris, in aquae simplicis sufficiente quantitate cum xylini, aut panni in aqua antea cocti et macerati particula per quoddam temporis interuallum coquendum est, ita vt, si modo tingens principium aliis partibus non nimis sit inuolutum, lana omnino tingatur; quodsi vero eadem hac ratione vel nullum, vel admodum debilem in se recepit colorem, coctio eiusdem cum tingente hoc corpore, variisque salinis mediis, e. g. sale communi, sale ammoniaco, alumine, vini aceto, viridi aut coeruleo vitriolo repeti debet, quo quippe modo tingentem cuiusdam corporis vim certissime experieris. De ipsa vero tingentis materiei praesentia si certus fueris redditus, veram eius naturam et mixtionem vt cognoscas, necesse est. Qua de re hoc corpus in aqua ad dimidiae partis consumtionem coquatur, decoctum depuretur et in varias portiones diuidatur. Admisceatur cuidam por-

portioni ſalis acidum, ſi quid fundum petit, pulviſque praecipitatus rurſus in alcalino lixiuio vel penitus, vel ex parte tantum ſoluitur, lixiuiumque tinctum inde euadit, de reſinoſa aut inflammabili tingentis principii natura cum terreſtribus partibus intime mixta certi reddimur; ſin acidi ſalis ope nihil praecipitatur, ſed decoctum potius exaltatur, inflammabiles partes cum ſalinis mixtas tingentem materiem conſtituere euincimur. Decocto autem cum ſalis acido mixto, ex quo neque ſeceſſit quicquam, neque color eius plenior euaſit, ſi alcalinum lixiuium admiſceatur, puluisque inde praecipitetur, dubium nullum eſt, quin abſorbentis terrae naturam ille habeat. Viridis vitrioli ſolutio cum decocto mixta terreae ſubſtantiae naturam patefacit. Etenim ſi violacei aut atri coloris materies praecipitatur, de exigua reſinoſae ſubſtantiae portione cum magna adſtringentis terrae copia mixta perſuademur; quo minus autem hoc praecipitatum corpus ad nigrum aut violaceum accedit colorem, eo magis quoque ab adſtringentis terrae natura abhorret, tuncque tingens materies ex reſinoſo mucilaginea ſubſtantia compoſita eſſe deprehenditur. Per aluminis ſolutionem decocto admixtam ſi quicquam praecipitatur, diſquirendum illud vlterius eſt, vt appareat, an ſola tingens materies illud conſtituat, ſiue aluminis terra eidem ſit admixta: et primum quidem cognoſcimus, cum materies ſeparata in alcalino lixiuio vel penitus, vel ex parte ſoluitur; ſi vero aluminis terrae portio ſimul fuerit praecipitata, per vitriolicum acidum certi reddimur. Ceterum alumen, prout ſalis acidum, reſinoſo terreſtres partes detegit. Per admixtum alcalinum lixiuium ſi quid ex decocto ſeparatur, illudque in ſalis aut vitrioli acido ſoluitur, quod

tamen raro accidit, abſorbentem terram cognoſcimus; ſin ſolutionem in his acidis recuſat, vt, plurimum terreo mucilaginoſam habebimus ſubſtantiam. Salia media, vt ammoniacum aut commune ſal, raro ex decocto quicquam deiiciunt, ſi vero hoc euenerit, ſeparatumque corpus ſolutionem in alcalino lixiuio haud recuſauerit, illudque tinxerit, de indole eiusdem terreo reſinoſa ſumus perſuaſi. Ceterum ad mutationem coloris decocti ab admixtis ſalinis corporibus quoque animaduertendum eſt, cum exinde vel maior, vel minor partium tingentium ſolutio, earumque interdum in magis gratum colorem conuerſio egregie pateſcant.
p. 604. In vltimis huius tractatus paragraphis Cl. Auctor quaedam experimenta cum *Vrtica, Scordio, Centaureo minori, Abſinthio, Ligno Pruni, Ligno Saſſafras, Radice Chinae, Radice Rhabarbari* et *Aloë* panni tingendi cauſa inſtituta addidit, quae horum quoque corporum in tinctoria arte vſum praeclarum docent.

III.

IOHANN FRIEDRICH GMELINS, *der Arzneyk. Dokt. etc. Abhandlung von den giftigen Gewächſen, welche in Teutſchland und vornemlich in Schwaben wild wachſen. Ulm in der Stettiniſchen Buchhandlung.* 1775. 8*vo Seitt.* 228.

i. e.

Tractatus de herbis venenoſis Germaniae, inprimisque Sueuiae indigenis. Auctore Cl. IOANNE FRIDERICO GMELINO.

Cl. Auctor, cuius iam alibi a nobis mentionem eſſe factam recordamur, commendandus eſt vel

vel ob hos ipſos venena contemplandi conatus plurimum, cum, quantum propoſiti difficultas licuerit, rem diu vexatam primo ad praeſtantiae cuiusdam faſtigium ſuſtulerit. Recenſuit vero in hoc ſuper venenatis herbis commentario, eas, quae Ipſi ex endemiis fuerunt cognitae, ita vt, praemiſſis quibusdam in patria receptis denominationibus, eas, quas a LINNEO in Syſt. ipſius Ed. XII. ſtabilitas eſſe nouimus, ſubiungat, et ex HALLERI, SCHAEFFERI aliorumque quorundam virorum ſcriptis ſynonyma iconesque addat. Ea vero, quae modo diximus, propria, eaque ad naturam facta, deſcriptio plantae, venenoſarum vel interdum ſalutiferarum virium teſtimonia et remedia apte opponenda ſequuntur.

Sed ne iuſto amplior noſtra euadat oratio, iam quae in libro reperiantur, paucis enarrabimus. Loquitur vero Cl. Auctor in introitu, praemiſſo, de rei herbariae praecipuo vſu in dignoscendis fugiendisque venenis conſiſtente; et modum venenorum agendi periculoſum, a partibus actiuioribus, neruos inprimis afficientibus, quibus reliqua antecellant corpora naturae, petendum eſſe cenſet. Luget vero non immerito, veneni notio- p. 14.
nem vix ac ne vix quidem definiri poſſe, propterea quod ipſorum agendi modus ſibi non ſemper reperiatur conſtans et quod ſaepius a diuerſitate corporis varie dirigatur. Redegit vero venena reſpectu virium, in acrium, ſtupefacientium, adſtringentium, (quae tamen rarius occurrunt) vel ex prioribus compoſitorum claſſes.

Signa quoque commemorat externa, vires p. 24.
venenatas plantarum hypothetice declarantia, quae in neglecta brutorum deuoratione, plantarumque ipſarum forma triſti, glutinoſa maleque olenti poſi-

ta ſunt, quae tamen merito pro dubiis pronunciaſſe videtur. Ordinem vero naturalem, quem dicunt, in contemplandis diuerſis ſtirpium generibus ſecutus eſt, adeoque ab incompletis ortus ſenſim ad perfectiores proceſſit plantarum familias. Haec vero plantas diuidendi methodus etſi in genere nobis non displiceat, tamen ex parte monendus videtur Cl. Auctor, quod eas plantas in plures diuiſerit claſſes, quae in vnam erant redigendae, quod quidem de polyantherarnm ranunculorumque valere videtur generibus.

p. 34. Fungi vero, quorum plurimos pro dubiis atque fallacibus aſſumſit, etſi *Agaricum muſcarium* LINN. ſolum, vtpote notiſſimum et maxime deteſtandum ex venenoſis fungis genus, ſpeciatim conſiderauit; fungi, inquam, colore nigro, coeruleo, viridi diſcolorique inſtructi, odore ſubputrido, corpore mucaginoſo tenacique inſigniti, in putredinem celerrime abeuntes, coquendo duriores euadentes, et ſtipite cauo praediti a Cl. Auctore pro nociuis habentur. Antidota his oppoſitura, cognita quidem, repetere tamen licebit. Commendanda autem emetica omni acido carentia, vt ipecacuanhae radix, vitriolum album, potusque calidus frequentius propinatus. Ipſum quoque acetum, vim veneni frangens, vel oleoſum quoddam non rancidum copioſius ingeſtum, ad illam inuoluendam, reperietur vtiliſſimum. Terreorum vero, adſtringentium, diaphoreticorum, narcoticorum, inter quae opium eminet, aliorumque a veteribus hic adhibitorum remediorum vſum, niſi in genere, certe in hoc venenorum genere prorſus negligendum eſſe ſuadet. De *Agarico muscario* illud attentionem noſtram meretur, quod Ruſſiae Galliaeque incolis hicce fungus

varie

varie coctus esca sit gratissima et quod in Kamtschadaliae regionibus ex ipso potus inebrians optimi paretur saporis.

Ad incompletarum herbarum ordines, quorsum vnico floris tegumento praeditae pertinent, retulit *Chenopodium Hybridum*, de cuius vi venenata RVSTII *) nos certiores fecit industria, *Daphnen Mezereum*, *Polygonum Hydropiper*, *Asarum Europaeum*, *Arum maculatum* et *Mercurialem perennem*. p. 41.

Ex graminibus vero *Lolii temulenti* solius fecit Cl. Auctor mentionem, in quo quidem contemplando, cum saepius segeti internascatur, studiosissime curauit, vt ex ipso comesto oriunda pericula euitentur. Descripsit enim non solum externam ipsius faciem sedulo, verum quoque remedia, quorum ope vel ex agris euelli, vel ex frumento collecto elici possit, vel ita certe mutari, vt de vsu illius amplius timendum sit nihil. Emendabitur vero quae ipsi est nocendi facultas, tostione, coctione in aqua simplici, vel aromatum, pinguium, aut denique brassicae salitae admixtione. p. 58.

Iam vero ad Euphorbias se conuertit, atque cum omnes huius generis conueniant species, characteres genericos, nocendi modum, medicamenta ipsis opponenda, et quem caute adhibitae praestent medicis vsum, praemisit. Commemorata vero sunt *E. chamaesyce*, *peplus*, *exigua acuta*, *paralias*, p. 68.

*) in Diss. de limitanda laude balsami vulnerarii DIPPELII, et olei martis per deliquium. Goting. 1774. 4to.

ralias, *helioscopia*, *verrucosa*, *platyphyllos*, *esula*, *cyparissias*, *amygdaloides*, atque *syluatica*.

p. 81. Liliacea has sequuntur, ex quibus *Colchici autumnalis* et *Veratri albi*, venenorum, ex STOERKII aliorumque scriptis sat cognitorum, fecit mentionem.

p. 95. Ex Ringentibus *Pedicularis palustris*, et *Digitalis purpurea* nisi venenatae, certe dubiae, Ipsi videntur.

p. 99. Ad Solanaceas plantas, istas summe venenatas, stupefacientesque monopetalas regulares redegit. Commemorauit itaque *Daturam*, *Stramonium*, *Daturam Tatulam* per hypothesin venenatam, *Hyosciamum nigrum*, *Atropam Belladonnam*, *Solanum Dulcamaram*, *Solanum nigrum vulgare* et *Bryoniam albam*.

p. 135. Ad Polyandras venenatas vero relatas legimus *Actaeam spicatam*, cuius venenosae vires a LINNEO detectas esse nouimus, *Aconitum Napellum* et *Lycoctonum*. *Anemonem Pulsatillam*, *nemorosam et ranunculoidem*, quae quidem Ipsi venenosi quid portendere videntur. *Clematidem vitalbam*, et *flammulam*. Errasse vero videtur Cl. Auctor in eo, quod *Anemonem Pulsatillam* LINN. pro *Pulsatilla nigricante* STOERKII *) habuerit, quam nimirum reliqui omnes non immerito pro *Anemone pratensi* LINN. ob formam magis conuenientem, habere solent.

p. 156. Ranunculi Cl. Auctori omnes videntur ominosi, quare singulos quoque huc retulit, quos Germaniae indigenos nouit. Nos vero, etsi KRAPFII **) hac in re nitatur auctoritate, vtriusque assertis nondum commouemur, vt plantas, oleribus merito adsociandas, veneni nomine proscindamus.

*) vid. comm. nostr. Vol. XVIII. p. 530.

**) v. comm. nostr. Decad. II. Suppl. I. p. 128.

damus. Neutiquam tamen negamus eſſe plurimis Ranunculis necandi vires, ob ſummum, quo pollent, acorem, inſitas. Continet quoque ordo hic *Hellebori foetidi* et *Calthae paluſtris* hiſtoriam.

In Vmbellarum vero, vltimum locum occupantium, deſcriptione, id egit indefeſſe, vt venenoſae ab ſalutiferis facile dignoſcantur familiis, quare ſingulae herbae venenoſae ſalutarium, ipſi ſimilium, characteres illico ſubiunxit. Sic *Conio maculato Liguſticum Peloponneſiacum*, *Oenanthen fiſtuloſam*, *Phellandrium aquaticum*, *Cicutam viroſam*, *Scandicem odoratam*, et *Cerefolium*, *Chaerophyllum ſylueſtre*, *bulboſum*, *temulentum et hirſutum*, *Apiumque Petroſelinum* formaeque ipſorum ſubiunxit diſcrepantiam, *Sium latifolium* deſcripſit, *Cicutae viroſae* conuenientis cum *Angelica ſylueſtri*, *Aegopodio Podagraria*, *Sio nodifloro* aliisque modo commemoratis, docuit formam diuerſam. Addidit quoque *Aethuſam Cynapium*, *Chaerophyllum ſylueſtre*, *bulboſum* atque *temulum*, eaque pro venenis habet. Vltimi vero *Chaerophylli temulenti* ſolummodo ob nominis triuialis Linneani venenoſam faciem, mentionem feciſſe, Ipſe fatetur. p. 180.

IV.

EIVSDEM *allgemeine Geſchichte der Gifte* 1. *Theil. Leipzig in der Weigandſchen Buchhandlung.* 1776. 8*vo* *Seitt.* 530.

i. e.

EIVSDEM hiſtoria generalis venenorum. Tomus primus.

Quae modo laudauimus Cl. Auctoris de venenis indigenis merita, multo magis aucta ſunt hoc, quod nunc indicaturi ſumus, opere. Tractavit

vit nempe vniuerſum pharmacorum lethalium ambitum ita, vt, praemiſſis in primo volumine generalioribus de venenis notandis, animalia hominibus interitum minitantia exponat, dein in altera operis parte herbas varie necantes deſcribat, et in vltimo denique libro ex minerali regno petitas diuerſas venenorum ſpecies prodat, quibus ipſis incognitorum quorundam venenorum hiſtorias ſubiungat. Qua quidem in re, quanta praeſtiterit Cl. Auctor, vt appareat, ſuccinctam Lectoribus noſtris exhibere librorum ipſorum epitomen, propoſuimus.

p. 7. Exhibuit vero Cl. Auctor ſtatim ab initio libri artis topicologicae definitionem, quae quidem ob notionem veneni ipſius amplam arduamque non ſine ſumma conſtitui firmarique poteſt difficultate, et in genere vniuerſae artis conſpectum breuem quidem, attamen accuratum proponit. Enarrat nimirum tanquam in introitu diuerſas venena cognoſcendi vias, auxilia variis generibus oppoſitura, et methodum venena ipſa nociuis viribus deletis con-
p. 18. tra morbos interne applicanda. Dicitur vero venenum corpus organicum, (ſidera enim nunquam hoc nomine proſcindenda) in naturam animalem non mutabile, mortem hominibus parua doſi, mo-
p. 27. do non perſpicuo, cellerrimeque concilians. Cognoſcuntur vero nocentes corporum naturalium qualitates ex rationibus ſequentibus; ex odore nempe teterrimo, ſubnauſeoſo, ex vi cauſtica externa, ex affinitate cum venenis dudum cognitis, ex abſtinentia beſtiarum ab illorum eſu vel ex damnis in animantibus brutis oriundis. A quibus vero poſterioribus cum ob naturarum diſcrepantiam ſaepius minus tuto colligi poſſit, ſuadet Cl. Auctor, vt in corporibus humanis experimenta inſtituantur, cum iis, de quorum virtute ambigitur, corpori-

bus.

bus. Ad hanc vero rem consequendam triplicem proposuit rationem, vel enim *sanguinem* e venis eductum ad hoc adhibere, iussit criterium, quod tamen cum neque omnia venenorum genera sanguinis imo neruorum perturbent massam, alia vero extra corpus sanguinem destruant, quae ore sumta ne tantillum quidem nocere soleant, pro dubio signo merito habuisse videtur. *Corpora* vero *malefactorum* ad hanc encheiresin aptissima, cum non semper medicis tentaminibus committantur, existimat *medicorum ipsorum corpora* ad haec conamina esse adhibenda, si cautiones, ab vnoquoque facile praeuidendae, non fuerint neglectae, ad quod quidem non rationibus solum variis, verum quoque quorundam medicorum summa auctoritate pollentium, exemplis alios instigare annititur. Suadet deinde medicis, vt si ad homines, quos vene- p. 45. no interemtos esse arbitrantur, fuerint arcessiti, sibi caueant, ne vel in ipsius morbi diagnosticis signis, vel certe in venenosae causae natura distinguenda errent. Requiritur ea propter, vt primo naturam mentemque et aegroti et ipsius cognatorum, eorumque inscitiam vel malitiam discere studeant, quae quidem saepius suspicionem admodum firmam praebere solent, videndum enim est sedulo, ne cum morbis putridis diuersis, quales sunt febres petechiales malignae, vel cum ipsis febribus lentis confundantur. Quibus vero exploratis, necesse est, vt, si de veneno sumto fuerit certum, omnia eligantur, quae veneni naturam indolemque ipsis declarare possint. Valent vero ad hanc rem cognoscendam, loci, in quo venenum fuerit repertum, sedula disquisitio, vasorum, in quibus asseruatum fuerit, inspectio, excrementorum ipsorum, veneni partes immutatas saepius producentium, contemplatio, et alia plura, quae commemorare

p. 65. morare longum foret. Praeſeruationes generales, a variis temere laudatae, locum nunquam habent, ſed in ſpecie iis ſolum cautiones quaedam ſunt commendandae, quorum opificia, venenis iisdem diu multumque tractantibus, inquinantur. Sic metallicis, vt ex multis quaedam adducamus exempla, oleoſa cuiusvis generis proſunt, iis vero, qui aqua forti vel ſimili re efficienda occupantur, ſpiritus ſalis ammoniaci volatilis naſo admotus eximie p. 72. conuenire ſolet. Antidota, quae ad venenoſam vim eneruandam offeruntur, ſunt *emetica*; ſiquidem modo ingeſtum in ventriculi latebris adhuc retentum fuerit venenum, ad ſalini generis pharmaca ſoluenda deſtruendaque adhibeantur *aquoſa*, *olea* recentia odoris ſaporisque expertia venenorum acidorum imminuunt agendi potentiam, *mucilagines* his recte meritoque ſubſtituuntur, cum humoribus non ſolum facilius multo miſceantur, verum etiam calorem ventriculi olea deſtruentem optime ferant, *lac* vtiliſſimum erit in quouis veneni genere, niſi illud vel acidum vel ſpirituoſum fuerit, quae nempe lac cogere conſueuerunt, *acetum* alcalinis venenis putredinem inducentibus potentiſſime reſiſtens, metalla reſinasque optime et ſoluens et diluens, exhiberi nunquam poteſt, ſi venenum acidae fuerit naturae. Quae ab aliis commendata ſunt antidota niſi noxia certe inutilia Cl. Auctori videntur. Pertinet vero ad illorum claſſes *ſapo*, qui non niſi in ſcopo emeſin ciendi commendandus Ipſi videtur, *mel*, *opium* in ſummis ſpasmis propinetur, propterea quod non tam in veneni ipſius partes agat, quam in inteſtinorum vaſorumque parietes, et quod humorum ſumma reſolutio, ſolidorumque debilitas iſtius vſum nunquam non comitetur. Ex *terris* innumeris fere, veteribus vſitatis, *terram calcaream* et *argillaceam* in venenis acidae indolis exhi-

exhiberi quidem poſſe conceſſit, nunquam tamen in earum vſu acquieſcere ſuaſit, reliquas vero omnes, ventriculum onerandas, obeſſe plus, quam prodeſſe merito affirmauit. Quae praeterea a medicis commendata ſunt calida irritantiaque alexipharmaca, quorſum eſſentiae, ſpiritus, tincturaeque hoc nomine inſignitae pertinent, ea ſi quidem venenum quoque calefacientis fuerit naturae, ne medicaſtris quidem infimis relinquenda erunt. Ad cognitionem ſcriptorum de venenis agentium p. 117. acquirendam et ad vſum huius doctrinae perſpiciendum, ad amplos ſuper his rebus tractatus Lectores remittere cogimur.

Commemoratis vero diuiſionibus venenorum p. 165. a diuerſis Auctoribus adhibitis, Ipſe ſuam ſubiunxit, quam dignam habemus, quae a nobis excerpatur. Diuiſit nimirum omnia venena a) *in vapores*, qui ſunt *obtundentes*, *ſuffocantes*, *ex vtrisque compoſiti*, et *paralyſin efficientes* b) *in venena palpabilia*, quae ſunt 1) *animalia* vel a natura vel a morbo in beſtiis procreata 2) *vegetabilia*, quae vel *naturalia* vel *non naturalia* ſunt, priora nocent vel ore ſumta vel corpori exteriori admota 3) *mineralia*, quae in *mechanica*, *chemicaque* diſpeſcit. Singula harum claſſium genera denuo ſubdiuiſit, ratione effectuum, quibus agant, in *acida*, *obtundentia neruos*, vel *adſtringentia*, quae omnia poſtea magis illuſtrare poterimus.

Medentur homini vaporibus noxiis exſtincto p. 170. varietas aëris, omnium in corpore reperiundorum vinculorum ſolutio, ſitus corporis erectus, frictio motusque vniuerſi corporis lenis, pediluuia calida, venaeſectio larga, aëris vel fumi tabaci in os, naſum vel anum iniectio, emeſis ope irritantis externi

terni producta, odorem acrem ſpargentia, ſcuta ſtomachica, aquae frigidae adſperſio, cucurbitulae, emetica ex tartaro emetico parata, et, ſi in vi-
p. 187. tam iam redierit, cardiaca. Vapores, qui neruos obtundunt, emendantur facillime aceti ope, iisque omnibus, quae in genere contra vapores adhibenda propoſuimus, omiſſo modo fumo nicotianae. Sunt vero duplicis generis, *obtundentes proprie ſic dicti*, et *exhalationes rerum graueolentium in locis aëri non peruiis.* Ad priores pertinent exhalationes hyoſciami, daturae, lolii, papaueris, croci, nicotianae, nerii, lini, cannabis, conii, chaerophylli, fungorum, hippomanes, atque rhois; ad poſteriores vero liliorum, polianthis, violarum, ſambuci, potuum inebriantium, aſae foetidae, et aliorum
p. 190. multorum. *Vapores ſuffocantes* ſunt a) *metallici*, b) *acidi*, c) *alcalici.* E prioribus eminent arſenicales, qui oleoſis euitantur, remediis vero inter generaliora dictis, fumo tabaci neglecto, tolluntur. In vaporibus vero acidis, oleoſa et ammoniacalia ſpirituoſa proſunt, pertinet vero ad horum vaporum ſeriem acidum vitrioli, ſulphuris, nitri atque ſalis. Ad alcalicos vero, quibus acetum aliaque acida ex vegetabilibus parata opponuntur, referenda ſunt, phosphorus, ſpritus ſalis ammoniaci vterque, ſpiritus vel ſal cornu cerui, plantarum leguminoſarum,
p. 212. alliorum, meloesque veſicatoriae perſpiratio. *Vapores obtundentes et ſuffocantes ſimul* emendantur acceſſu aëris liberioris, ſuffimigiis ex ſulphure, puluere pyrio, faſciis, aceto vel ſpiritu ſalis ammoniaci tinctis, ori naribusque applicatis. Homines vero inde aegrotantes, ſanantur venae ſectione inprimis in collo inſtituta, fumo tabaci, irritantibus quibusvis. Oriuntur vero eiusmodi vapores a lithantracibus, vbi fodiuntur, a carbonibus in loco clauſo aſſeruatis, a ſebaceis, oleo, cera, terebinthina

igni

igni traditis, a corporibus fermentantibus, vel putreſcentibus, ab hominum incarceratorum exhalationibus, in cellis cryptisque vel diu clauſis vel nouiter exſtructis, eiusdem quoque indolis ſunt inflammabiles iſti vapores in fodinis metallicis contenti. Tandem ad vltimum genus vaporum peſti- p. 245.
ferorum, ad eos ſcilicet, qui paralyſin primo intuitu efficere videntur, accedimus. Ortum ducunt a plumbeis mercuriique exhalationibus, et vel tabem vel phthiſicam mortem inducere ſolent, niſi oleoſis, diluentibus vel electricitate ex medio tollantur.

Tranſit iam Cl. Auctor ad alteram veneno- p. 256.
rum claſſem, ad *palpabilia* nempe, et illorum primum ordinem, *animalia*, vsque ad finem huius partis conſiderat. Sunt vero haec venena vel *naturalia* vel *praeternaturalia*, quorum priora inprimis in amphibiis reperiuntur, inque folliculis prope dentes poſitis aſſeruantur, et vehementiam ſuam tunc demum exſerunt, ſi per vulnus quoddam externum cum ſanguine ipſo immediate fuerint communicata; machinae enim humanae ſanitati non obeſſe dicuntur, ſi per os aſſumta, digeſta, per vaſa reſorbentia demum ſanguini miſcentur. Laudantur vero in hisce p. 268.
malis acida quaeuis inprimisque acetum, alcalia volatilia, oleum oliuarum, ob putredinem tamen ab hoc facile oriundam timendum, radix ſenegal ore ſumta externeque vulneri applicata, radix ophiorrhizae, lignum ophioxyli ſerpentini, aqua frigida ad vulnus eluendum, cucurbitulae vel veſicatoria parti affectae applicata. Sunt vero ſerpentium venenato morſu infeſtorum duo genera, *crotali* nempe atque *colubri*. Prioris illius quinque recenſentur ſpecies *Cr. miliaris, horridus, dryinas, duriſſus*, et *mutus*. Poſterioris vero multo

 plures

plures deſcribuntur, quarum nomina haec: *Col. atropos*, *leberis*, *dipſas*, *myſterizans*, *lacteus*, *ſeuerus*, *ſtolatus*, *atrox*, *corallinus*, *naia*, *ammodytes*, *lebetinus*, *niueus*, *vipera*, *haie*, *berus*, *preſter*, *cherſea*, *aſpis*. Horum animantium formas proprietatesque lectu digniſſimas tradidit Cl. Auctor, quae cum ob ſpatii breuitatem repetere non
p. 296. poſſimus, nomina ſolum ſedulo deſcripſimus. Neque defuerunt omni aeuo viri, qui huic illique animali vires nocentes immerito adſcriberent, quorum quoque animalium nomina tanquam in catalogo ſubiungi curauimus. Sunt vero *veſpertilio murinus*, *tetrodon lineatus* et *ocellatus*, *trachinus draco*, *apis mellifera*, *veſpa communis*, et *crabro*, *ſcorpio*, *aranea tarantula*, *raia paſtinaca*, *rana bufo*, et
p. 304. *lacerta gecko*. Sunt quoque quaedam animantium genera, quae ſi comeſa fuerint, mortem inducunt hominibus. Inter haec referendae ſunt *labri* quaedam ſpecies, *coturnices*, *cancer ruricola*, *mytilus edulis*, *oſtrea edulis*, *perca venenoſa*, *hirudo* et *meloë veſicatorius*. Notandum tamen eſt duo poſteriora ſolummodo, ſemper venenatam exſerere vim, priora enim tunc demum veneficis viribus praedita ſunt, ſi cibum quendam venenoſum aſſumſerunt. Quae vero ab *meloë* et hirudine oriantur damna, et qua ratione ſiſtantur, cognitum eſt, adeoque
p. 313. repetere ea noluimus. Animalia, ſenſum electricitatis producentia, duo adhuc ſunt detecta; *raia torpedo* nempe et *gymnotus electricus*. Quae vero immerito animantium venenatorum coetui annumerantur, cum neque mortem afferant, neque mala, medicinam multam poſcentia. Venit
p. 325. iam ad vltimum genus venenorum animalium, ad illud nempe, quod per morbum demum in animalibus gignitur. Afficiuntur vero ſingula fere animantium genera morbo quodam capitis, quo

quo tempore ſi momorderint hominem, is in hydrophobiam incidit. De quibus quidem affectionibus et de remediis apte opponendis, ea de cauſa nihil ſumus dicturi, quod pluribus cognita eſſe arbitremur. Fatendum vero omnino eſt, ea, quae ab Cl. Auctore ſuper his rebus ſint dicta, Lectorum ſatisfactura eſſe expectationi.

V.

EIVSDEM *allgemeine Geſchichte der Pflanzengifte. Nürnberg. bey Gabriel Nikolaus Raſpe.* 1777. 8. 1 *Alph.* 11 *Bog.*

i. e.

Vniuerſalis venenorum vegetabilium hiſtoria. Auctore EODEM.

In praefatione Cl. Auctor rationes indicat, cur quasdam plantas, quae interdum ex abuſu noxiae fiant, a venenis ſeparauerit, alias autem, etſi in minori doſi medicamenti inſtar agant, inter venena retulerit. Atque eas tantum plantas nominauit, quarum venenum certis experimentis probatum eſt: obſeruationes aliorum, illuſtrationis cauſſa, ſedulo commemorauit. In deſcribendis plantis magnam adhibuit operam, vſumque medicinalem vel alium breuiter tantum indicauit, et tentamina in animalibus inſtituta, ſi ad confirmandam vel demonſtrandam plantae venenatae vim quid conferrent, vberius quoque enarrauit.

Etſi ex characteribus quibusdam externis, atque p. 2. ex obſeruatione plantarum, quas animalia in paſtu intactas relinquunt, plantae venenatae cognoſcuntur; tamen experimentis inſtitutis, et experientia caſu facta, ac medicorum et botanicorum repetitis obſeruationibus venenata plantarum indoles certiſſime

me cognoſcitur. Symptomata a venenis ſumtis
medicum quoque ſaepe doceant neceſſe eſt: atque
ſymptomatibus differunt venena animalium et mi-
neralium a vegetabilibus, iis ipſis etiam diſcernat
medicus, ex qua venenorum vegetabilium claſſe id
p. 12. ſit, cuius vires infringere ſtudet. Ipſa igitur ve-
nena vegetabilia, ſunt 1. *naturalia*, quae ex natura
ſua vires venenatas habent; 2. *praeternaturalia*,
quae vires noxias ex morbo, et mutata corrupta-
que naturali indole obtinent.

Naturalia venena nocent vel *intus* ſumta; vel *extus* applicata, vel vtroque modo. Priora ſunt acria, ſtupefacientia et paralyſin inducentia. *Acria*, eaque guſtu acerrimo rodente, odore tetro et ſuſpecto cognoſcuntur. Effecta ſubitanea et atrociſſima in internis partibus exſerunt, quae ſimilia ſunt ſymptomatibus febrium inflammatoriarum. Volatile, quod iis eſt, non tam copioſe odore ſentitur, quam in ſtupefacientibus; ſed deſtillatione, vel exſiccatione perit. Venenata harum acrium venenatarum plantarum indoles, ſalinae naturae proxima eſt, quibusdam exceptis, quarum vis a reſina pendet. Ideo, cum aqua ſalia diluat, haec ipſa, tepida, copioſiſſime ingeſta et externis partibus balneis et quocunque demum modo applicata, efficaciſſimum antidotum eſt habenda. Quae quidem aquae vis augetur, additis mucilaginoſis radicibus, herbis et fructibus, lacte, butyro; ſaepe acida vegetabilia, acetum, ſerum lactis acidum, potentia antidota praebent.

Quoad botanicos characteres hae plantae venenatae multum differunt: ideoque in claſſes eas diſpeſcit. Sunt enim

p. 23. 1. *Cucurbitaceae*, vti *Cucumis Colocynthis*.

2. *Lilia*,

2. *Lilia*, ſ. bulboſae. Huc pertinent *Fritillaria imperialis*, *Colchicum autumnale*. p. 25.

3. *Perſonatae*, e. g. *Pedicularis paluſtris*, quae a bobus devorata mictum cruentum excitat: *Digitalis purpurea*: *Cyclamen Europaeum*, quod medium locum inter perſonatas et apocyna occupat. *Plumbago Europaea*, quae extus contra ſcabiem lotura adhibita totam cutem derodebat. p. 39.

4. *Apocyna*; vt *Conuoluulus Scammonea*, *Cerbera ahouai*, cuius lignum, in aquam proiectum, piſces adeo ſtupidos reddit, vt manu capi queant; fructus ſ. nucleus indomabile venenum habetur. *Cerbera Manghas*, cuius fructus vomitus aliaque veneni effecta excitat. *Cynanchum erectum* et *viminale*. *Apocynum androſaemifolium*, cuius exhalationes faciem tumidam reddunt, et ſuccus lacteus manibus illitus easdem arrodit: *Apocynum cannabinum* et *Venetum*. *Aſclepias gigantea*, cuius ſuccus ad drachmam vnam cum dimidia interne ſumtus lethales ventri fluxus procreat. p. 49.

5. *Vmbellatae*, ex his recenſentur: *Hydrocotyle vulgaris*, quae oues inflammatione et mictu cruento afficit: *Oenanthe fiſtuloſa*, nauſeoſo ſapore ſuſpecta, et interne ſumta atrocia ſymptomata tandemque mortem affert, quod hiſtoria confirmatur. *Oenanthe crocata*, cuius odor iam vertiginem excitat. *Scandix infeſta*, quam ex nomine, a LINNEO ei dato, huc refert: *Thapſia foetida*, vomitus et lethales alui fluxus ciens. p. 61.

6. *Ranunculis affines*; huc refertur *Aliſma plantago aquatica*, acris ſapore, bobus lethalis. *Clematis vitalba*, veſicatorias extus, intus lethales vires exſerens. *Clematis flammula*, *erecta*, et *integrifolia*, omnes eadem qualitate pollentes: *Anemone palmata*, *pulſatilla*, *pratenſis*, et *narciſſiflora*, quae parua doſi exhibitae, medicamenti, incaute datae, p. 73.

veneni vim habent. *Caltha paluſtris*, in qua HALLERVS vrentem acredinem detexit et quam ERHARDVS inter venena retulit.

p. 89. 7. *Ranunculi* et plurimae quidem eius ſpecies, praeſertim R. *Flammula*, extus veſicas excitans, intus in equis et ouibus morbum hepatis inflammatorium mortemque producens. *R. lingua*, cuius acris vis priorem etiam ſuperat: R. *ficaria*, in radice maxima acris vis, praecipue ante infloreſcentiam, latet, reliquae partes omni acri expertes ſunt vi. *R. ſceleratus*, cuius omnes partes acres et noxiae ſunt. *R. Illyricus et bulboſus*, qui priorem acri vi aequant, ſi non ſuperant. R. *alpeſtris*, *polyanthemos*, et *acris*, ſimiles viribus: extus inſtar veſicatorii vtiles ſunt, et poſterior equis contra obſtructionem ſummam glandularum (*Rotz*, *la morue*) opitulatur: mittimus alias, quas etiam nominauit Cl. Auctor.

p. 119. 8. *Euphorbiae*, cuius omnes ſpecies acrem et noxium humorem continent, excepta *Euphorbia dulci* et *hirta*. Ipſis apibus nectar earum nocet.

p. 144. 9. *Incompletae*, quarum flos calyce aut corolla deſtituitur. Huc pertinet *Arum*, eiusque ſpecies: *Ari maculati* folia radice ſunt acriora, praeſertim recentia: *Polygonum Hydropiper*. *Saelanthus* FORSKAELII, eiusque duae ſpecies: S. *quadragonus* et *glanduloſus*, in Arabia naſcuntur hae plantae, ibique venenatae habentur. *Iatrophae* ſpecies, quarum ſemina potiſſimum maxime venenata ſunt. *Iatrophae Manihot* radix cruda celerrimum eſt venenum: *Ricinus communis: Croton Tiglium*, eiusque praeſertim lignum et ſemina.

10. *Arbores et frutices*. Huc pertinent *Daphnes* ſpecies. *Cneorum tricoccum*, *Amyris topifera*, ex cuius trunco niger et venenatus ſuccus ſtillat. *Rhus* omnesque eius ſpecies. *Excoecaria Agallo-*

cha

cha, quae lignum Aloes vulgo dictum suppeditare dicitur. *Cambogia gutta*, ex qua *Gummi gutta* acerrimum venenum stillat. *Anacardium Occidentale*, in cuius nuce succus rodens acer continetur. *Caryota urens*, palma baccam venenatam fouens. Alias minus cognitas plantas subiunxit.

Obstupefacientia venena, ea non tam sapore, quam potius odore graui, nauseoso, et sensus obnubilante, caput grauante et stupefaciente cognoscuntur. Multa sapore dulci seducunt. Exhalatio eorum iam nocet. Corpori applicata vertiginem, sensuum defectum, animi impotentiam, torporem et somnolentiam, tandem maniam excitant et ad mortem vsque hominem trucidant. Effecta in musculis, sanguine et humoribus reliquis producunt, maxime noxia, eosque ita resoluunt, vt putridi plane fiant. Antidota sunt primum vomitoria, deinde acida vegetabilia, adduntur vesicatoria et neruina. Plantas hoc veneno instructas ad quinque classes reduxit Cl. Auctor. p. 190.

1. *Solanaceae*, quorsum pertinet *Physalis* p. 197. *somnifera*, *Solanum lycopersicum*, *mammosum*, et *insanum*: *Atropa mandragora*, *Datura*, inprimis *Stramonium*, *Hyoscyamus*, *Azalea Pontica*, quam pecora non tangunt, sumta obstupefacit ad mortem vsque.

2. *Personatae*, vti *Antirrhinum orontium*, quod p. 245. LINNEVS venenatum esse dixit.

3. *Polyandrae*, e. g. *Actaea spicata*, quae p. 247. extus vesicas excitat; baccae aues necant, hominibusque periculosae sunt.

4. *Gramina*, vt *Lolium temulentum*, cuius se- p. 249. mina valde venenata esse multis obseruationibus constat.

5. *Apetalae*; huc refert *Chenopodium hybri-* p. 261. *dum*, quod periculosa symptomata in corpore hu-

mano produxiſſe teſtatur RÜST *): *Taxum baccatam*, cuius vis venenata nondum certe eſt demonſtrata.

p. 269. Denique plantas recenſet, quarum vis et *acris* et *ſtupefaciens* eſt: eae ideo quoque notas vtrarumque priorum claſſium quaſi coniunctas habent. Sapore et odore ſingulari ſenſus afficiunt, exhalationes earum ſenſus obnubilant. Symptomata priora coniuncta efficiunt, praecipue tamen humorum reſolutio celeris ſequitur. Antidota ſunt eadem, quae in obſtupefacientibus venenis. Caute adhibitae medicamentoſas vires exſerunt. Claſſes, ad quas eas reduxit, ſunt hae:

p. 273. 1. *Arbores et frutices*, vt *Hippomane mancinella*, cuius ſuccus lacteus acris et venenatus eſt: *Cancer ruricola*, poſt eſum fructuum huius arboris, venenatus hominibus fit. *Meniſpermum Cocculus*, cuius baccae piſces ſtupidos reddunt; hominibus nauſeam, animi deliquia, fluxus ventri cruentos creat. *Coriaria myrtifolia*, capris et ouibus conuulſiones excitat; hominesque epilepſia saepius lethali corripiuntur baccis eiusdem comeſis, vt SAVVAGES **) expertus eſt. *Prunus laurocераſus*, foliis et petalis periculoſa: aqua enim inde deſtillata hominibus eſt lethale venenum, quod HERISSANT ***) aliique experti ſunt: *Strychnos*, eiusque ſpecies, vt *nux vomica* et *colubrina*. *Nerium oleander*, cuius omnes partes amaro et acri ſapore praeditae vehementes et veneno proximas vires edunt.

p. 290. 2. *Solanaceae;* huc pertinent: *Atropa Belladonna*, de qua plurima exſtant teſtimonia ****) *Nicotia-*

*) In diſſertatione ſup. laudat. p. 425.

**) Hiſt. de l'academie de ſcienc. à Paris 1739. p. 473.

***) *Philoſ. Tranſact.* Vol. XLVII. p. 82.

****) DARIES diſſ. de Atropa Belladonna. Lipſ. 1776. 4.

Nicotianae ſpecies: Cl. Auctor hic quadraginta commemorat ſcripta ſuper huius plantae viribus. *Bryonia alba*.

3. *Vmbelliferae*, e. g. *Chaerophyllum* inprimis *ſylueſtre* et *bulboſum*. *Aethuſa cynapium*, cuius diſcrimina a reliquis culinaribus vmbellis Cl. Auctor diligenter indicauit. *Sium latifolium*, cuius radix maniam et mortem in puero excitauit: *Cicuta viroſa*, quae plurima ſubitanea mala et tandem mortem excitans ſedulo a ſimilibus eſt diſtinguenda. Plurimis hiſtoriis Cl. Auctor venenatam eiusdem indolem illuſtrauit. *Conium maculatum;* planta et venenata et medicamentoſa indole ſatis celebris. p. 319.

4. *Polyandrae*, qualia ſunt: *Delphinium ſtaphys agria*, cuius ſemina inflammatoriam acredinem fouent. *Helleborus foetidus*, qui reliquis ſpeciebus fortius agit, alui fluxus mortemque inducit. p. 380.

5. *Plantae vno tantum floris inuolucro inſtructae*, vt *Mercurialis perennis*, cuius vſus a SLOANIO *) hominibus valde noxius perhibetur. p. 385.

6. *Fungi*, quorum ſane multi venenoſi ſunt, eoque periculoſiores, quo minus ſatis attente eorum ſpecies diſtingui ſolent. Atque, quum Cl. Auctor non omnes fungos, quos nonnulli Auctores venenatos dicunt, commemorare potuerit: hic generatim tantum indicauit noxas, quas fungi omnes etiam ii, qui vulgo comedi ſoleant, in humano corpore excitant, ſigna ſuſpectorum enumerauit et eos ſigillitatim recenſuit, quos certis experimentis venenatos eſſe confirmant. Hi ſunt *Agaricus muſcarius*, *piperatus*, *luteus* (*Champignon jaune*). p. 388.

Iam ſequuntur *venena, quae motus voluntarios impediunt*, eaque lente agunt, et prioribus debi- p. 403.

*) Philoſoph. Tranſact. n. 203. p. 640.

liora ſunt. Huc pertinet *Lathyrus cicera*, et *Caruna* BANCROFTI. Vomitoria et mucilaginoſae oleoſaeque potiones antidota praebent.

p. 407. Altera in ſectione ea venena recenſentur, quae tum demum nocent, ſi in vulnere ſanguini immediate immiſcentur. Huc pertinet planta a BANCROFTO *Nibbees* dicta, quae forte ad *Ciſſum* LINN. huius radix maxime eſt venenata, eiusque ſucco inſpiſſato tela venenata redduntur: Succus hic calore funditur et fluidus fit, neque alcalinus, neque acidus eſt; ſanguini immixtus impedit ſecretionem ſeri ſanguinei a cruore. Si deglutitur vel extus cuti illinitur, nihil nocet, ſed in vul-
p. 413. nere lethalis eſt. Huc etiam pertinet venenum *Tirnuae*, cuius arboris CONDAMINE *) meminit, vti quoque *Lamae*, arboris Peruuianae, quam indicat VLLOA **). Antidota, praeter ſaccharum et ſal, adhuc incerta, nondum cognita ſunt.

p. 419. In tertia ſectione ea Cl. Auctor contemplatur venena, quae tam in vulnere, quam deglutita nocent et mortem inducunt: ea vel naturam *acrium* venenorum habent, vt *Veratrum album*, *Helleborus niger*, *Ranunculus Thora*, *Anemone nemoroſa*, et *ranunculoides*. *Aconitum cammarum*, et *Napellus*
p. 455. et *lycoctonum*. Vel ſunt *obſtupefacientia*, vt *Papauer ſomniferum*, praeſertim eius ſuccus inſpiſſatus, Opium: *Chelidonium Glaucium*: *Lactuca ſcariola et viroſa*, et alia ab Indis adhibita.

p. 489. *Praeternaturalia venena*, vel naturali corruptione oriuntur, vti clauus ſecalinus, vel ſecale cornicu-

*) Relation abregé d'un Vogage fait dans l'interieur de l'Amerique meridionale etc. Paris. 1745.

**) Relacion hiſtorion del viage al America meridional. et Philoſ. Tranſact. Vol. 47. p. 75. ſeq.

corniculatum, vſtilago, de quibus diligenter, quae paſſim ſcripta ſunt, collegit Cl. Auctor: deinde olera ab inſectis arroſa et iis obſeſſa, ſemina oleoſa, rancida facta, corpora nutrientia putrida, vti caro putrida, oua rancida, et ſimilia. Antidota in vomitoriis et acidis poſita ſunt. Vel haec venena p. 518. igne ex plantis producuntur, vti rancidum et foetens oleum tabaci, et cineres clauellati.

VI.

EIVSDEM *allgemeine Geſchichte der mineraliſchen Gifte. Nürnberg, bey G. N. Raſpe.* 1777. 8. *Seitt.* 316.

i. e.

EIVSDEM vniuerſalis hiſtoria venenorum mineralium.

Laetamur profecto inceptos de venenis labores Cl. Auctoris, ad finem eſſe perductos, cum non ſine ſumma hoc fieri potuerit opera et ſtudio. Quae quidem eo magis in hoc aucta videntur operis volumine, quo occultius lateant in eo conſiderata naturae corpora. Mineralia nempe, de quibus loquitur Cl. Auctor, forma ſua, natura effectibusque adeo inconſtantia, non poterant, niſi ſumma ſtudii aſſiduitate in eum redigi ordinem, in quem a Cl. Auctore relata videmus.

Praemiſſis vero breuiſſime antidotis vniuerſalibus, quae in oleoſis et aquoſis calidis affatim ſumtis conſiſtunt, venena ipſa in *acidorum*, et *adſtringentium* claſſes diſpeſcuit. Priores illorum ite- p. 3.
rum in *mechanica* et *chemica* ſubdiuiſit. Mechani- p. 6.
cis, quae ipſi vel *naturalia* vel *artefacta* videntur, deſcriptis, antidotisque adhibendis nominatis, ad quae

quae opium, vel venaeſectio in plethoricis ſaepius referenda, ad naturalia illa enarranda, accuratiusque deſcribenda progreditur. Sufficiat quaedam nominaſſe, cum omnia repetere noſtri inſtituti ratio non permittat. Pertinent vero ad haec Lapis Lazuli, cryſtallus montana, lapidesque pretioſi ſinguli, a veteribus in variis morbis laudati; ob figuram tamen, quae iis competit, iure meritoque ſuſpecti. Arte vero producta huius generis venena, hominibus conſueta ratione nocentia, brutis ne tantillum quidem obeſſe ſolent, et antimonii varia praeparata, vt regulum, crocum, vitrumque iſtius, aliaque magis trita atque in communi vita vſu recepta vitri genera, complectuntur.

p. 26. Tranſit dein Cl. Auctor ad venena acido mechanica chemicis conatibus progenita, quae quidem vel *ſalinae* indolis, vel *metallicae* proprie ſic dictae eſſe contendit. Retulit ea propter ad priorem venenorum ſeriem *a*) acida mineralia quaevis, qualia ſunt, vitrioli, nitri ſalisque, *b*) ſalia ex metallis variis, antimonio, mercurio, cupro, argento auroque, hoc et illo modo producta. Commemorauit vero quaeuis, quae ex his praeparantur, corpora, ipſorum formam deſcripſit, effectus inde ortos indicauit, eosque exemplis varii generis corroborauit, cautelas, quae noxas hinc redundantes impedire poſſint, praeſcripſit, variaque remedia, contra vim pharmacorum illorum applicanda, definiuit.

p. 99. Venena acido chemica complectuntur ea potiſſimum, quibus arſenicale ineſt principium, quae quidem eo periculoſiora eſſe exiſtimat Cl. Auctor,

Auctor, quo celerius et fortius agant, inprimis cum parua, exitiali tamen, dosi ore sumta, vix quidquam, quod perniciem hinc oriundam declarare possit, manifestent. Existimat, neque id immerito, nisi fallimur, incognitorum venenorum elementa vtplurimum in principio arsenicali esse quaerenda, propterea quod haec omnium optime velari, aliisque misceri possint. Huc vero referantur quaeuis arsenici naturalis varietates, calces arsenicales, solutiones eiusdem diuersaeque huius generis mixturae, ad quas posteriores quoque ea relata videmus metalla, quorum constitutiuae particulae illius quandam continent quantitatem. Haec vero sunt niccolum, cobaltum, antimonium rubrum, wismuthum, minerae cupri, argentique variae arsenicum fouentes, cognitae satis, stannumque ipsum. Etsi vero vniuersa p. 130.
haec tractatio, nobis omnino placuerit, tamen Cl. Auctoris opinioni, de vsu arsenici in aqua soluti, ad carcinomatis progressum, sistendum adhibiti, periculoso, imo prorsus noxio, subscribere non potuimus, cum rationes, quibus oppugnauerit Cl. FEBURE DE ST. ILDEFONT, experientiam non labefactare prorsus videantur.

Venena *obstruentia*, adstringentia prius dicta, p. 167.
quae multo lentius, quam priora agere solent, sunt duplicis naturae, *metallicae* nempe atque *terreae*. Priora illa calcem wismuthi, plumbumque quouis modo sumtum complectuntur, quorum vero praeparata, atque in animali machina effectus adeo cognitos esse ramur, vt repetitione illorum facile hic supersedere possimus. Posterioris vero generis venena, terrestria dico, calcem, gypsumque continent.

Finitur

p. 260. Finitur vero de venenis tractatus exemplis variis venenorum adhuc indefinitorum ex omnis aeui historia petitis, quorum si quis habere voluerit notitiam, Cl. Auctoris librum ipsum vt adeat, necesse est.

p. 277. Is vero, quem adiecit, index venenorum descriptorum, omnium trium voluminum respicit venena, eumque, ad vnum quodque sine magna difficultate inueniendum, multum collaturum esse sumus persuasi.

Nos in recensione horum librorum breuitati studendum esse duximus: quum multa quidem diligenti obseruatione Cl. Auctoris conscripta sint, praesertim quod attinet descriptiones corporum, singulae rei subiunctas, quae sane multam laudem merentur, magnaeque sunt vtilitatis: plurima tamen aliorum Auctorum obseruata hic collecta sunt, quae ipsa vberius in libris legi merentur.

VII.

Dissertatio chemica de Arsenico, quam Praeside M. TORB. BERGMANN, defendit *Andreas Pihl.* d. 7 Maj. 1777. Vpsaliae, 4. typis Edmannianis. plagg. 3.

Docte scripta et experimentis memoratu dignis ornata haec dissertatio nostram meretur attentionem. Arsenico salina *) et sulphurea qualitas non semper, sed quodam tantum statu adscribi potest. Neque arsenicum mineralisans aliorum metal-

*) Acidum purum ex Arsenico elicuit SCHELIVS. vid. Kongl. Vet. acad. Handl. 1775.

metallorum ſubſtantia *) ſed vere ſemimetallum, a reliquis diuerſum eſt.

Arſenicum regulinum eſt 1. naturale, cuius loca natalia, et ſigna externa indicantur; 2 artificiale. Regulino adnumerat Pyritem arſenicalem, vulgo *Mißpickel* dictum, qui omni priuatus ſulphure, arſenico ferroque in forma metallica vnitis conſtat. Habitum deinde arſenici regulini, aliis via ſicca admixti materiis inquirit: nempe metallis vnitur, ſalibus alcalinis non, cum acido arſenici ſicco prius ſublimatur, quam illum adgredi poteſt acidum, ſi vero acido fuſo immittitur, accenditur et fuliginem ſpargit albam; cum ſublimato corroſiuo in deſtillatione butyrum fumans, paullum mercurii dulcis, et hydrargyrum currentem exhibet: ſulphure et hepate ſoluitur. p. 5.

Via humida aliis materiis admixtum ſic ſe habet: acidum vitrioli concentratum igne iuuante regulum adgreditur, ſic quoque acidum nitri; acidum ſalis ebulliens quidquam valet: acidum arſenici ſub digeſtione eum in calcem albam mutat. Solutiones reguli natiui ſemper cum alcali phlogiſticato coeruleum Berolinenſe porrigunt, quo ferri praeſentia probatur. Alcalia via humida ſerius, quam ſicca operantur. Olea vnguinoſa regulum ebullientia ſoluunt. Arſenicum et ferrum in miſcela naturali vnita acido ſalis vel aqua regis ſub digeſtione ſeparantur. p. 8.

Arſenicum album nihil aliud eſſe dicit, quam acidum ab omni alio cognito diuerſum, tanta phlogiſti quantitate foetum, quanta eiusdem coagulationi ſufficit: 100 eius partes, 20 ſaltim phlogiſti adhuc continent; acidum hoc per ſe fixum eſt; igne vero candens ex calore phlogiſton ſuſcipit, arſenicum album regenerans. Veriſimillimum p. 10.

Noſtro

*) vid. MONNET ſur. l' arſenic. comm. noſtr. Vol. XX. p. 254.

Noſtro eſt ſingula metalla eſſe acida diuerſa, phlogiſto intime ſaturata. Calces metallicae phlogiſto ſcatent, et pleraeque ſimul acidum continent aëreum.

Iam arſenici albi ſ. calcinati habitum, aliis et via ſicca, et via humida admixti materiis expendit.
p. 12. Alcalia arſenicata, quae vulgo acidis decomponi non poſſe perhibentur, re vera decomponuntur. Nam ſi, addito acido vitrioli, ſoluatur alcali vegetabile arſenicatum, ſal obtinetur tartaro vitriolato ſimile: Etſi ſolutio non turbatur, quoniam acidum arſenici, quod tantum ineſt, per ſe ſit ſolubile. Arſenicum album integrum, non ſolum arſenicale acidum, calcibus metallicis adunatur. Si acidum vitrioli arſenico albo adfuſum calore ad ſiccum vaporat; haec operatio, pluries repetita, arſenicum figit, phlogiſton auferendo, tandemque purum exhibet arſenici acidum. Similiter res ſe habet cum acido nitri. Gummi arſenici vulgo dictum, eſt arſenicum plus minus dephlogiſticatum, ſemper albo pauperius. Acidum ſalis, quod phlogiſton inſtar principii continet, concentratum arſenici albi tertiam ſui ponderis partem ebulliens ſoluit, eiusque ſub refrigeratione magna portio, acido ſalis ſaturata, ſeparatur, eſtque hic ſal reliquis multo volatilior. Acido ſalis non denudatur arſenici acidum: ſi vero arſenico albo, ad ſatietatem acido ſalis ſoluto, inſtilletur acidi nitroſi duplum, et hoc liquidum euaporet, reſtabit acidum arſenici, quod igne acido peregrino liberatur. Hinc patet arſenicales ſolutiones, acidis factas, ab indole conſueta recedere, quod phlogiſto adeo laxe adhaerenti, vt acidum arſenici denudetur, adſcribendum eſt.

Sequun-

Sequuntur arſenici mineraliſati diſquiſitiones. p. 17.
In aceruis minerarum arſenicalium vſtulatis haud raro egregiae occurrunt cryſtalli, partim tetraëdricae, partim octaëdricae, quarum nonnullae cavas tantum pyramides monſtrant trigonas vel tetragonas, triangulis ſingulis ex filamentis, lateribus reſpectiue parallelis, compoſitis. Pyramis caua trigona, minoribus ſaepe oppleta, magnitudine decreſcentibus, tetraëdrum; octo vero tetraëdra rite diſpoſita octaëdrum formant. Haec, via ſicca orta compages, illi omnino eſt ſimilis, qua via humida ſal culinare et alia conſtructa ſunt.

In auripigmenti cum mercurio ſublimato corroſiuo deſtillatione liquor ſupernatans, quem oleo comparant Auctores, eſt butyrum magis dilutum, quod ob aquam praeſentem arſenicum parcius recipit. p. 19.

Acidum nitroſum riſigalli colorem rubrum in flauum mutat. Aqua regis arſenicum ſub diutina digeſtione ſuſcipit, adeo vt ſulphur ſolum in fundo maneat. Hinc rationem ſulphuris ad arſenicum eruere licet, inuenitque eam Cl. Auctor in cryſtallis riſigalli Puteolani vt 1 ad 19, in auripigmento Georgiano vt 1 ad 9. Ferrum non ſemper ineſt minerae argenti rubrae.

De vſu arſenici breuiter. In medicina atrociſſimum hoc venenum inſtar acidi maxime corroſiui agit. Thermae Carolinae morbis ex arſenico ortis medentur. *Pſilothrum* Turcicum auripigmentum continet. Vina mangoniſata *liquore probatorio* *) diſquiſita, vti quoque *hepate ſalino* cognoſcuntur. Aſt hoc medium foeda lucrandi cupido eludere didicit, niſi iterum chemiae ope fraus denudetur. Si cretae paullum vino eſt ſolutum, fallit p. 22.

*) v. comm. noſtr. Vol. XXI. p. 524.

fallit hepar salinum; calcareum enim album simul decidens nigredinem minuit: copiosus tartarus probatorium liquorem spernit, quoniam tartari acidum calcem arripit, salemque album difficillime solubilem efficit.

VIII.

Bestätigte Kräfte der Eicheln in einen Schreiben an den Herrn Doctor LEOPOLD AUENBRUGGER *zu Wien von D.* M. I. MARX, *Hannover bey Iohann Willhelm Schmidt.* 1776. 8. *Seitt.* 68.

i. e.

Vires glandum confirmatas continens epistola M. I. MARX ad Experientissimum Virum LEOPOLDUM AUENBRUGGER.

Laudauimus iam tum, cum Cl. SCHROEDERI libellum de hac re recensuimus *), Cl. MARX obseruationes, quae vtilitatem huius remedii confirmabant. Tabes, tussis spastica, malum hystericum, in quo praeter glandes pro potu ordinario decoctum foliorum aurantiorum suadet; morbus conuulsiuus, cachexia cum menstruorum impedimentis, asthma spasticum, dolores acerbi ad menstrua, diarrhoea, catalepsis, epilepsia, soda, cardialgia, hydrops, haemorrhagia vteri, atrophia cet. sunt morbi, quibus conduxit hoc remedium, a Nostro partim, partim ab aliis obseruati et cum Nostro communicati: Finit has obseruationes appendix, quae complectuntur ea obseruata, quae Cl. MARX inseruit promptuario Hannouerano et a nobis supra **) indicata sunt.

Vtili-

*) v. comm. nostr. Vol. XX. p. 636. seqq.
**) v. ib. p. 638. tert. decad. Suppl. I. hor. comm. p. 25.

Vtiliter decocto glandum adiunxit folia aurantiorum, vti supra diximus, Cl. MARX, atque monet, forte experientiam docere in posterum vtilitatem remedii neruini, inter vsum glandum. p. 29.

Communicatur hic casus a Cl. BLOCH obseruatus, qui hydropem cum epilepsia spectat. Solo hoc remedio vsus est Cl. BLOCH feliciter cum lacte, chocolata, succo citri, prout gustus aegri ferebat. Praeterea in variis chronicis morbis glandes feliciter et infeliciter adhibuit Cl. BLOCH, atque omnino obseruauit, eas diuresin potissimum efficere. Sudorem vero viscidum, quem Cl. SCHROEDERVS inprimis inter earum vsum animaduertit, bis modo vidit. p. 36.

IX.

IAC. REINBOLDI SPIELMANN Doctoris et Professoris Medicinae Cap. Thom. Can. Acad. Caesar. Natur. Curios. et Petropolitan. Reg. Berolin. Patriot. Suec. Elect. Mogunt. et Palatin. Sodalis Regiae Scientiarum Parisiens. Correspondentis Syllabus medicamentorum. Argentorat. apud Bauer et Treuttel 1777. 8. pagg. 128. praeter praefationem et indicem.

Hic syllabus, vti ex praefatione elucet, exhibet medicis in praxi parum adhuc versatis largum remediorum, quae ad scopum, quem solida morborum cognitio indicat, facere possunt, indicem et quantitatem, qua vna vice exhiberi queant, siue doses et formas, quibus ea liceat accommodari. Ea medicamenta potissimum Cl. SPIELMANN elegit, ac congessit, quae in Parisiensium, Würtenbergen-

ſium et Argentoratenſium pharmacopoliis proſtant. Nec praetermiſit ſuperflua et dubia medicamenta eaque inertia, quoniam iunioribus medicis non ſelectorum, ſed vſitatorum medicamentorum ſyllabum voluit exhibere. Redegit medicamenta ad therapeuticos titulos. Doſes ſtatuit circa heroica, quae homini robuſto et adulto conueniunt. Externorum remediorum quantitatem, cum ipſa pars, cui applicantur, vt plurimum determinet, pondere aut menſura hic definire non opus eſſe duxit Cl. Auctor.

En quaedam exempla:

Sal ſodae dr. 2. *Pulv. Elect. Potio Mixt.* med. Smegma.

Acaciarum exſiccat. dr. 1. *Pulv. Elect.* dr. 2. cum aqua vnc. 6 ad vnc. 3. *decoct.*

Oleum anethi deſt. ſcrup. ſem. *Elaeoſaccharum. Morsul. Rotul. Trochiſci. Balſam. Vnguent.*

Sulphur antimonii aurat. gr. 1. *Pulv. Bolus. Elect. Morſul. Rotul.*

X.

ERNST ANTONS NICOLAI *Pathologie oder Wiſſenſchaft von Krankheiten Vierter Band. Halle im Magdeburgiſchen von Carl Herrmann Hemmerde* 1775 8. *Seitt.* 416.

i. e.

ERNESTI ANTONII NICOLAI pathologia. Tom. IV.

In hoc tomo quarto *) perſequitur Cl. Auctor morbos ſyſtematis neruoſi: e. gr. animi deliquia vt lipothymiam, lipopſychiam, apopſychiam, eclypſin, ſyncopen, aſphyxiam, quae gradu differunt,

*) Priores tomos v. ſupra p. 334.

ferunt, apoplexiae varias ſpecies, paralyſes, hemiplegias, lethargum, carum, coma ſomnolentum ex vigili, catalepſin, tetanum, emproſthotonum et opiſthotonum, ſpasmos clonicos et tonicos, epilepſiam, choream St. VITI ex morſu tarantulae, coecitatem et cataractae varias ſpecies, nyctalopiam et hemeralopiam.

Actiones vitales et motus vitales dum Noſter contemplatur, ad lipothymias varias, ex ſpasmo ſcilicet, ex defectu virium, ex haemorrhagiis ſponte et arte obortis, ex nimia animi commotione, ex idioſyncraſia, ex aëre, exaeſtuatione corporis, polypis, ex fabrica laeſa cordis, a conuulſionibus, venenis, externis laeſionibus, concubitu et grauiditate, paracenteſi cet. oriundas Cl. Auctor ſeſe confert. p. 3.

Animi deliquium et interdum mors ex paracenteſi, tribuitur a Noſtro non preſſioni aortae, sed reſpirationi impeditae ex nimia laxitate muſculorum abdominalium, qui, aqua omni euacuata, reſiſtere nequeunt, ad quod ideo impediendum ſuadet Noſter abdominis compreſſionem. p. 34.

Periodicis animi deliquiis enarratis ſequelas eorum Noſter attendit et Cl. SAVVAGES *) diuiſionem et nomina animi deliquiorum addit. Nervis eorumque fabrica conſideratis, ſenſum et motum Cl. Auctor conſiderat. Vis mouens fibris, contextui celluloſo, membranis, vaſis, canalibus aliiſque, praecipue vero fibris muſcularibus et musculis propria duplex Noſtro videtur, nimirum *elaſtica* ſeu *phyſica*, quae conuenit cum aliis elaſticis corporibus, et *vis viua*, quae a vita pendet, ſit quaecunque ſit. p. 39. p. 64. p. 68.

Sententias porro de effectu neruorum, vt GRAVENII, EBERHARDI, ROBINSONI, KRÜGERI aliorumque p. 73.

*) vid. comm. noſtr. Vol. XII. p. 37.

rumque virorum doctorum communicat Cl. Auctor et de elasticitate, tensione, materia neruea, eius motu, neruorum diuisione in sensorios et motorios, sede animi in sensorio communi, irritabilitateque varia disputat.

p. 109. Postquam Cl. Auctor in vniuersum de statu praeternaturali cerebri et neruorum, eorum officium turbante, disseruit, ad apoplexiam venit eiusque varietatem perpendit. Ac primum quidem distinguit apoplexiam ab animi deliquio, sopore, lethargo, catarrho suffocatiuo et epilepsia, dein varios apoplexiae gradus expendit, vt est apoplexia sanguinea, serosa, pituitosa, polyposa, purulenta, spastica, idiopathica et symptomatica cet. et exemplis confirmat.

p. 170. Paralyses aut oriuntur ab apoplexia et eius sunt sequelae, aut sine ea. Produnt semper vitium vel nerui, vel vasorum vel fibrarum muscularium seu musculorum.

p. 219. Tetanum, quem Noster a catalepsi distinguit,
p. 245. diuidit in vniuersalem et particularem. Ad particularem pertinent trismus, spasmus cynicus, tortura oris, seu spasmus maxillae inferioris, strabismus, priapismus, tetanus diaphragmatis et glossocele.

p. 251. Spasmi clonici sunt motus conuulsiui seu conuulsiones. Ad epilepsiam requiruntur motus conuulsiui vnius vel plurium partium et abolitio sensuum. Fortiores et debiliores conuulsiui motus gradum epilepsiae definiunt. Laudat inprimis hic Cl. TISSOTVM *).

p. 261. Transit Noster ad choream ST. VITI **) et tarantismum. Tarantismo laborantes appellantur taran-

*) v. Tr. de l'Epilepsie v. comm. nostr. Vol. XX. p. 698.
**) v. comm. nostr. l. c.

tarantati, tarantolati, tarantuliti. Hi aegroti a tarantula icti in dubium vocantur et eorum morbus vel ad ſimulatos vel ad hyſtericos aut hypochondriacos aliosque morbos refertur *). Feminis potius ſolennis eſt, quam viris.

Differit hic Noſter de imbecillitate motuum et ſenſuum et de vitiis ſenſuum in genere. Ac primum quidem coecitatem perſequitur Cl. Auctor. Atque hic ſedes cataractae variaeque eius ſpecies conſiderantur, vt ſunt vera et ſpuria, ſolida et fluida, cryſtallina, membranacea, cyſtica, purulenta, lactea, caſeoſa, fibroſa, filamentoſa, fluctuans, tremula ſ. mobilis, mixta et compoſita, amauroſis ſ. gutta ſerena cet. et cauſae cataractarum diſquiruntur. Inter cauſas amauroſeos numerat Noſter et ſtagnationem viſcidi tenacis in neruo optico, qua occaſione ſaliuationis mentionem facit, quippe quae remedium amauroſeos praedicatur. Id vero non vbique mederi amauroſi, quid quod per ſaliuationem amauroſin oriri poſſe, Noſter aſſerit. p. 292. p. 376.

Finit Cl. Auctor hunc tomum quartum nyctalopia et hemeralopia et, vti ſolet, exempla a variis Auctoribus collecta notat. p. 387.

XI.

Aduerſaria Medica. Auctore I. D. METZGER. M. D. Celſ. Com. Benth. Steinf. Conſ. Aul. et Archiatr. Com. Steinf. Phyſ. Ord. Continent chirurgica, phyſiologica, practica. Traiecti ad Moſam. Typis I. E. Dufour et Francof. ad Moenum in officina Eslingeriana. MDCCLXXV. 8. plagg. 181.

*) v. ib. Vol. IV. p. 452. it. Vol. VIII. p. 4. ſqq. Vol. XI. p. 486. it. Vol. XX. p. 487.

Exhibet Cl. METZGER in hoc, cuius summam iam proponamus, libro quinque diuersi argumenti tractatus. In priori nempe de laesionibus capitis quaedam meletemata proponit; in altero virtutem neruorum eorumque imperium diiudicat; in tertio de antagonismo naturae solemni disserit; in quarto historiam variolarum artificialium narrat; et in quinto denique morbum sectionemque hominis ob osseum oesophagum fame consumti exponit.

p. 3. Primo capiti causas praemisit, quae ipsum impulerunt, vt de hac chirurgiae parte ea collegerit, quae adhuc a viris in arte claris sparsim copiosiusque fuerunt dicta. Praecipua vero causa fuit, chirurgorum quorundam in hisce morbis sanandis inscitia, ab doctrinae ipsius ambitu per plurium librorum volumina nimium diffuso, magis magisque aucta.

p. 12. Praemittit vero anatomen atque physiologiam cerebri, vulneribus visceris ipsis. Respondetur in hoc capite ad tres inprimis quaestiones; nempe an aeque sensiles sint omnes partes encephali, quae plurimum sentiat, et denique vtrum medullae sentiendi facultas sit praeferenda corticis sensibilitati. Quibus quidem ita satisfacere studet, vt dicat, partes cerebri superiores sensu hebetiori gaudere, quam inferiores, quod chirurgia commonstrare videtur. Ex inferioribus vero cerebri partibus medulla oblongata sensu acutissimo praedita esse videtur Cl. Auctori, propterea quod vulnera aliarum partium omnium non sint absolute lethalia, huius vero partis vulnera mortem illico sequantur. Tertiam quaestionem ita dissoluit, vt affirmet, corticem a medulla in sentiendo neutiquam superari, imo aequiparandam esse illius vim huius sensui.

Descri-

Deſcriptis integumentis cerebri variis, notio- nem laeſionum capitis variarum exhibet, quarum quidem tres conſtituit ſpecies. Prima illarum tegumenta externa, oſſibus encephaloque ſaluis, deſtruit, altera morbos oſſium cerebrique ipſius vulnera absque omni tamen viſceris illius commotione comprehendit, tertia denique encephalum ipſum commotum, caluaria ſiue laeſa ſiue illaeſa fuerit, ſpectat. De prioribus illis vix quicquam ſe dicturum eſſe affirmat, propterea quod neque vitae, neque ſanitati hominis multum periculi afferre ſoleant, hortaturque medentes, vt ad vltimum genus eo ſtudioſius attendant, quo maiora vulgo in aegroto excitet damna. p. 19.

Diſſerit deinde de Auctoribus, qui de commotionibus cerebri egerunt, atque de illorum variis placitis, quae de cauſa huius concuſſionis ſtatuerunt. Ipſe vero putat, cauſam huius mali in medulla oblongata compreſſa eſſe quaerendam. Diverſitas vero ſymptomatum compreſſionem ſequentium vnice, vt Ipſi videtur, pendet a differente grauitate, directioneque corporis laedentis. p. 23.

Cauſam ſanguinis per ictum extrauaſati in cerebro repetit a debilitatis vel ruptis encephali vaſis, arterioſis aeque, atque venoſis. Vulnera vero ſclopetaria inprimis hocce ſtipantur ſymptomate; quorum quoque vulnerum exemplo Cl. LE CAT, aſſeuerans a ſanguine vel ſero in cerebrum effuſo apoplexiam oriri nunquam, ſed ex ſpasmodicis durae menyngis contractionibus, refutatur. p. 32.

Symptomata a concuſſione cerebri orta, quae memorauit Cl. Auctor ex CELSI, VAN SWIETEN aliorumque operibus, iam cognita, hic omittimus. Refutauit opinionem eorum, qui ad explicandam conuulſionum cauſam, commotionem cerebri in parte affectae oppoſita ſequentium, p. 38. p. 44.

ad acrimoniam vel decuſſationem neruorum confugiunt, putauitque ſympathiam neruorum ſolam, ad rite explicandum illud phaenomenum, ſuffice-
p. 47. re. Diuiſit deinde ſymptomata ab commotione cerebri progenita, in *primaria* et *ſecundaria*: quorum priora ab ipſa commotione, concuſſionis ipſius momento, cieri ſolent, poſteriora vero ab effuſione humorum ſuam ducunt originem. Haec eo magis ſunt attendenda, quo ſaepius ortus tempore varient, mox enim citius, mox tardius, mox cum primariis ſimul aegrum inuadunt, ita vt a prioribus ſaepe non absque difficultate diſcerni queant.
p. 53. Diſſeritur porro de cauſis vomitus, mictionis aluinaeque excretionis inuoluntariae, quae quidem ſigna non tam a ſphincterum paralyſi, quam ab ipſorum ſpaſmo deriuantur. Putat enim harum regionum ſphincteres, animo neutiquam obtemperare, adeoque ipſorum actionem, animi cum corpore commercio turbato, ceſſare non poſſe, quod quoque ex paralyſeos morti accedentis exemplo corroborare ſtudet, atque ex retentione ſcybalorum lotiique orta, ſi paralyſi deſtruuntur nerui inteſtinorum atque veſicae ob compreſſam medullam
p. 60. ſpinalem, a qua fuerint profecti. Symptomatum ex concuſſione ortarum vehementiam, ab ictus varietate deriuandam eſſe merito cenſet. Inter ſymptomata vero huius mali atrociſſima refert apoplexiae quoddam genus, a ſola cerebri turbatione, nec a cauſis apoplexiae conſuetis obortam.

p. 65. Diſcrimen vero ſequelarum ab effuſo in cerebro humore ortarum, pendet 1) ab humoris ipſius *genere*, ſeroſus nimirum a vaſis bibulis facillime reſorbendus, minora procreabit damna; 2) ab eius *copia*, corrumpet enim facillime, ſi nimius fuerit extrauaſatus, cerebri ipſius maſſam; 3) a *loco*, in quem effuſio fuerit facta, minoris namque momenti

menti erit effuſum in tegumentis vel ſuperioribus
partibus cerebri, propterea quod, remediis fruſtra
tentatis, trepanatione certe auferri poterit; 4) *a ce-
leritate*, qua effluxit, preſſioni enim paulatim eueni-
enti ſenſim aſſuefiet cerebrum. Sequelae vero
effuſi, ſunt pro diuerſa fluidi natura vel inflam-
matio cerebri vel hydrocephalus, eaeque mede-
lam vix accipiunt. Metaſtaſis humorum ſi euene-
rit, non ſolum ad hepar, vt Cl. BERTRANDO viſum
eſt, contingit, ſed ſi MORGAGNO fides eſt haben-
da, ad ſingula aliarum cauitatum viſcera.

Therapia generalis conſiſtit in corporis quie- p. 70.
te, in remediis reſorptionem promouentibus, at-
que in neruinis roborantibus, inter quae cortex
Peruuianus eminet. Probat deinde SWIETENII, p. 72.
HALLERI aliorumque auctoritate ſanguinem, ſe-
rumque extrauaſatum reſorberi vtplurimum, et ex-
perimenti cuiusdam ope, a ſemet ipſo in cane ve-
natico, cui cranio diffracto ſanguinem inſtillauerat,
inſtituto confirmat. Hanc vero reſorptionem con- p. 79.
ciliant *venaeſectio largior* in vena ſaphena et in iu-
gulari, quo et deducatur et minuatur in capite ſan-
guinis maſſa, *cucurbitulae*, et *veſicantia* nuchae in-
primis applicata. Praeter diaetam parciſſimam p. 85.
ſunt, his factis, *purgantia eccoprotica*, quorſum etiam
clysmata pertinent, exhibenda, *diluentia* porro *aci-
dulata*, *reſoluentia* interne externeue applicata, in-
ter quae camphora, ſalia media inprimisque ni-
trum eminent, et cataplasmata, emplaſtra, vel
fomenta neruina. Commendat hic inprimis RVY-
SCHII fotum, cuius formula haec: ℞. *Hb. Betoni-
cae* et *Maioranae* āā Man. ji. *Saluiae* et *Rutae* āā
Man. jß. *Flor. ſtoechadis* et *Lauendulae* āā Man. j.
Roſarum rubrarum, Man. ß. Coqu. l. a. ex. ſ. q. vini
albi ad libras jii. Quo quidem fomento ſolo fe-
minam, quae e curru in terram congelatam cecide-
rat,

p. 88. rat, ſanauit. Trepani vſum, ſi ſine apparente laeſione cranii commotum eſt cerebrum, ob rationes dudum cognitas, magnopere commendare non eſt
p. 104. auſus. Carpuntur Cll. POTT et RICHTERVS in dura menynge a cerebro auulſa, vulnerata et ſuppurante grauium illorum effectuum fontem quaerentes, trepanumque nimis commendantes.

p. 109. In altera ſectione, ponderatis prius aduerſariorum argumentis, fluidi neruei praeſentiam refellit; dein de facultate ſentiendi mouendique diſſerens, Hallerianae fere accedit ſententiae, ſenſum tribuens neruis, motum vero muſculorum vitali vel irritabili naturae, ad cuius tamen vigorem conſeruandum neruorum Ipſi ſuccurrere videtur integritas.

p. 129. In tertio vero aduerſario de antagoniſmo naturae ſolemni faciens verba; triplicem prius facultatis motricis in corpore humano indagat fontem, qui nempe eſt *elaſticitatis*, *vitalitalis*, et ſit venia verbo, *nervoſitatis*. Definito dein antagoniſmo, per niſum, quo in contrarium motum cientur organa vnius partis diuerſa, ita vt in actione conſtituta altera, neceſſario alterius contractio ceſſet: ponit eundem vt cauſam mouentem in omnibus fere corporis viſceribus, vitalibus aeque ac naturalibus. Eſt nempe ad mentem Cl. Auctoris antagoniſmus cauſa cordis vaſorum ſanguiferorum dilatatorum vel contractorum; ſunt pylori cardiaeque fibrae circulares reliquarum ventriculi fibrarum, coli valvula inteſtinorum tenuium, ſphincter ani atque veſicae inteſtinorum craſſorum, atque detruſoris vrinae antagoniſtae. Veſiculis ſeminalibus ſphincterulos muſculoſasque in genere concedit fibras, ſibi et contrariantes, et ſemen in venereo actu propel-

propellentes; in cyſtide fellea vel muſculoſas fibras vel certe membranaceas contractiles fingendas eſſe ſtatuit, quibus antagoniſtae ſint gyroſae circumuolutiones ceruicis. In vtero vires antagoniſticas latere cum Cll. LEVRETO, HVQVENINO, et GEHLERO ſtatuit. De muſculorum vero voluntariorum antagoniſmo ad mentem HALLERI agitur.

Enarrauit dein in quarta parte, hiſtorias morborum varioloſorum artificialium, a ſe excitatorum. Inſtituit vero methodum ipſam in brachio ad mentem Cl. POVTEAV, praemiſſa leni alui ductione, et mercuriali quidem, ſi vermium id exigebat praeſentia. Vnus ex aegrotis ſecundo febris eruptoriae die conuulſionibus contorſus vitam finiuit, in alio variolas ipſas abſceſſus varii generis ſecuti ſunt, reliqui omnes optime conualuerunt. p. 159.

Vltimo loco de oſſeo oeſophago tradit hiſtoriam. Euenit vero hoc malum homini ſpiritus frumenti potu abutenti, qui emeticis purgantibusque a medicaſtris diu vexatus; tandem febre continua emaciatus efflauit animam. In cadaueris ipſius ſectione vidit praeter oeſophagum, reliqua abdominis viſcera ſanitate gaudere optima, ille enim valde contractus, calloſus oſſeusque cernebatur. Glandulae conglobatae, quae ipſi adiacere ſolent, durae erant et atrae. Emollientia in hoc malo vix vſus vllius fuiſſent, quippe quod nimis iam fuerit inueteratum. Pharyngotomia et inſtrumentum ex balaena fabrefactum ad lumen oeſophagi reſtituendum in ſummo tractanda fuiſſent malo. p. 175.

XII.

EDUARDI SANDIFORT obſeruationes anatomico pathologicae Lugd. Batrauorum apud P. v. D. Eyk. et D. Vygh MDCCLXXVII. 4. pagg. 151. praeter dedicationem atque praefationem. c. tab. aen. 8.

Imitatur Cl. SANDIFORT exemplum ALBINI, quod dedit in eius annotationibus academicis, his ſuis obſeruationibus anatomico pathologicis edendis et verſatur in iis ipſis elaborandis ita, vt quae viderit, in ſectionibus cadauerum, crebro a Cl. Auctore inſtitutis, non ſolum enarret, verum etiam breuiter indicet, quid ſimili de re adnotarint alii. Ac primum quidem decem hic offert obſeruationes lectu profecto dignas, additis iconibus vere nitidiſſimis cum diligentiſſima earum explicatione.

In capite primo perſequitur Cl. Auctor *rariſſimum cordis vitium.* Quo comparato cum aliorum virorum obſeruationibus, quas intermiſcuit, enarratur hic caſus. Primo aetatis anno vix elapſo, vbi infans ſanus quoque fuit, terribilium ſymptomatum ſequentium initia ſeſe manifeſtarunt. Digitorum quippe vnguiumque liuor non continuus, ſed nunc plus, nunc minus apparens, laſſitudo inſignis, catarrhus graui anxia tuſſi ſtipatus, in facie maculae plurimae, primum rubrae, dein liuidae, poſt defatigationem corporis faciei manuum, pedum liuor, labiorum et linguae color ad nigrum ſaepe vergens, dolor preſſorius in ſuperiore parte capitis, anxietas praeſertim tempore hyema-

hyemali, frigus tantum, vt ne vnquam corpus incalesceret, et sudaret. Variolis veris et spuriis nec non morbillis feliciter superatis intereaque malo nec aucto nec imminuto, palpitationes cordis vehementissimae sequebantur, cet.

Constantia et perpetua phaenomena haec erant. 1) Magnam spirandi difficultatem post corporis motum et spectabiles vasorum in collo pulsationes. 2) Faciem pleniorem, quam proportio carnium in artubus ferebat, eandemque inter anhelitus liuentem, oculis turgidis et sanguine interdum suffusis. 3) Vrinam semper saturato colore sine sedimento. 4) Aluum tardissimam non modo tempore anorexias, sed etiam vigente cibi appetitione. 5) Assiduum frigoris sensum, etiam calente ad tactum cute, qui puerum non deserebat, nisi in lecto post plenam corporis calefactionem, nam et hyeme iuxta focum sedens de horrore et algore querebatur, et per aestatem ardentissimos solis radios aut ignem culinarem desiderabat. 6) Denique et hoc constanter vidit, mollem ventrem et sanguinis e naribus fluxum, qui per interualla incidebat, magnum identidem levamen attulisse. p. 18.

Perniciosos prunarum halitus tenerum pulmonem in prima infantia vitiasse et pertinaci asthmati occasionem dedisse credebatur, inprimis cum malum non esse connatum affirmaretur. p. 19.

Remedia, nihil praestiterunt praeter haec tria.

1) Hirudines ad collum et pone aures adhibitae dolores capitis notabiliter sedabant. 2) Cum lingua valde sordida, spiritus oris foetidissimus, anorexia, inflatio praecordiorum solito maior, ali-

que-

quotie fuerint, lene emeticum euidenter profuit et ad plures dies. 3) Praecipuam tamen opem praestabant pilulae catharticae, ea moderatione datae, vt aluus mollis seruaretur, nec tamen liquida fieret.

p. 26. Instituta cadaueris sectione et aperta thoracis cauitate, vna massa conspiciebatur, totam ferme cauitatem adimplens et pulmones quam maxime comprimens, quae erat pericardium, continens insigniter distentum et sanguine repletissimum cor, ita vt pulmones aegre in conspectum venirent. Parum aquae inerat pericardio et dexter ventriculus cordis multo magis sanguine turgebat, quam sinister. Venae omnes per externam cordis superficiem incedentes, coronariarum rami erant multum dilatatae. Aorta magis, quam solet, in principio dilatata, sed arteria pulmonalis eo loco, vbi ex corde oritur, mirum in modum ad bifurcationem ferme vsque contracta erat. Canalis arteriosi nullum adfuit vestigium. Pulmones parui et compressi nullam labem externe prae se ferebant. In pariete inter dextrum atque sinistrum sinum obuio foramen ouale aperturam monstrabat, quae crassiorem stilum admittebat. Aorta enascebatur ex ventriculis ambobus et sanguinem omnem ex vtroque accipere debebat. Arteria pulmonalis supra valuulas abscissa, has paruas admodum ferme concretas et substantia quadam granulosa carneas excrescentias referente obsessas exhibuit cet. Icones additae, hanc cordis et vasorum aberrationem melius declarant.

p. 33. Connatum fuisse hoc vitium, etiamsi primo aetatis anno sanissimus vixit infans, longe verior videtur Nostro coniectura, quam acquisitum.

In

In capite ſecundo de *cordis, valuularumque arteriae aortae nonnullis morbis* agitur. Pergit hic Cl. Auctor partim varias cordis aberrationes et concretiones enarrare; partim valuularum duritiem, craſſitiem, immobilitatem, cartilaginoſam indolem, oſſeſcentias, eroſiones, excreſcentias, lacerationes et rupturas commemorat et quaſdam earum valuularum vitia iconibus illuſtrat. Tres valuulas orificio aortae adpoſitas adeo duras, reuera oſſeas Noſter vidit, vt figura ipſarum nullo modo mutari poſſet, et orificium maxime anguſtarent, ita tamen, vt ſanguinem a corde admittere potuiſſent, non vero ex aorta, ſeſe contrahente, reditum impedire. Item induratis cartilagineis, oſſeisque particulis obſeſſas valuulas Cl. Auctor animaduertit, ſic tamen, vt officio ſuo functae fuiſſe viderentur, etc.

In principio aortae varias ſquamas oſſeas Noſter aliquoties vidit; in alio cadauere arteriae innominatae ſeu trunci Loweriani tantam duritiem oſſeam reperit, vt figura ipſius vel maxima compreſſione mutari nequiret; in cadauere vetulae ſemilunares valuulae in os mutatae erant et ramus arteriae coeliacae, qui ad lienem tendit, canalem tortuoſum totum oſſeum retulit; in binis aortae finis et principia iliacarum arteriarum eodem modo erant mutata. p. 54.

In capite tertio diſſeritur de *hernia veſicae vaginali*. Plurimis in locis *) herniae oriuntur et vix vllum viſcus abdomine contentum datur, quin tumo- p. 55.

*) v. comm. noſtr. Vol. XIII. p. 428. ib. 430. Vol. XII. p. 37.

tumorem huius naturae ſubinde produxerit. Rarius autem herniae iſtae, in perinaeo aut in vagina vteri occurrunt.

p. 58. Virgo viginti quinque annorum hyſterica tuſſi conuulſiua et ſicca laborabat, qua ceſſante, ſuppreſſio vrinae ſubſequebatur, catheteriſmo ſubleuata, quae ſaepius rediit cum tuſſi conuulſiua, conuulſionibus et lipothymia. Inprimis lipothymia ſequebatur catheteriſmum ob impedimenta, a chirurgo percepta. In vagina tumorem inſignem parieti ipſius ſuperioris continuum cum fluctuatione Cl. Auctor percepit, quo compreſſo, conatus ad mingendum enaſcebantur, nulla vero vrina exibat, niſi cathetere. Peſſarium itaque curabat Noſter, quod ex arundine, qua piſcatores vtuntur, erat formatum, vaginae longitudini accommodatum et cera obductum, ita tamen, vt ſpongiae ſicciſſimae pars alteri ipſius lateri adnecteretur, ideo, vt haec, humore intumeſcens, anteriorem vaginae partem commode ſuſtineret et, reiterato catheteriſmo, impediretur, quominus veſica multum extenderetur. Quo peſſario aegra per annos vſa eſt, dein et ſine eo nullam amplius vrinam mittendi ſenſit moleſtiam.

p. 61. Signa herniae veſicae in vagina ſunt abſentia tumoris in regione hypogaſtrica ſupra oſſa pubis, praeſentia vero ipſius in vagina, augmentum voluminis, collecta vrinae copia, decrementum, facta compreſſione aut immiſſo cathetere et eius ope euocato lotio. Quae ſigna omnino omnia in Noſtri exemplo adſunt.

p. 62. Peſſarium itaque erat remedium vnicum in hac hernia veſicae vrinariae in vagina. Nam ſpongia, quae ab aliis quoque hic laudatur, et Noſtro quoque in mentem venit, ob irritationis, arroſionis inflammationisque impedimenta, non vſus eſt.

In

In capite quarto de *hernia inteſtino vaginali aliisque huius morbi ſpeciebus* Noſter ediſſerit. Quae a Noſtro hic deſcribitur, vera erat hernia ilei, elapſi inter vterum atque inteſtinum rectum, quae vaginam ſic protruſerat, vt vuluam omnino clauderet. p. 65.

Omnes tales herniae, pauciſſimis exceptis, ſemper propemodum ab ileo, raro a colo et coeco ſunt formatae. Tumoris magnitudo erat varia, locus etiam non ſemper idem, nunc in anteriori, nunc in laterali, nunc in poſteriori vaginae parte. In aliis lente, in aliis ſubito hae herniae oriebantur. Plerumque peritonaeum, rarius disruptum, ſaccum formauit. Cum inteſtino omentum etiam excidit et inteſtinali herniae veſica ſeſe etiam adiunxit, vel et alii hoc in loco morbi eodem tempore fuere viſi, etc. p. 68.

Taxis commode peracta eſt, decumbente aegra, ſic vt abdominales muſculi maxime eſſent relaxati et corpus inclinatum in latus, ſedi mali oppoſitum. Antea clysmata, venaeſectiones, etc. iuvabant. Operatio hactenus nondum eſt tentata. Repoſitas partes optime retinuit peſſarium ad figuram operculi dolii formatum et roborauit iniectio adſtringens. p. 69.

Inter aliarum herniarum ſpecies Noſter memorat herniam inguinalem in vtroque latere, femoralem in viro, quae alias feminis ſunt frequentiores, vmbilicalem in fetu et vetula ſat magnam. Confirmatur hac vetulae obſeruatione, vti ex ſectione elucebat, ſententia eorum, qui hernias umbilicales ſaccatas eſſe ſtatuunt, refutaturque illorum opinio, qui illas nunquam niſi rupto peritonaeo fieri aſſerunt, interdum tamen, etiamſi raro, ruptura vera negari nequit. p. 70.

p. 78. In capite quinto de *vaſis emulgentibus et pelui renum* Noſter varias obſeruauit aberrationes,
quae in nulla alia corporis parte toties in conſpe-
ctum veniunt, quoties in renibus. Vidit Noſter
venae renalis ſiniſtrae pone aortam ad renem ſuum
decurſum. In cadauere viri ren dexter integer
erat, vaſa vero vtriusque renis erant iuſto plura.
p. 82. Duplex arteria et vena reperiebantur. Vena, quae
ad renem ſuccenturiatum tendebat, ſeparato prin-
cipio ex vena caua proueniebat et reni etiam ra-
mum dabat.

p. 83. Siniſter vero ren erat praeternaturalis. „Anterior ipſius ſuperficies peritonaeo accumbens, ma-
xime exſecta erat; poſterior vltra anteriorem ver-
ſus ſpinam ſeſe multum extendebat. Sinus itaque
ab anteriore conſpiciebatur et hunc intrabant vaſa
arterioſa, egrediebantur venoſa et rami peluis. Ar-
teria duplex erat, altera ſolito loco ex aorta ena-
ſcens, in binos ramos, dein in plures fiſſa, ſupe-
riorem renis partem ingrediebatur, altera ex aor-
ta infra meſentericam inferiorem originem ducens,
inferiori renis parti ſanguinem impertiebat. Vena
ex vena caua producta recto tramite ad mediam
circiter renis partem vergebat, ante ingreſſum ta-
men venam emittens rurſus ad renem ſuccentu-
riatum, alteram deorſum, quae incuruo ductu par-
tem inferiorem renis petebat, emiſſa tamen prius
vena ſpermatica. Peluis renis, quae caeterum ex
parte poſteriore et interiore producitur, hic ſeſe
in anteriore parte tota nuda monſtrabat, ſic vt ſi-
nui, inter ſuperficiem anteriorem et poſteriorem
relicto, incumberet, inſignis magnitudinis, quin-
que etiam ramos ſuos, ex rene inter venoſa et arte-
rioſa vaſa egredientes, nudos exhibens, dein vre-
p. 84. theri originem praebens ſolito more„. EVSTA-

CHIVS

CHIVS et HAENIVS *) dederunt ſimiles figuras renum et praeterea ſimilem obſeruauit in cadauere feminae.

In capite ſexto *calculi renalis* hiſtoriam tradit. Hic calculus circiter quatuor pollices cum dimidio longus, vltra duos latus, ferme duos craſſus, nouem gaudet tuberculis, quorum vnum omnium maximum, in octo iterum eminentias ſurgit, alia planiorem ſuperficiem habent, tria inuicem confluxerunt, bina figuram papillae mammae muliebris monſtrant. Inter omnia haec tubercula ſuperficies glabra ſatis conſpicitur. Confluunt omnia tubercula inuicem et corpus calculi craſſum admodum conſtituunt, quod rotundo fine deſinit. Sex vncias cum dimidia pondere aequat. Figuras lineares huius calculi Noſter hic addidit. Aeger, dum viuebat, de nullis calculi ſymptomatibus **) conqueſtus eſt. p. 86.

In capite ſeptimo *anchyloſin inferioris maxillae* Noſter deſcribit. Nullum eſſe articulum non ſubinde concretum, variis exemplis Cl. Auctor probat, et exſtant in Eius collectione varia huius morbi ſpecimina, quorum rariſſimum hic tradit, forte alia occaſione alia ſeſe deſcripturum eſſe pollicetur. Anchyloſis nempe maxillae inferioris, in coemeterio inuenta, inter rariores Noſtro videtur referenda. p. 96.

In capite octauo *de tumoribus vtero annexis* colliguntur a Noſtro exempla. Obliquus vteri ſitus a variis cauſis poteſt effici, ad quas Noſter hic p. 106.

 refert

*) v. rat. med. cont. Tom. II. part. 2. pag. 8 tab. 1. fig. 1.

**) v. comm. noſtr. Vol. XX. p. 696.

refert tumores ſcirrhoſos in cadauere feminae quinquaginta circiter annorum. Occupabat tumor partem lateralem ſiniſtram vteri, magnitudine iuglandem referens, duritie vero cum ſteatomate conueniens. In cadaueris ſectione in dextro latere principium ſimilis tumoris, piri magnitudinem non ſuperantis, conſpiciebatur. Tumor maior ex ſubſtantia vteri eradicari potuit et ipſius interiora
p. 108. pinguedini induratae non erant abſimilia. Alius praeterea tumoris, pugni magnitudine et concrementis oſſeis impleti, Cl. Auctor hic mentionem facit.

p. 116. In capite nono *de duro quodam corpuſculo neruo auditorio adhaerente* a Cl. Auctore exemplum communicatur. Quod neruo auditorio dextro et medullae oblongatae adhaerebat; tantae duritiei, vt ferme cartilaginem referret, etc. Longitudo huius corpuſculi erat ſex linearum, latitudo in parte latiore quinque, in parte minus lata trium, craſſities quatuor linearum. Superficies eius valde erat inaequalis, variis tuberculis obſeſſa, nec potuit hoc a neruo facile ſeparari. Quo diſſecto, interiorem partem molliorem, ſic tamen, vt particulae duriores interſperſae eſſent, et exteriorem duriorem Noſter obſeruauit. Compreſſionem nerui, ab hoc corpuſculo factam, refert Noſter inter cauſas ſurditatis, vt aliis exemplis probat.

p. 121. Finit has obſeruationes caput decimum *de appendice ex inteſtino ileo enata.* Haec appendix, quae a Cl. LITTRE *) quoque eſt obſeruata et hernia Littriana nominata, ex ileo enaſcebatur et ſingulari modo cum meſenterio cohaerebat. Ex parte illa inteſtini, quae meſenterio oppoſita eſt, diuerticulum

*) Mém. de l'Acad. des ſcienc. l'an 1700 pag. 300.

ticulum amplo admodum enafcebatur oftio in coecum finem definens, eiusdem circiter capacitatis et craffitiei quoad tunicas atque inteftinum ipfum, facillime aërem admittens illoque diftentum, apice incuruatum. Ex quo filum prodibat tenue, forte tamen, ad fuperiorem mefenterii partem tendens illique diuerticulum hoc adnectens. Ante natiuitatem huius infantis, vel in ipfo partu, vel mox a natiuitate mortui, hanc appendiculam exftitiffe, nullum dubium eft. Simile quid repertum eft in cadaueribus iliaca paffione demortuorum. Occurrunt eiusmodi diuerticula et in duodeno inque recto. Nofter in ileo aliquoties pollicem et vltra longas appendices eiusdem capacitatis cum inteftino animaduertit, neutiquam in inteftino alio.

XIII.

Obferuations on the abufe of Medicine, by THOMAS WHITERS M. D. London. Printed for I. Iohnfon No 72. St. Paul's Church-yard 1775. 8. pagg. 356.

i. e.

Obferuationes de abufu medicinae, Auctore Cl. THOMA WHITERS.

Septem fectionibus, quae attinent venaefectionem, vomitoria et laxantia, diaphoretica, veficantia, ftimulantia, mobilitatem et vim fibrae mufcularis debilitantia remedia, et denique roborantia, Cl. Auctor, hunc libellum, qui et in Germanicam linguam *) translatus eft, diuidit. Abufum medicamen-

*) *Bemerkungen über die Fehler, die bey dem Gebrauch der Arzneymittel begangen werden, durch* THOMAS WHITERS *der A. K. D. Aus dem Englifchen überfezt Leipzig bey M. G. Weidmanns Erben und Reich,* 1776. 8. *maj.*

dicamentorum hic potiſſimum vrget Noſter, qui cernitur vel in nimis crebro medicamentorum vſu, vel in eorum omni neglectu.

Sect. I. p. 1. Praefert Noſter ſcarificationem hirudinum applicationi. Euacuatio enim ſanguinis eſt celerior et relaxatio inflammatarum partium longe maior. Sanguinis porro copia poteſt certius definiri, nullus ſequitur tumor, nec ſanguinis extrauaſatio, vti poſt hirudinum applicationem fieri ſolet, et tandem vulnera, per ſcarificationem facta, facilius ſanant, quam per morſus hirudinum excitata. Vtrique autem huic ſanguinis euacuationi poſtponit Cl. Auctor arteriae ſectionem, cuius quidem vtilitatem et efficaciam non negat, interim tamen ob varia incommoda, quae cernuntur in ſanguinis quantitate definienda, in fluxu ſanguinis ſedando cet. ei minime fauet. Vteri inflammationis cauſam quaerit Noſter in nimis ſubita ſecundinarum extractione, id quod contractioni vteri et naturae viribus eſt committendum. Antequam Noſter ad venaeſectionem in podagricis interdum vtiliter inſtituendam ſeſe conuertit, quam vtilem et inutilem iudicat, diſtinguit materiam rheumaticam et podagricam ſ. arthriticam. Diuerſae potiſſimum ſunt hae materiae ratione ſedis, durationis, doloris, reuerſionis cet. Quod vero ad venaeſectionem in podagricis attinet, arbitratur Noſter tum, cum podagra iam a puero apparuit, pulſus eſt plenus celer et fortis, podagra eſt regularis, extremas occupat partes cum dolore, rubore, tumore, anxietate, ſomni defectu; nec vniuerſales, nec partiales ſanguinis euacuationes poſſe nocere. Porro quando materia podagrica ad internas partes conuerſa eſt, et inflammationes cerebri, pulmonum, ventriculi, viſcerumque abdominalium cauſat, venaeſectio-

ſectionem largitur, vti in aliis morbis inflammatoriis, adhibitis remediis externis, quae materiam rurſus euocant. In morbillis ſuadet Cl. Auctor ſecundum Cl. MEAD ſententiam venaeſectionem, quippe qua pulmones et internae omnino partes a materia morbilloſa non ita affici poſſunt, vt, ſicuti fieri ſolet, phthiſis pulmonalis ſeu alia febris lentae ſpecies praecaueatur.

Dum Noſter vſum et abuſum emeticorum et purgantium remediorum perſequitur, euacuationem primarum viarum interdum eſſe ſubſtituendam ſuadet venaeſectioni, tum ſcilicet, cum nimia debilitas venaeſectionem non permittit. Secundum ſententiam nonnullorum recentiorum antimonialibus medicamentis adſcribitur virtus ſpecifica in pectoris inflammationibus; Noſter autem optat, vt hanc in rem paulo accuratius inquiratur, quoniam ſpecificae virtutis nomen Ei videtur hic nimis amplum atque incertum, aliaque remedia praeterea adſunt, non negligenda in hoc caſu. Laxantia, quae ſolent, variolis ſuperatis, plerumque et fere indifferenter dari, Noſter nec vbique reiicit, nec ſemper largitur, et laudat inprimis Cl. GREGORY, qui, aegris valde debilitatis, morbo varioloſo aegre ſuperato, potius corticem Peruuianum cum vino exhibuit, quam purgantia. Salia media in dyſenteria ſunt innocua et ſaepe valde vtilia, draſtica autem ſemper nocent et ſunt his illa certe praeferenda. Clysmata ex ſola calida aqua in magna quantitate e. gr. duarum vel trium menſurarum, fortioribus purgantibus medicinis fruſtra antea adhibitis, alui obſtructionem iuuabant.

Sect. II. p. 69.

Sect.III p. 127. Iam ad sudorifica medicamenta Noster venit et eorum commoda et incommoda recenset. Sudor sit vel naturalis vel artificialis, oportet medicum quam accuratissime eum attendere. Ille enim, qui violenta vi, singulis in partibus corporis humani et praeterea viscidus obseruatur, raro vel nunquam prodest. Criticus sudor non frequenter est nimius, sed lenis, continuus et per totum corpus apparens. Interdum insensibilis fere humiditas morbo finem imponit. Quod si vero symptomata augentur, aestus et anxietates durant, pulsuum ictus celeres sunt et duri, sudore prorumpente supprimendus est talis. Inter sudorifera medicamenta etiam emetica, tam vt euacuantia, quam in parca dosi exhibita vt alterantia, contemplatur iisque diaphoreticam vim tribuit. Opium quoque addunt quidam emeticis, vti factum est in Cl. DOWERI *) puluere, quem laudant in morbis arthriticis et rheumaticis ad sudorem excitandum. Finiunt hanc sectionem incommoda sudoriferorum remediorum in morbis exanthematicis et acutis.

Sect.IV p. 171. Transit nunc Noster ad vesicatoria. Secundum Nostri sententiam oportet eos, qui in effectuum explicandorum ex externa cantharidum applicatione versantur occupatione, inprimis respicere ad influxum eorum in fibras motrices corporis et in inde ortam irritationem. Inter alias virtutes, quae insunt cantharidibus, memoratur quoque a Nostro vis antispasmodica.

Sect. V. p. 204. Pergit Noster porro in considerandis medicamentis stimulantibus atque irritantibus. Ac potissimum quidem hic Noster vrget errores, qui committuntur, cum aestu atque calore, fomentationi-

*) v. comm. nostr. Vol. XXII. p. 352.

tionibus calidis, vino, ſalibus alcalinis volatilibus, irritamentis externis, vt ſtrepitus, nimia lux, cet. balſamicis et expectorantibus remediis, item irritantibus, cum mercurio dulci et corporis exercitatione. Poſſet, vti Noſter ratur, radix ſerpentariae Virginianae ex officinis prorſus proſcribi. Ineſt ei quidam noxius ſtimulus et proſtant tutiora et certiora remedia. Cl. CVLLEN non omnem quidem ei radici denegat virtutem, quam ipſe in febribus obſeruauit, interim tamen fatetur, ſe illam ideo non amplius adhibere, quoniam illius vtilitas incerta et vis adeo inflammatoriae indolis eſt. Praefert Cl. Auctor omnibus reliquis methodis mercurium adhibendi inunctionem, interneque mixturam Plenkianam *).

Iam venit Noſter ad remedia ſedatiua ſ. ſedantia. Intelligit hic Noſter ea remedia, quae mobilitatem et vim fibrarum muſcularium debilitant et inter multa anodyna et narcotica remedia, huc pertinentia, potiſſimum inquirit in theae, coffeae, nicotianae et opii vires et effectus. De opii vſu in inflammatoriis morbis cauto exempla proponuntur e. g. in variolis, morbillis, tuſſi catharrali, rheumatiſmo e. ſ. p. Sect. VI. p. 265.

Inter remedia tonica potiſſimum Noſter contemplatur corticem Peruuianum, et in genere balnea frigida, martialia, amara et adſtringentia. Docuit experientia, amara remedia et corticem Peruvianum diu et temere adhibita corpora non ſolum non roboraſſe, ſed multo potius etiam debilitaſſe. Praecipuae remotae cauſae febris intermittentis cernuntur in contagio et vaporibus, exhalantibus in humidis et ſpurcis locis. Sect. VII. p. 305.

XIV.

*) v. com. noſtr. IIdae decad. Suppl. II. p. 274.

XIV.

Iournal de médécine, chirurgie, pharmacie cet. Par. M. A. ROVX Année 1774. Tom. XLI. à Paris chez Vincent 8. 1 Alph. 12 plagg. 1 tab. aen. et Tom. XLII. ib. eod. 1 Alph. 12. plagg.

i. e.

Diarium ad artem ſalutarem, chirurgiam et pharmaciam pertinens. Auctore Cl. A. ROUX Vol. XLI et XLII.

Progredimur ad annum 1774, in cuius menſe ianuario haec continentur.

Vol. XLI. p. 26. 1) Cl. ROCHARD *de repercuſſione pediculari mutata in eruptionem ſcabioſam.* Iuuenis ob fiſtulam ani in noſocomium Duacenſe, cuius curam gerit Cl. Auctor, deferebatur; qui cum per totum corpus pediculis obtectus eſſet, moniales, aegrorum curam gerentes, liquore ex aceto, pipere, aliiſque remediis actiuis eum fricabant et ita corpus depurabant: ſed poſt aliquot dies praegreſſo vehementiſſimo pruritu, puſtulae ſcabioſae per totum corpus emergebant, quae, abſoluta fiſtulae curatione, ſolitis remediis antipſoricis depellebantur. Huius mutationis cauſſam Cl. Auctor in ouulis pediculorum per frictiones cum aceto ſub epidermidem retropulſis, ibidemque excluſis, ponit, ſimulque narrat, ex puſtula ſcabioſa nondum aperta, cum eam acu aperuiſſet, aquam limpidiſſimam emanaſſe, in qua globulus albi coloris, vix nudis oculis diſtinguendus, haeſerit; hunc, quum oculo armato eum examinaret, continuiſſe animalculum viuum, forma teſtudinem aequans, coloris albi, ſed in dorſo paullum

lum nigri, pilis longis, pedibus ſex, capite acuto, duabus exiguis palpis in apice oris inſtructum, admodum agile; et alia euaſione in parte profundiore epidermidis ſe vidiſſe ouula minima, alba, fere pellucida, oblonga, ſemini pinus ſimilia.

2) *Epiſtol.* Cl. A. FIGUET *ad* Cl. ROUSTAG- p. 40. NENT *de euulſione vteri.* Femina ob tumorem, in vagina enatum, grauida putabatur, praeſertim quum alia ſigna, grauiditatem mentientia, accederent: inde, ſubito orto dolore, abortum imminere arbitrabantur, et femina per quatuor dies doloribus continuis excruciabatur, donec obſtetricius accedens ſumma vi adhibita non quidem infantem, ſed corpus peregrinum extraheret, quam operationem haemorrhagia largiſſima, ſed breui ſubſiſtens, inſequebatur. Corpus autem extractum quum curatius inſpiceretur, erat vterus ipſe cum vagina, ille ſanus et vacuus, ligamentis latis et rotundis prope adhaeſionem abruptis, haec vero circulariter et irregulariter lacerata, in cuius ſiniſtro latere prope orificium vteri tumor durus, oui anſerini magnitudine, pediculo inſiſtens, adhaerebat, itidem dilaceratus. Femina ipſa genitalia inflexa et ſenſiliſſima offerebat et digito in vaginam immiſſo nil niſi ingens ſpatium ſine fundo detegebatur. Idem operator, qui hoc malum induxerat, eamdem, eatenus reſtituebat, vt Cl. Auctor illam poſt quatuor ac dimidium annos vivam adhuc, licet omnino infirmam ac triſtem vitam degentem, videret: praecipue incontinentia vrinae moleſtiſſima laborabat, quum non tantum meatus vrinarius ſolito amplior eſſet, ſed etiam parua fiſtula in corpus veſicae ipſum penetraret: praeterea per interualla doloribus renum, ad regionem hypogaſtricam ſe extendentibus, multum affligebatur.

3) Cl.

p. 57. 3) Cl. LASSAUZÉE *descriptio noui torcularis.* Globus comprimens firmatur ope laminae cupreae, quae in opposita membri parte applicatur, et non per cochleam, vt in torculari PETITI, sed per bacillum super globum collocatum, quantum necessitas requirit, adstringitur. Ampliorem cognitionem inspectio tabulae aeri incisae, quae singulas huius machinae partes sistit, exhibet.

p. 65. 4) Cl. MAIAVLT *dissertatio de operatione fistulae ani, filo plumbeo peracta.* Inuentum Cl. FOUBERT est, qui filum eiusmodi mediante acu lardario simili in fistulam ingerit, et a virtute soluente et exsiccante plumbi, quam iniectionibus vini adiuuat, depurationem ac postea consolidationem vlceris obtinet. Noster vero iniectiones plane omittit, et tantummodo omni circiter octiduo vel intra breuius quoque tempus filum plumbeum agitat et torquet, donec illud sponte excidat; si tunc, quod interdum accidit, leuius vlcus in margine fistulae remaneat, illud paucis diebus elapsis optime sanatur. Exempla curationum felici cum successu peractarum subiunguntur.

p. 82. 5) EIUSDEM *obseruatio de vulnere capitis telo inflicto, cuius cuspis per vndecim annos in cerebro haesit.* Telum sub extractione tentata frangebatur, cuspide relicta: vlcus fistulosum post biennium demum consolidabatur, firma cicatrice nata, ita vt ignarus praesentiam corporis peregrini ne suspicari quidem potuisset. Interim saepissime affectus syncoptici vel conuulsiui aegrum, perpetua cephalaea laborantem, excruciabant, qui tamen interea negotiis consuetis vacabat. Post nouem demum a vulnere accepto annos Nostrum consulebat, qui cicatrice incisa paruum foramen in osse detegebat, quod admodum profunde penetrabat, et quum trepani applicationem in parte squamosa ossis tempo-

rum

rum timeret, os lima abradebat, donec dura mater denudata eſſet; in hac foramen quidem, per quod telum tranſierat, detegebat, ſed, illa inciſa, hoc tamen inuenire non poterat. Tunc pus foetidum et nigrum copioſe emanabat, et ſenſim paralyſis totius lateris oppoſiti, febris, delirium, ſopor accedebat, et poſt 28 a prima inciſione dies telum ex fundo cerebri educebatur, ingenti copia materiae nigrae foetidae ſubſequente: poſt quatuor vero dies aeger viribus exhauſtus peribat. Aperto cranio lobus medius cerebri eo in loco, vbi foveae temporali inſidet, fere prorſus ſuppuratione deſtructus apparebat, et cauitas iſta ſaccum formaverat, ad latus et infra inciſuram ſellae Turcicae, cui telum incubuerat, ſe extendentem. Pars ſquamoſa oſſis temporum, quae cerebrum reſpicit, valde concaua et attenuata erat, forte a repetitis pulſibus durae matris.

Menſe Februario.

1. Cl. PUJOL crebro vidit, *Zeam mays* in p. 145. ſolo pingui et humido in medio ſpicarum, quae maſculos flores gerunt, vel etiam in earum ſummitate, flores femineos protuliſſe, ſeminibus quoque, quantum ex adſpectu iudicare poterat, maturis; fecunditatem eorum enim nondum explorauit. Explicationem huius phaenomeni ab abundantia nutrimenti repetit, illudque cum petalis ex ſtaminibus ipſoque adeo germine formatis comparat.

2. Cl. MANGIN *obſeruationem de partu laborioſo* communicat. p. 174. Grauida, praegreſſo morbo venereo et ſanguinis profluuio per biduum durante, valde exhauſta erat, et placenta orificio interno vteri, ob calloſitatem anguſtiori, adhaerebat, ex qua, ab vna parte ſoluta, haemorrhagia proficiſcebatur. Noſter ergo protinus ſcalpello orificium

callosum

callofum incidebat, pofteaque infantem viuum adhuc, fed paullo poft morientem, extrahebat. Viribus aegrae iufculis concentratis reftitutis, alternis diebus drachmam dimidiam vnguenti mercurialis infricabat, quod remedium cum faliuationem excitare videretur, illud per octiduum fufpendebat, ac deinde quarto quouis die adhibebat: hoc modo, fubiunctis iniectionibus ex aqua Baredgienfi, decocto hordei et aqua vulneraria, ac demum adhibita cura lactea, aegra perfecte reftituebatur, nulla amplius callofitate fuperftite.

Menfe martio:

p. 245. 1. Cl. THOMASSIN *de vfu vomitoriorum in morbis grauidarum.* Femina innupta, grauiditatem celans, febre affecta, poft venaefectionem in brachio inftitutam, fex grana tartari emetici in aqua foluti, quam quatuor vicibus praefcripferat Nofter, vno hauftu affumfit, et copiofe inde furfum deorfumque purgata conualuit, et iufto tempore fetum fanum edidit. Alia femina maritata tribus granis a tertiana liberata fuit, quum antea venaefectione, refoluentibus, laxantibus cet. fine fructu vfa effet. His obferuationibus Cl. Auctor aliam in fe ipfo factam fubiungit, narrans, fe ab augufto vfque ad initium maii febre tertiana cum infarctu et dolore lienis laboraffe, quae nec venaefectionibus, nec diluentibus, nec purgantibus, nec refoluentibus, nec febrifugis cederet: duobus vltimis morbi menfibus perpetuo vrinam obfcure rubram in nigrum vergentem emittebat. Tandem cum ab itinere redux infultum febrilem imminentem perfentifceret, tria grana tartari emetici ex aqua fumebat, quae protinus copiofum vomitum bilis nigrae fpiffae producebant; et ab eo momento vrina naturalem colorem rurfus acquirebat, et febris, tumor ac dolor prorfus difparebant.

2. Cl.

2. Cl. MARGUE *obſeruationem de celerrimo progreſſu gangraenae* communicat. Ruſtica, 24 annos nata, prima vice puerpera, quarto a partu die ingenti ſiti vexata, aquam frigidiſſimam copioſe hauriebat, vnde ſubito lochia ſupprimebantur, et febris intra duodecim horas ad deliria vſque increſcebat; tunc vena ſecabatur, et chirurgus altero die hora matutina accedens Noſtri conſilium requirebat, qui poſt ſeptem horas tumorem enormem a parte ſuperiore oſſis ilei ſiniſtri vſque ad partem ſuperiorem femoris, frigidam, nigram, ſenſus expertem, impreſſionem digiti ſeruantem, et circumcirca tumorem emphyſematicum, hinc inde maculis liuidis obſeſſum, quae ad coſtas ſpurias et per totum femur diſperſae erant, cum ſummo gradu febris, facie cadaueroſa cet. inueniebat. Omnibus auxiliis deſtitutus nil, niſi epithematibus ex herbis aromaticis et vino vti poterat: poſt $2\frac{1}{2}$ horas iam totum latus, collum, brachium et femur affecti lateris, totumque fere abdomen gangraena tacta erant, et aegra demum hora quarta, itaque intra 29 horas a primo febris inſultu, moriebatur. p. 211.

Menſe Aprili:

1. Cl. BOURIENNE *obſeruatio de morbo auris cum carie oſſium coniuncto.* Puero poſt morbillos glandulae maxillares cum dolore intumuerant, ex quo ſenſim ſurditas auris ſiniſtrae, cephalalgia vehemens, et ſymptomata febris hecticae oriebantur. Quum Cl. Auctor eum videret, octennis erat, et per triennium iam ſurditate laborabat. Vlcus externum erat, carne fungoſa plenum, vnde, preſſione ſuper cauitatem glenoideam facta, pus foetidum emanabat. Serum lactis cum fumaria, interpoſitis purgantibus et nonnunquam paucis granis aethiopis antimonialis, febrem lentam profliga- p. 342

bat; interim iniectiones detergentes fiebant, quae in interiora oris defluebant, et vlcus externum digestiuis tractabatur, quod maius fiebat, pure, vt videbatur, e longinquo huc delato. Post tres septimanas Cl. Auctor aquas Balarucenses iniectionibus adhibebat, vnde suppuratio melior reddebatur; postea ea nigrescebat, et, disquisitione facta, caries detegebatur. Lapide ergo infernali carnes fungosae destruebantur, tandemque vitiata ossis portio secedebat, quae exfoliatio circuitus meatus auditorii videbatur, fragmentis aliquot minoribus egressis tandem plenaria curatio obtinebatur, quum Cl. Auctor aegrotum per 3 ½ menses tractasset. Sub finem iniectio non amplius per os penetrauit. An ergo, quaerit Noster, tympanum corrosum et rursus consolidatum fuit? An absoluta eius ad auditum necessitas. Tenendum enim est, puero huic auditum in aure affecta rediisse.

Mense Maio:

p. 423. 1. Cl. F. POMA *obseruationes de pulsu intestinali.* Primo theoriam huius pulsus ex Auctoribus collectam sistit, ac deinde quatuor obseruationes subiungit, vbi ex eodem fluxum ventris criticum praesagiit, eumque adiuuando curationem praestitit: inprimis in pleuritide biliosa, licet reliqua morbi symptomata venae sectionem et antiphlogistica postulare viderentur.

p. 436. 2. *Secunda epistola* Cl. *De* LABROUSSE *ad* Cl. AMOREUX iuniorem, *de pulsu grauidarum* *). Pondus humero alterutri impositum pulsum in brachio eiusdem lateris debiliorem reddit: inde quum in grauida pulsus dextri brachii debilior sit, Noster fetum sexus masculini, et in contrario casu sexus sequioris pronunciat, quum sollemne esse patet, fetum

*) Vid. comm. nostr. Vol. XX. p. 399. et 611. comm. nostr. III. decad. Suppl. I. p. 188.

fetum masculum magis versus dextrum, et femininum magis versus sinistrum latus collocari. In propria vxore hanc differentiam pulsus in arteria iliaca et poplitea verum signum sexus praenoscendi iteratis vicibus cognouit. Si grauida gemellos vtero gerit, debilitatem et mollitiem pulsus in vtroque brachio adesse docet, licet nec alia signa v. c. externum statum abdominis in situ erecto et supino, inflationem pedum cet. excludat; maior vel minor debilitatis gradus in alterutro vel vtrouis latere illi ad praesagiendum sexum inservit. Solus situs placentae in regione fetui opposita gemellos mentiri non potest; quum illa multo minore pondere, quam fetus ipse gaudeat. Multa tamen in hac re superesse enodanda, ipse fatetur.

3. *Epistola* Cl. PIETSCH *ad* Cl. MARTIN, *de noua methodo haemorrhagias amputationibus supervenientes cohibendi.* Methodus haec ea est, quam Cl. THEDEN *) proposuit, ex cuius opere omnia quae ad hoc obiectum spectant, extraxit, annotationesque subiunxit. Ad discindendam arteriam intercostalem non cultrum myrtiformem, sed scalpellum incuruatum, linteo obuolutum, et ad eam postea reponendam instrumentum formae semilunaris, in vtroque latere planum et obtusum, commendat. Neque artum, a trunco separatum, neque eidem adhuc continuum, ita vnquam iniicere potuit, vt cera ad extremitates arteriarum penetraret, quia tensio sufficiens iisdem deerat: et eidem caussae facilius subsistens haemorrhagia, a retractis orificiis vasorum discissis, quam Cl. THEDEN expertus est, adscribi debet, licet et linteis carptis, et aquae vulnerariae, ab Eodem in vsum vocatis, aliquid dari oporteat. p. 451.

*) vid. comm. nostr. Vol. XVIII. p. 604 sqq.

Menſe Iunio:

p. 504. 1. *Epiſtola* Cl. BALME *ad* Cl. LAFOSSE, *obſeruationes quaſdam practicas continens.* Vt commonefaceret iuniores medicos ad ſummam cautionem in praxi adhibendam, aliquot exempla morborum recenſet, quorum initia leuiſſima videbantur, qui vero ſubito et ex improuiſo lethales exiſtebant: neque ipſe errores a ſe, licet inſcio, commiſſos, reticet v. c. herniam inguinalem, quae demum poſt mortem, a ſphacelo correpta, inuenta fuit, nimis longam dilationem auxiliorum valentiorum, prognoſin nimis properanter formatam cet. Veram tamen cauſſam ſectionis ope in duobus tantum vltimis caſibus detegere potuit, quum eadem in reliquis denegaretur: alter fuit virginis per duos vel tres annos cephalaea cruciatae, in cuius cranio immediate poſt ſinum frontalem hydatis, ouum gallinaceum volumine multum excedens, in ipſa ſubſtantia cerebri haerens inueniebatur; alter iuuenis, qui lapide in fronte percuſſus, quum fragmentum lapidis cum minoribus fragmentis oſſis ipſius exemtum eſſet, ſubito comatoſus reddebatur et poſt 20 vel 24 horas exſpirabat, cuius mutationis primaria cauſſa deprehendebatur oſſis fracti portio cerebro, cuius magna pars ſuppurationem ſubierat, impacta, coloris a naturali multum recedentis; haec fractura, ſola natura absque accedente incommodo ſanari viſa, iam ante decem annos contigerat.

p. 533. 2. Cl. LABORDE *obſeruatio de ſanatione canis, a Crotalo laeſi*, quam ipſe in Caienna praeſtitit. Sexaginta circiter horae iam elapſae erant, et duo alii canes vna laeſi, iam perierant. Canis humi proſtratus, potiſſimum capite inflatus, iacebat, nullum motum, niſi interdum caudae exercens; oculis clauſis, reſpiratione breui. Vulnera

ſub

ſub collo et in labio ſuperiore inflicta erant. Fruſtra theriacae repetitae doſes et oleum oliuarum exhitita fuerant. Noſter cochlear liquoris iſtius, qui *l' eau de Luce* audit, cum cyatho vini rubri miſcebat, huiuſque medicamenti tertiam partem ſexta quauis hora porrigi, eodemque vulnera elui iubebat; quod auxilii, genus breui perfectam ſanitatem reſtituit, adeo, vt canis ſexto die conciperet. Vulnera haec gangraenoſa non erant: in inſula Martinica e contrario, quadrante horae nondum elapſo, pars laeſa nigra fit et gangraena corrumpitur. Indigenam Caiennae incolam a Colubro corallino morſum eſſe, et poſt biduum mortuum, relatum accepit Cl. Auctor, cui ſanguis per aures, nares, os, atque oculos effluxerit.

3. Epiſtola Cl. LE FEBURE medici *ad* Cl. ROUX, *de methodo chocoladam antiuenerean parandi.* p. 547. Paſtae, ex qua chocolada paratur (abſque tamen aromatibus) additur mercurius ſublimatus, ſufficienti quantitate ſpiritus frumenti ſolutus, et balſamum Peruuianum ſaccharo exceptum, omnibusque in vaſe porcellano rite ſubactis tabulae inde formantur, quarum ſingula granum vnum mercurii capit, et quatuor partibus per integrum diem, aut ex lacte aut ex aqua cocta, ſumitur.

4. *Epiſtola* Cl. LE MERCIER *ad* Cl. ROUX, *obſervationes quaſdam de carie maxillae inferioris continens.* p. 551. In viro, inciſione haud procul a mento facta et verſus angulum maxillae directa, partem laminae exterioris oſſis, duorum pollicum longitudine, et in femina, intus malum aggreſſus, ſolutis prius ſcalpello gingiuis, aliam partem floreni circiter magnitudine, quae ipſum angulum ſiſtebat, extraxit: poſterior tamen operatio, quam etiam Cl. IOURDAIN in hoc ipſo diario anni 1770 ſe cum fructu inſtituiſſe ſcribit, ob puris et ſanguinis affluxum et incommodum aegrae ſitum, taediosior fuit.

Hh 3 Menſe

Vol. XLII. p. 22.

Menſe Iulio:

1. Cl. FOURNIER, medici Breſtienſis, *dubia et obſeruationes ſuper cauſſis pulſationis arteriarum, et defectus pulſationis venarum.* Non reſiſtentia, ab auricula ſiniſtra nata, apicem cordis verſus coſtas dirigit, ſed is tantummodo actioni generali fibrarum eius adſcribi debet, verſus baſin fortiorum et copioſiorum, et cor ſub contractione longius et breuius fit eodem modo, quo tormentum bellicum ſub exploſionis momento prius antrorſum, et inde retrorſum mouetur. Sanguis ex corde in arterias non preſſione, ſed percuſſione transfertur, haecque continuo fit, ſed neceſſario ſibi reſpondentes pulſationes arteriarum requirit, adeo, vt arctiſſimum inter vtrumque motum ſtruatur commercium. Pulſationes arteriarum percipi non poſſent, niſi hae canales inflexos, at ſimul elaſticos ſiſterent. E contrario venae non pulſant, quia ſanguis per eaſdem motu aequali et non interrupto fluit; non autem ob debilitatem membranarum, nec ob minorem elaſticitatem. Si vero ſanguis vi alternatim agente in venas ipſas propellitur, tunc etiam pulſus earum percipitur, quare tria huiuſmodi exempla addit Noſter, primum iuuenis palpitationibus cordis miſere excruciati, ac denique ſubito mortui, in quo ſub finem vitae venae colli, brachii, femoris et cruris, et hae quidem ſaepe fortius et magis regulariter ipſis arteriis, pulſabant; ſecundum alius iuuenis, timore et frigore externo ſuffocatione et palpitatione cordis affecto, in quo eadem phaenomena tertio die animaduertebantur, ſed quarto die accedente aſcite et hydrope pectoris, ſubſequente nocte exitiali, cedebant: inueniebantur in vtroque ventriculo cordis admodum dilatato compacti grumi ſanguinis, aliique, qui orificium aortae et magnam eius partem

tem obturabant, auricula dextra multum dilatata, aeque ac vaſa pulmonalia, in arcu tuberculis duris nigreſcentibus obſita. Tertium exemplum eſt viduae 64 annorum, poſt moerorem in ſuffocationis ſpeciem, quae ſanguinis miſſionibus ſolis leuari videbatur, incidentem, in qua cum palpitatione cordis et pulſu minimo celerrimoque manifeſta pulſatio venarum colli turgidarum percipiebatur; poſt mortem, nono a primo inſultu die euenientem, aorta inde ab exortu ad 8 ½ pollices in cartilaginem duriſſimam verſa, vaſa pulmonalia multum dilatata et varicoſa, et nonnihil aquae in cauum pectoris effuſum, detecta ſunt.

2. Cll. PELLIER, fratrum, *obſeruatio de extractione cataractae ſingularis.* Prolongatio erat tunicae choroideae, quae ſuper lentem cryſtallinam ſe extenderat: Noſtri ergo, cataractam capſularem prius arbitrati, cum tunicam iſtam ſolam extrahere non poſſent, eam vna cum lente eximebant; aeger oculi huius vſum recuperabat, adeo, vt quadrageſimo poſt operationem die negotia ſua ſubire poſſet. p. 79.

Menſe Auguſto:

1. Cl. PERE' *de vena medinenſi.* Morbus endemius videtur quibuſdam Africae regionibus, v. c. Senegal, Gabon cet. in regione Congo rariſſimus eſt; in inſula S. Dominici ſeu Hiſpaniola nonniſi ex Africa huc delatus conſpicitur. Nulli corporis parti parcit. Vidit eum Noſter longitudine duarum vlnarum. Nonnunquam ſub contextu celluloſo, cuti ſubſtrato, iacet. Eodem affecti marceſcunt ſine febre, ac plerumque tabidi moriuntur, appetitu ad mortem vſque ſubſiſtente. Nonnunquam, ſed rariſſime, tumore aperto et ſuppuratione ſubſequente vermis ſua ſponte exit: p. 121.

ſed minus tuto negotium hoc naturae ſoli committitur. Si vermis totus exiit, vlcus ſponte iterum coaleſcit: ſi vero rumpitur, non niſi ſuppuratione diuturniore malum ſanari poteſt. Tandem exemplum eiuſmodi vermis, qui in puero nigrita, ſummopere iam emaciato, totum abdomen et partem inferiorem pectoris occupabat, quem Noſter intra quatuor horas totum extraxit, vltra duas vlnas longum: puer inde, nullo adhibito remedio, ita conualeſcebat, vt, tribus menſibus elapſis, magno pretio venderetur.

p. 132. 2. Cl. RICHARD DE LA PRADE *analyſis aquarum mineralium ad fanum S. Albani in prouincia Forenſi* (le Forez) *ſcaturientium.* Quatuor ſunt fontes in vnico loco poſiti, in monte illius regionis originem ducentes. Reptilia breui ibi pereunt, vbi tamen niſi vnicus fons mephitidem exhalat, quae operarios, illum expurgaturos, ab hoc negotio deſiſtere coëgit. Fontes omnes inter ſe congruunt: primus tamen fortior eſt reliquis. Cum ebullitione quadam ſcaturiunt, ſed non inſigni. Saporis ſunt auſteri et ſtyptici. Lixiuium alkalinum, caerulei Berolinenſis principiis praegnans, cum aquis his commixtum, praecipitatum album, ſi vero aliquid ſpiritus ſalis additur, caeruleum largitur. Copioſa ochra aquis ineſt, cum acidis mineralibus efferueſcens, et in his ſoluta, additis guttis quibuſdam lixiuii ſupra memorati, caeruleum Berolinenſe praecipitans, addito vero phlogiſto in igne tractata ferrum exhibens. Alkali fixum, his aquis additum, praecipitatum album, ſolutio mercurii lateritium, et argenti album producunt; infuſo gallarum colorem purpureum, ſucco heliotropii rubrum, ſyrupo violarum viridem colorem conciliant; ſaponem decomponunt, et cum acidis mineralibus

neralibus efferuefcunt; 48 horis elapfis infufum gallarum non amplius mutant, ochra martiali ad fundum vafis depofita. Examine chemico inftituto inuenit Nofter, in menfura (*pinte*) contineri $8\frac{1}{2}$ pollices cubicos aeris, $\frac{2}{3}$ grani terrae martialis, 15 grana terrae abforbentis, 1 granum felenitae, et 12 grana alkali mineralis. Vfus earum eft adverfus morbos viarum vrinariarum, fed vis maxime cognita eft antipforica. Cl. RICHARD tractationem omnium aquarum medicatarum regionis Forenfis fe editurum pollicetur.

2. Cl. TESTART *obferuatio de fiftula canalis Stenoniani.* Poft odontalgiam abfceffus in gula formabatur, qui, omnibus licet adhibitis remediis, exterius rumpebatur, et ductum Stenonianum deftructum oftendebat, ita, vt perpetuo faliua ex vlcere efflueret, duritie interim in media parte buccinatoris relicta. Cl. Auctor fetaceum, vnguento bafilico et praecipitato rubro illitum, per duram hanc partem traiiciebat, et ita fenfim quicquid remanferat, fuppuratione tollebat, faliuaeque viam in os iterum aperiebat: externe tantum emplaftro glutinante vtebatur, quod applicationem fetacei non impediebat: tandem, via noua faliuali perfecte ftabilita, vlcus exterius cicatrice claudebatur. p. 139.

3. Cl. COMVS *noua experimenta de fluido electrico.* Eodem modo, quo antea *) aurum electricitati fubiecerat, varia corpora, quibus antea particulas martiales magnetis ope fuftulerat, tractauit, et indolem martialem in nonnullis ab vnica, in aliis a feptem vel octo fcintillis reftituit: funt haec pars rubra fanguinis humani, cineres fanguinis equini, caeruleum Berolinenfe, varii croci martis, p. 152.

*) Vid. Iournal de Médec. Tom. XXXX. p. 163 fqq. vid. fuperius p. 195.

martis, terrae martiales, puluis laterum, ſabuli variae ſpecies, platina et cobaltum. Multas alias ſubſtantias ex omnibus regnis naturae petitas cum intra chartas, tum intra laminas vitreas collocauit, et mutationes colorum inde ortas ſollicite conſignauit, quas vero hic tradere non poſſumus. Adamantes minores, intra chartas collocati, aeque facile, ac metalla, fluido electrico tranſitum permittunt: puluere adamantis autem intra laminas vitreas collocato, ſcintilla excitata has in plurimas partes a centro ad peripheriam diffregit; ſcintilla debilior puluerem cum vitro coniunxit, colore multiplici, iridis ad inſtar, in quo tamen griſeus eminebat, ſuperinducto.

p. 271. Diſquiſitionem corporum metallicorum poſtea continuauit: aequali portione arſenici et ſulphuris inter ſe coniunctis et ſcintillae electricae ſubiectis auripigmentum produxit; ſubſtantias inflammabiles et reſinoſas eodem modo fudit: poſtea gemmas varias explorauit, et denique modum faciliorem excitandi electricitatem communicauit.

p. 374. Deinde de reſuſcitatione metallorum per electricitatem amplius diſſerit, eamque phlogiſto, per fluidum electricum ex ſubſtantiis metallicis, ab electriſatione requiſitis abrepto et calcibus metallicis addito, adſcribit. Auro intra laminas vitreas vel chartas collocato colorem caeruleum vel viridem conciliauit. Rurſus modi quidam faciliores electricitatem excitandi, et ſupplementum indicis corporum, quae per communicationem electrica fiunt. Phaenomena mutationum per electricitatem in puluere adamantis productarum exactiſſime conueniebant cum iis, quae minium praebet: inde plumbum ad compoſitionem adamantis concurrere, Noſtro veriſimile videtur, praeſertim cum iſti metallo

et

et candor et grauitas ſpecifica vitri illius, quod *Flint-glaſs* dicunt, ſine dubio adſcribi debeat.

4. Cl. DU POUY *tentamen de theoria reſonitus* p. 158. (contre-coup) *in omnibus corporis humani partibus*. Reſonitum definit Cl. Auctor laeſionem productam a vi externa parti remotae applicata, ſine eo, vt partes intermediae ſimul afficiantur. Duas eiusdem claſſes conſtituit, alteram eius, qui fit in fluidis, alteram, qui fit in ſolidis partibus. Ad priorem claſſem ſolum fere ſyſtema vaſorum ſanguiferorum pertinet: varia eiuſmodi exempla hic recenſentur. A lapſu in pedes colica, et inde dyſenteria lethalis, oriebatur; in ileo et colo multa vaſa varicoſa apparebant; ſimiles fere effectus Noſter in virgine a lapſu in genua vidit, in qua ex ponderis in abdomen deſcendentis ſenſu hepar affectum ſuſpicabatur, cuius vero ſectionem adminiſtrare non potuit. Iuuenis ab alto deſiliens commotionem capitis, loquendi difficultatem, ideoque perturbationem ſentiebat, ſed duabus venae ſectionibus promte adminiſtratis liberabatur. Vir in nates delapſus ſtupore afficiebatur, quem per 4 menſes tolerabat; rurſus 4 menſibus elapſis tumor in capite enaſcebatur, qui deſtructae parti ſuperiori oſſis bregmatis originem debebat, et compreſſus aegrum in ſtuporem coniiciebat: poſt mortem tumor hic fungoſus inueniebatur, a vaſis durae matris ſibi inuicem intertextis formatus. Homo in lapſu vehementer in os occipitis impingebat: protinus functiones ventriculi turbatas et magnum ponderis ſenſum, ſed abſque dolore, in fronte percipiebat, colore faciei in flauum verſo; iterata venae ſectione dolor viuacior per totum caput ſe extendebat, et tandem poſt plures menſes, redeunte per interualla dolore ac demum grauiore morbo

ſuperue-

ſuperueniente, qui copioſas venaeſectiones exigebat, aeger plane conualeſcebat.

Reſonitum duriorum partium aeque oſſa plana ac cylindracea experiuntur, horumque fracturae longitudinales, a nonnullis hodienum immerito in dubium vocatae, huic cauſſae adſcribendae ſunt. Vir ex alto delapſus pedi dextro innitebatur, ſed progreſſurus eumdem fractum eſſe ſentiebat: Cl. Auctor fracturam tibiae et fibulae infra caput prioris, ſumme parallelam inueniebat, fracturaeque interpoſitam ſubſtantiam, ſcobi ligneae ſimilem, quae nil erat, niſi oſſis minimae particulae, tactu percipiebat: tumor et inflammatio repetitas venaeſectiones exigebant; topica nulla conducebant, praeter lotionem, qua Cl. Auctor crebro, inprimis in vulneribus ſclopetariis, vtitur, ex ſalis ammoniaci ℥ß, ſalis ſaturni et terrae ſigillatae ana ʒij, cuius ʒj cum ℥viij ſpiritus vini lagenae, quae menſuram capit, infunditur, et reliquum ſpatium aqua communi repletur; ſi ea vtendum eſt, agitari et quantum requiritur, calefieri debet. Poſt tres menſes curatio perfecta abſoluebatur emplaſtro tripharmaco, quod Noſter ex lithargyrii et aceti ſingulorum parte vna, et olei oliuarum partibus duabus parat, cui aequalem partem emplaſtri Norimbergenſis, et ad gratiorem colorem obtinendum parum cinnabaris factitiae admiſcet, et cuius vſum itidem in multis caſibus egregium depraedicat. Femina vtrumque crus prope malleolos frangebat, eodem itidem loco in vtroque ſeruato multa maiora, et innumera minora fragmenta aderant; crus vero dextrum (vti plerumque obſeruauit Cl. Auctor, centrum grauitatis magis dextrorſum vergere) vehementius laeſum erat, vulnere ſimul ad malleoli dextri latus a fibula inducto: criſta tibiae ad ſex pollicum longitudinem et vnius latitudinem

ſoluta

ſoluta erat, et vix perioſteo adhaerebat: duodecimo die gangraena in metatarſo accedebat, calcaneusque carioſus redditus peribat; poſtea metatarſus in margine ſuper tarſum, ruptis penitus ligamentis aſcendebat: tamen, cruribus in ſitum rectum directis et in eodem loco faſciae octodecim capitum ſolis linteis complicatis ſeruatis, et lotione ſuperius deſcripta adhibita, aegra conualeſcebat, et optime incedit, licet criſta tibiae deſit, et tarſus ac metatarſus anchyloſi inter ſe coniuncti ſint. Cl. IACQUES, femur dextrum, modo valde obliquo, ſimili ex ratione fregerat; ſoluto poſt tres ac dimidium menſes callo, Noſter eumdem tamen perfecte reſtituebat.

Iam de reſonitu cranii diſſerit. Narrat, ſe ipſum, quum aliquando capite in ferrum prominens impugiſſet, ſenſiſſe vibrationem ac ſonitum a loco tacto per totum caput ſe extendentem et iteratum, quem cum ſonitu chordae tactae comparat; quatuor venaeſectionibus adhibitis ille disparebat. Homo quidam noctu in platea proſtratus et continuo, in regione parietali ictus expertus idem ſe percepiſſe referebat; ſanguinis miſſiones crebriores ſtuporem et ſenſuum abolitionem non remouebant, nec trepanatio aliquid auxilii praeſtabat: poſt mortem inueniebatur dura mater in toto ambitu oſſium parietalium et maxima parte ſuturae coronalis ſeparata, et vna cum cerebro quam maxime ſubſidens, et cerebrum conſiſtentiae pultaceae. Figuram ſphaericam cranii impulſu externo mutari poſſe, ex mutata eadem forma in globulo eburneo in marmor delapſo Noſter declarat, et duobus exemplis confirmat: in altero os occipitis in parte laterali dextra et nonnihil inferiore ſtellae in modum diffractum erat, pericranio tamen adhaerente; trepano

pano admoto nil nisi parum sanguinis congrumati super dura matre inueniebatur; sed post mortem apparebat, cerebrum et consistentia, et connexione mutatum esse; sinus in basi cranii sanguine turgidi; fissura a loco laesionis ad foramen lacerum continuata; post petrosum diffractum; apophyses clinoideae posteriores prope radicem, sella Turcica vero in parte anteriori et versus latera fracta; margines orbitales nonnihil depressi cum fissuris minimis; sanguis hinc inde in diploe ossium bregmatis stagnans, et lamina vitrea in nonnullis locis destructa: sciendum tamen est, hominem hunc iam per aliquod tempus ab ictu in capite accepto de cephalalgia continuo conquestum esse, nec veram rationem lapsus patuisse. Alterum exemplum est virginis, quae in latere dextro frontis ab equo percutiebatur; pars fracti ossis eleuatorio tollebatur, quae vero lamina vitrea priuata erat, et exacte parallelogrammum 24 lineas longum et 6 latum, referebat; trepano applicato foramen in dura matre apparebat, per quod lamina vitrea in ipsam cerebri substantiam penetrauerat, vnde etiam extrahebatur: nihilominus aegra occumbebat; secto cranio exulcerationes quaedam profundiores, vbi lamina haeserat, apparebant, reliquo cerebro et dura matre sanis.

Mense Septembri:

p. 215. I. Cl. DU BOUEIX *de tetano idiopathico vniuersali, frictionibus mercurialibus sanato.* Iuuenis, interdum lumbagine vexatus, tetano corripiebatur, qui solius brachii sinistri motum aliquem reliquerat. Cutis erat perspirabilis. Multis remediis frustra datis, de die drachma vna vnguenti mercurialis inungebatur simul cum balneis tepidis, venaesectione praemissa et interpositis clysmatibus et laxantibus. Perspiratio largissima mouebatur et aeger

aeger post sedecim frictiones sine vlla saliuatione sanabatur.

2. Cl. MILLERET *obseruatio de metastasi lactis.* Feminae abortum passae febris superueniebat, qua lochia et lac supprimebantur, nec restitui poterant: tunc abdomen tumere incipiebat, tympanitem mentitum; interea post octo menses aduocatus Cl. Auctor decubitum lactis cognoscebat, et paracentesin suadebat, qua vero repudiata tumor tandem prope vmbilicum, praegressa inflammatione, rumpebatur, et ingentem quantitatem materiae albae, pultis tenuioris consistentia, quae odore lac corruptum referebat, effundebat. Tunc Noster, iniectionibus detergentibus immissis, partes omenti corrupti, et deinde materias purulentas, foetidissimas euacuabat: interno tunc aeque ac externo corticis Peruuiani vsu continuato, tandem pars quaedam intestinorum tenuium, coloris liuidi, orificio vulneris se offerebat, quae licet reponeretur, tamen post biduum rumpebatur; successiue partes membranaceae obscure fusci coloris, ex quibus aliquae pedis longitudinem, et in media parte pollicis latitudinem habebant, clysmatum ope euacuabantur; tandem sensim sensimque clysmatibus faeces remixtae, chylus contra ex apertura vmbilici parcior prodibat, ac denique plane cessabat: ob nimis autem fractum solidorum robur primo oedema pedum, denique, prorsus iam consolidato vulnere, ascites superueniebat, cui denique Noster paracentesi et vino cum senna, cortice sambuci et radice iridis nostratis infuso, subiunctis sub finem morbi purgantibus leuioribus et diaeta bona, post 16 ab abortu menses felicissimo cum euentu medebatur. p. 231.

3. Cl. CROHARE' *epistola de vnione ferri cum mercurio.* Partes aequales vtriusque metalli, nullo p. 276.

accedente

accedente intermedio, inter ſe coniunxit, quod amalgama totum a magnete attrahitur, et cum acidis et alkalibus, ſine eo, vt decomponatur, coniungi ſe patitur: inde remedium ad morbos chronicos proficuum pollicetur, cuius iam quoſdam effectus ſe obſeruaſſe ipſe adfirmat.

Menſe Octobri:

p. 314. 1. Cl. ROUX, Auctoris huius diarii, *obſeruatio de hydrope cyſtico hepatis, in cadauere hominis ſuffocatione mortui inuento.* Vir 26 annorum colicis doloribus afficiebatur; cum omnia ſymptomata vomitorium indicare viderentur, Cl. Auctor illud exhibebat, quo et ſubiuncto purgante aeger ita leuabatur, vt ſanatum ſe putaret; ſed cum veſtiendo ſe corpus inclinaret, ſubito concidebat, extremitatibus frigidis et ſudore viſcido obtectis, adhibitis auxiliis quibuſdam ad ſe redibat, tuncque de pondere in regione ventriculi, ſuffocationem minante quaerebatur, regio etiam epigaſtrica nonnihil eleuata erat, ſed abſque dolore, et hepar optime tactu dignoſci poterat; tunc etiam aeger narrabat, ſe iam a longo tempore in latere ſiniſtro non poſſe decumbere, ob ponderis in hepate ſenſum, ex quo tumorem hepatis ſuſpicabatur Cl. Auctor: ſuffocatione tamen ſubſiſtente, neruos ſimul affici putabat, ideoque neruina et antiſpaſmodica porrigebat; altero die omnia ſymptomata ceſſauerant, praeter dolorem renum et pondus in ventriculo; anxie tunc efflagitabat aeger vomitorium, quo ſe ſanatum iri certo perſuaſum habebat, quare tertio die, qui ſeptimus totius morbi erat, tantum leuiſſimum per partes ſumendum exhibebat; hoc mirifice leuabatur, ſuffocatione plane ceſſante, ita, vt hilaris conſortio aliorum intereſſet; ſed veſperi ſyncope et ſuffocatio redibant, et intra quadrantem horae moriebatur. Inſpecto poſt mortem cadauere

dauere totum dorſum, latera, manus vtraque, praeſertim extremitates digitorum, et glans penis, vehementer ſugillata inueniebantur: aperto abdomine, omentum contractum et quaſi inflammatum; curuatura magna ventriculi et inteſtina tenuia ſugillata, ſicut cutis; duae intus ſuſceptiones in his inteſtinis, ſed ſine incarceratione; hepar inſignis voluminis, inque parte concaua lobi maioris tumor inſignis, ex quo aqua limpida, leui virideſcente colore tincta, promanabat; continuata inciſione apparebat cauum interius album et calloſum, cui ope contextus celluloſi tenuiſſimi cyſtis alba, ſatis craſſa quidem, ſed facillime ſeparanda, quae menſuram liquidi caperet, adhaerebat; corpus hepatis molle, coloris naturali obſcurioris; veſicula fellea fere vacua; lien durus, coloris caerulei, intus nigri. In pectore pericardium ne guttulam quidem liquoris continens, cordi maximam partem per contextum celluloſum laxum adhaerens; auricula dextra admodum extenſa, parietibus adeo tenuibus, vt vix a venae cauae principiis diſtingui poſſet, ſuperficie interna polita; immediate, absque prominente margine, in ventriculum inſerebatur; auricula ſiniſtra ſimilis fere ſtructurae; in media parte parietis anterioris ſinus venae cauae erat paruum corpus cartilagineum oſſeſcere incipiens, figurae irregularis, radices hinc inde ſpargens; intra primas ramificationes arteriae pulmonalis tenera concretio lapidea, folliculo incluſa; cor molle, flaccidum, ventriculo ſiniſtro multo maiore dextro; ſanguine fere vacuum, praeter paruam quantitatem nigram et plane diſſolutam; vaſa coronaria prorſus vacua; pulmones fere vbique, inprimis diaphragmati, arctiſſime accreti, prorſus fere inprimis ſiniſtra, ſugillati, ſicut etiam pleura huic contigua; pulmo dexter ſpeciem retis, lineis

nigris diſtinctis, offerebat; bronchiis ſiniſtris disſectis, inſignis quantitas ſanguinis nigri diſſoluti effluebat. Mirandum omnino, aegrum antea de nullo grauiore morbo, quam debilitate ventriculi et frequente catarrho, conqueſtum fuiſſe. Sanguis in pulmonibus haerens ſine dubio per contextum celluloſum huc delatus putandus eſt: alias certe vel ante vel poſt mortem per os exitum quaeſiturus fuiſſet.

p. 326. 2. Cl. DEFOS feminae ſexagenariae hydrope pectoris laborante, praemiſſis purgante, et conueniente diaeta praeſcripta, vtrique femori veſicatorium applicuit, et interne mixturam ex ſucci chaerophylli ℥vjii, ſyrupi rhamni cathartici et oxymelitis ſcillitici ana ℥j, pulueris cantharidum et kermis mineralis ana gr. j vnica doſi mane ſumendam propinauit, quae per aliquot dies, addito denique altero grano cantharidum, continuabatur; tunc purgans interponebatur, ipſaque potio magis purgans reddebatur, mutataque deinde medicamenti forma omni tri vel quadrihorio cochlear mixturae, quae ad vncias quatuor tria grana capiebat, exhibebatur: hoc modo, ſubiunctis reliquis auxiliis, morbus intra ſex circa ſeptimanas plane ſublatus eſt.

p. 333. 3. Cl. FARION *obſeruatio de germine varioloſo.* Femina, quae altero iam aetatis anno variolis laborauerat, filiam partu edebat puſtulis ſuppurantibus obtectam, quae vero, mortuo poſt dimidiam horam infante, ſubſidebant; mater per totam grauiditatem nec varioloſos vidit, nec cogitationes eo direxit, licet tunc morbus iſte graſſaretur. Duodecim vltimis diebus aegritudinem, quam exprimere non poterat, nec vlterius curabat, ſenſerat.

4. Cl.

4. Cl. RAILLARD *obseruatio de hernia inguina-* p. 347.
li. Incarceratio non in annulo, sed in sacco hernioso ipso erat: sectione facta hic apparebat in parte superiori tumidior, cui omentum vehementer inflammatum ac durum adhaerebat, quod Noster separabat, vti intestinum, quod posterius sacco adhaerebat. Parte deinde tumida sacci, quae incarcerationem effecerat, dissecta, repositio fiebat: quum vero aeger situm imprudenter mutasset, omentum rursus prolabebatur, et pars eius in sacco incarcerata, quum eius dilatationem aeger recusaret, intra biduum eadem gangraena corripiebatur; aeger, perpetuo ferrum extimescens, tandem ad ligaturam partis alienatae consentiebat, qua pars haec 24 horis elapsis secedebat. Sex septimanis morbus plane sanatus est, ita tamen, vt aeger prophylaxeos caussa bracherio vtatur.

5. Cl. CHIZEAU in puero 15 annorum, va- p. 353.
riolis confluentibus laborante, scrotum inflammatum et breui tempore, applicatis emollientibus, gangraena prorsus destructum, et postea rursus generatum vidit, quam naturae operationem sola sua deligatione iuuabat: cicatrisatio a peripheria versus centrum; penis tardius, quam testiculi, obtegebatur. Tribus septimanis aeger perfecte conualuerat.

6. Cl. BOULEYRE cariem ossis sacri, quae p. 361.
illud penetrauerat, praesente simul insigni gangraena, solis fere naturae viribus, sub deligatione maximam partem sicca, gangraena per inspersum corticis Peruuiani puluerem correcta, et aptis auxiliis internis simul adhibitis, perfecte curatam vidit, nullo vlcere fistuloso relicto.

7. Cl. GIROUD *obseruatio de mola aërea.* Par- p. 370.
tu absoluto, quum digitum in vaginam immitteret, sentiebat tumorem oblongum, mobilem, mollem,

liberum, orificio vteri oblatum, qui, ampliore reddita via, facillime egrediebatur, in manu detentus figuram ſphaericam aſſumebat, ex membrana ſubtiliſſima et maxime polita, diaphana formatus, leviſſimus; ſimulac globum hunc in menſa collocaret, crepabat cum exiguo ſonitu, nullum ſui veſtigium neque odorem relinquens.

Menſe Nouembri:

p. 410. 1. Cl. POMA aegrotum, per plures annos palpitatione cordis adeo vehemente, vt pulſatio arteriae coeliacae per veſtimenta interdum conſpici poſſet, tandem accedente hydrope pectoris poſt cruciatus acerbiſſimos occumbentem vidit: ſectio cadaueris offerebat parum ſeri rubelli in cauitatem abdominis effuſum, cuius viſcera ſana erant, ſed ventriculus inſigniter aëre diſtentus, totum hypochondrium ſiniſtrum, partem dextri, vbi partem hepatis obtegebat, et partem regionis vmbilicalis occupans; pectus ſero ſimili prorſus repletum, pulmones ſani, ſanguine nigreſcente farcti, pericardium inſignis voluminis, itidem ſero plenum cor naturali triplo maius, totam ſiniſtram cauitatem thoracis vſque ad mediam eius partem implebat, ventriculis et auriculis grumis ſanguineis repletis, vaſa coronaria ſanguine turgidiſſima, arteriae omnes maiores ſaniſſimae.

p. 441 2. Cl. IUSSY vulnus, cultro in parte media et interna femoris inflictum, in quo arteria ad partem quandam diſciſſa erat, applicato torculari, iam laxius iam arctius conſtricto, et per decem dies ſervato, ſine plenaria diſciſſione vaſis aut ligatura eiusdem ſanauit.

p. 448. 3. Cl. MARTIN in virgine crebris rheumaticis inſultibus obnoxia, dolore ac ſuppuratione auris praegreſſa, tumorem pone aurem cum tenſione vehementi ad pectus vſque deſcendente vidit, qui tumor prope apophyſin maſtoideam apertus mag-

magnam copiam puris fundebat, et, ſimpliciſſimis remediis adhibitis, intra menſem ſanabatur.

Menſe Decembri:

1. Cl. FOURNIER, medicus Breſtienſis, aperiebat cadauer viri, qui poſt dolores vertriculi et inteſtinorum, per quinque ſeptimanas ſubſiſtentes, erat demortuus. Ventriculus regionem hypochondriacam, lumbarem et iliacam lateris ſiniſtri replebat, longitudinaliter ſitus, et inferius margini foraminis oualis adhaerebat; pylorus fere in regione vmbilicali ſitus erat; inteſtina omnia, excepta parte coli pone ventriculum collocata, in latus dextrum detruſa quaſi erant; craſſa ſolito anguſtiora. Longitudo ventriculi a principio curuaturae magnae vſque ad foramen ouale erat 10, et curuaturae minoris ac pylori vſque ad inſertionem in duodenum 7½ pollicum: forma quadrati oblongi, quouis latere 4 pollices lato. Totus canalis inteſtinalis inde ab oeſophago colore nigricante intus obductus erat, quem etiam omnia eius contenta, vna cum odore foediſſimo, contraxerant. Prolixus autem horum eſt index; plurima fruſta ligni, ex quibus pars circuli, quo dolia continentur, 19 pollices longa, porro varia vtenſilia aut illorum partes, ex metallo confecta, quinque nuclei prunorum, fragmentum cornu, duo fragmenta vitri, duo fruſta corii, culter manubrio ligneo inſtructus: numerus omnium eſt 52, et pondus librae vnius decem vnciarum, quatuor drachmarum. Subiunctis quibuſdam rebus, quae ad vitam huius polyphagi ſpectant, finem huius articuli facit teſtimonium, eorum nominibus munitum, qui prorſus ſingulari huic ſectioni interfuerunt *). p. 504.

 2. Cl.

*) Comm. noſtr. Vol. VI. p. 634 ſqq. et SAM. GOTTLIEB VOGELII diſſ. de polyphago et lithophago Ilfeldae nuper mortuo ac diſſecto, Goetting. 1771. 4.

p. 519. 2. Cl. FOURNIER, medicus Diuiodunensis, casum praecedenti quodammodo similem enarrat. Rusticus coena multa cerasa vna cum nucleis deglutiuerat; inde iam altero die vomitus accedebat, habitualis redditus, et tandem increscentibus symptomatibus, per 17 dies subsistentibus, aeger post quatuor menses et aliquot dies moriebatur. Secto cadauere, in orificio inferiore ventriculi tumor, viam fere praecludens, scirrhosus, et huic a latere adhaerentes tres nuclei cerasorum, filamentis firmis cum illo coniuncti, inueniebantur; reliqua intestina sana erant, excepta angustia in parte superiore ilei deprehendenda, quae non nisi fluidissimis transitum permittebat. Principium scirrhositatis huius iam antea, et forsan ex vitio haereditario, adfuisse ideo suspicatur Cl. Auctor, quia duo fratres et auus eiusdem simili morbo mortui fuerant.

p. 554. 3. Cl. BOURIENNE militem ictu pugionis militaris (*bayonnette*) in regione lumbari dextra laeso, quod vulnus in renem ipsum penetrauerat, intra 24 dies sanauit; primo statim ab initio sanguis rubicundus per vrinae vias excernebatur, qui vero breui cessabat: tertio vero et sexto die, praegressa ischuria molestissima, sanguis congrumatus excernebatur. Remedii simplicissimi cuiusdam, sed tunc satis efficacis, nempe iniectionis aquae tepidae in vesicam, non, nisi morbo superato, Noster recordatus est.

XV.

XV.

Deſcriptiones animalium, auium, amphibiorum, piſcium, inſectorum, vermium; quae in itinere Orientali obſeruauit PETRUS FORSKÅL. Prof. Havn. Poſt mortem Auctoris edidit CARSTEN NIEBUHR. Adiuncta eſt materia medica Kahirina atque tabula maris rubri geographica. Havniae 1775. Ex officina Moelleri; proſtat apud Heineck et Faber. 1 Alph. 5 plagg. 4.

XVI.

Flora Aegyptiaco-Arabica ſiue deſcriptiones plantarum, quas per Aegyptium inferiorem et Arabiam felicem detexit, illuſtravit PETRUS FORSKÅL. Prof. Havn. Poſt mortem Auctoris edidit CARSTEN NIEBUHR. Accedit tabula Arabiae felicis Geographico Botanica. ibid. eod. 2 Alph. 1 plag. 4.

XVII.

Icones rerum naturalium, quas in itinere Orientali depingi curauit PETRUS FORSKÅL. Poſt mortem Auctoris ad regis mandatum aeri inciſas edidit CARSTEN NIEBUHR. ib. eod.

Coniungimus trium horum operum, a naturae ſcrutatoribus diu multumque exſpectatorum, recenſionem, cum vno itinere et ab vno Auctore ſint confecta, atque vnum eundemque finem ſpectent. In genere laudanda eſt Cl. NIEBUHR opera in edendis his libris, et typographorum cura in iis, quae ad ornatum horum librorum faciant, ad-

hibitae. Auctoris ipsius summam fuisse attentionem et summam obseruandi artem cum egregia eruditione coniunctam inter omnes constat. Magni itaque vsus erunt hi libri, etsi praematura Auctoris morte nondum perfecti sint. Nam Auctor schedulis sparsis, minutimque dissectis solebat obseruationes suas committere, quarum in itinere et post mortem Auctoris non poterant non multae perire: interim eas, nullo modo mutatas, nec emendatas, sed omnes ab Auctore ipso scriptas edidit Cl. NIEBUHR.

Descriptiones animalium. cet. In primo itaque, quod descriptiones animalium offert, libro, primum *faunae Orientalis conspectus* traditur: tum ipsae sequuntur descriptiones.

Fauna Orientalis. In fauna itaque animalium, iuxta LINNAEI systema ordinatorum, nomina Latina et Arabica: deinde patria, et si quae notatu digna fuerint, traduntur. Inter ea etiam multa sunt generis incerti et nomine solo nota. Nos ex hoc conspectu, cum maxima ex parte nomina tantum contineat, paucissima tantum notabimus.

p. x. *Squalus Zygaena* coenosum fundum amat, non coralliferum: homini infestus, *carcharia* peior. Mascatenses nautae carnem lubenter edunt, et
p. XVI. aphrodisiacam putant. *Exocoetum* etiam *non voli-*
p. XXVI. *tantem*, macerrimum vidit. Morbus ad *Lohaiam Erk* vocatus a *Gordio* vena medinensi proficisci videtur, etsi Cl. Auctori ipsum disquirere non licuit. Montes coralliferi ab vrbe Tôr vsque ad Ghonfodam ripas muniunt submarinas densissime; post hanc vrbem versus meridiem, rariores euadunt. In Nomenclatura *coralliorum* nomina triuialia aptissime mutuari posse e regno vegetabili, cum co-
p. XXXI. rallia sint cryptogama regni animalis. Graeci multis conchyliis vescuntur, e. g. *Tellina incarnata*, *Cardio*

Cardio eduli, *Oſtrea varia*, *Mytilo exuſto*, *Pinna muricata* et *nobili*, cuius tendo praeſertim iis eſt delicatula eſca. Conſtantinopoli pinna profundum alti maris occupat, vbi erecta ſtat, apice deorſum ſpectante. Ex cochleis comeduntur *Turbo chryſoſtomus*, *Trochus magus*, *Murex ramoſus*, et *ligniarius*. *Trochus punctatus* pro medicina in haemorrhoidibus, externe applicatus adhibetur.

Deſcriptiones ipſae ſunt ſuccinctae, attamen clare et gnauiter factae. Nos, cum ſyſtematicis phyſicis ipſe liber legendus ſit, nouorum generum et earum tantum ſpecierum, quae ob peculiares proprietates ſint notatu dignae, mentionem faciamus. *Deſcriptiones.*

Noua genera ſunt e piſcibus 1. *Salaria*, quam tamen forte *Gadi* vel *Blennii* ſpeciem eſſe ſuſpicatur: *dorſo monopterygio*, *cirrhis nullis*. 2. *Scarus*: dentium loco, maxillas ipſas eminentes, margine dentato crenatas, oſſeas habet: atque huius ipſius ſpecies duae priores, *riuulatus* nempe et *ſtellatus*, FORSKÅLIO genus proprium, quod 3. *Siganus* dicitur, propter ſingularem corporis habitum conſtituere videntur. 4. *Acanthari* nomine etiam *Chaetodontis* ſpecies quaedam inſigniuntur, quae dentes vnius ſeriei, rigidos, acutos, contiguos, vel ſimplices vel lobatos obtinent; cauda in vtroque latere aculeo vno, vel pluribus; exſerto et rigido, vel mobili et recondendo praedita eſt. p. 22. p. 25. p. 59.

Inter molluſca quatuor noua ſunt genera. *Salpa* corpore libero, gelatinoſo, oblongo, vtroque apice aperto, intus vacuo, inteſtino obliquo. Duae eius ſunt familiae 1. nucleo globoſo, opaco iuxta anum, 2. nucleo nullo, ſed linea dorſali opaca. Nomen huic Vermi datum, ob ſimilitudinem formae cum tubo canoro. Animal plerumque *gregarium*, mira cohaerens ſymmetria; mo- p. 112.

tum corporis per ſyſtolen et diaſtolen ſiphonica arte perficiens. Species eiusdem duodecim detexit, deſcripſit omnesque depictas iconibus tradit.

p. 117. *Pterotrachea:* corpore libero; gelatinoſo, pinna gelatinoſa, mobili, ad abdomen vel caudam; oculis duobus intra caput. Nomen a *pinna mobili,* corpori affixa peruio et tracheato ſumtum: cuius quidem generis quatuor ſpecies deſcriptae, quinque autem depictae dantur.

Phyſſophora, corpore libero, gelatinoſo, e veſica aërea pendente, membris gelatinoſis, ſeſſilibus ad latera, tentaculis ſubtus plurimis. Situs animalis hydroſtaticus, ſublatus pulmone extra corpus; ad formam machinae, quam diabolum Car-
p. 119. teſianum appellamus. Tres huius generis ſpecies ſunt deſcriptae et depictae.

p. 121. *Fiſtularia,* corpore libero, tereti, longo, vndique papilloſo, ſubcoriaceo, tentaculis oris plurimis, retractilibus, apice dentatis. Animal ſiphonizans, reciproce ſpirans; ex apertura laterali ori proxima fila emittens poſt mortem. Quatuor ſpecies deſcribuntur, quinque delineatae traduntur.

Iam ad ſpecierum contemplationem accedimus: atque hic quidem magnam ſatis nouarum ſpecierum copiam, et notatu dignas correctiones iam cognitarum animaduertimus. Numerus novarum auium eſt 17, amphibiorum 19; piſcium 114; inſectorum 62, vermium 87; coralliorum 33: e quibus quidem haec commemoramus.

p. 5. *Turdus Seleucis*, mas criſta et colore rubro pulcherrime eſt ornatus, et grate canorus. *Gryllos* exſtirpare ſolet; hinc Turcis fere ſacra eſt auis,
p. 7. quam occidere inuiti ferunt. De auibus migratoriis notatu dignas obſeruationes tradit: multae tamen aues nominibus triuialibus, ignorabilibus appellantur.

Teſtudo

Testudo terrestris Graecis est ieiunii tempore p. 12.
grata: caput vnco auellunt, crudum sanguinem auide bibunt, corpus lapide fractum intestinis purgant: carnem, hepar et potissimum oua coquunt. Delicati saporis esca, medico quoque commendanda vsu in colica et febri lenta, praesertim crudus sanguis et oua. Haec siccata et grani dosi mixta lacti nutricis dantur infantibus inquietis et querulis. *Lacerta gecko* stridet fere vt *Mustela*, cau- p. 13.
da separata a corpore viuo, per dimidium horae signa vitae motusque edit. Feles hanc Lacertam venari, illaque vesci aiunt. *Coluber lebetinus* morsu somnum infert, prorsus lethalem nec vincendum: forte veterum est *Aspis*. *Colu-* p. 14.
ber Haje, noua species, quae irata, morsum intendens collum erigit et expandit, quantum potest, vnde valde attenuatur; mox inde inimicum petit vno ictu. Gesticulatores Kahirini frequenter illum circumferunt; exemtis dentibus nociuis: nihilominus artifices ipsi morsum euitant. Veneni praesentissimi effectus in columba hic erat: succus venenatus, pellucido flauicans, modica parte, vulneri leuiter inciso femori columbae applicatus, intra horae quadrantem violentas capitis conuulsiones excitauit, atque columba, postquam magnam aquae copiam euomuit, illico mortua est: in dissecta, praeter intestina distenta, omnia sana. *Co-* p 15.
lubri Baetan morsus in instanti necat, corpore vulnerato intumescente. *Coluber Hölleik* non quidem lethaliter mordet; at tumor ardens insequitur, cui *Capparis antid.* pro medela est: solet etiam hominem afflare; et locus halitu tactus prurit; sed frictus tela gossypina rubra sanatur.

Raia Torpedo, a reliquis differt, apertura p. 16.
branchiali vtrinque vnica lineari, oblique supra pinnas pectorales, pinnis abdominalibus, dentibus numerosis,

merosis, subulatis: cirrhis oris sex. Aegyptei coctam edunt sapidamque laudant. Notissima illis est eius mira proprietas tremefaciendi, cauda mota leuiter, dum caput eius tangitur manu. Motus tremoris leuissimus est, adeo, vt ex eius vi et celeritate doloris sensus nequeat deriuari: nihil vero electricitati magis conuenit, quam hic ictus: in manum sublatus piscis, aqua recens extractus, fortiter percutit cauda, fortius si sub ventre tangatur, quam lateribus, et leuius, si vnum attrectaueris latus. An phosphoriset, nec ne, vel valeat electricam vim communicare ferro, sericeis filis suspenso, experiri non poterat Cl. Auctor. In sola caudae verberatione vis consistit: illam enim si tangis, aut illa apprehensa piscem subleuas, nullo te ferit ictu. Oua *Raiae vulgaris* in febre intermittente pro medicina domestica adhibentur, carbonibus candentibus imposita, paroxysmo instante fumum obue-
p. 20. lato capite ore naribusque hauriente. *Squali Carchariae* iecur, optimum medicamentum siphyliticis habetur.

Systema *Lacertarum* subiungit, quas in vndecim familias dispescit, quoad digitorum numerum, cristae praesentiam et corporis structuram.

p. 23. *Blennius Gattorugine*, dorsi pinna vnica cum pinna caudae connata, capite obtusissimo, cirrhis tribus supra vtrumque oculum et vtrinque senis in postico vertice: dimidium spithamae magnitudine aequat: cuniculos in coeno inhabitat, vnde matutino tempore solet egredi, in porta apricans. Simul cum illo eandem domum occupat vermis, Arabis *Abu kobbab* dictus, capite variegato, etiam edulis, si decorticetur: is, serui instar, domum verrit capite, dum Blennius otiosus sedet spectator, qui etiam dactylis adhuc immaturis ludit.

De differentiis *Spari* et *Labri* haec notat. p. 31.
Spari genus dentibus inciſoriis longis acutis contiguis; molaribus mediocribus, graniformibus; interioribus intra inciſores et molares numeroſis graniformibus, plurium ſerierum; interioribus et poſterioribus ſenſim maioribus, totum palatum replentibus. Opercula ſquamata, foſſula dorſalis in plurimis. *Labri* dentes *maxillares*, validi, coni- p. 37.
co ſubulati, contigui. *Inciſores* mediocres, paullo interius poſiti, quam vicinus *caninus*, qui vtrinque vnus, reliquis duplo maior. Molares vna ſerie poſt caninum, acuti contigui, retrorſum decreſcentes. Dentes *faucium* in maxilla ſuperiore et vtrinque breuis ſeriei, parui, conici, acuti rigidi, incipientes pone inciſorem vtrinque; contigua ac maxillaribus parallela ſerie poſiti, vtrinque quaterni. *Pinna* (membrana) *branchialis* radiis 5: *opercula* ſquamata, ſquamis laxis, latis. *Ramenta* euidentia, poſt ſpinas dorſi haerentia in margine membranae. *Radii dorſales* et *ani* ſpinoſi, membrana breuiores. *Pinna Dorſi* et *ani* baſi ſquamis erectis. *P. caudae* baſi ſquamis ouatis. *Linea lateralis* ramuloſa duplex: aliis ſimplex, continua. Illa optima nota eſt, atque dorſi abdominisque curuatura: faſtidioſi enim laboris, et incerti euentus eſt radios pinnarum minutiſſimos numerare: radii pungentes conſtantiores ſunt et maioris vſus in piſcium ſyſtemate. Generalem obſeruationem hanc in- p. 43.
ſeruit: nullos generum characteres certos dari, niſi e *dentibus* ſumtos: qui pro animalium vitae genere varii ſunt.

Sciaenae omnes in foſſula ſpinas dorſi recon- p. 44.
dunt; de reliquo vaſtiſſimum hoc genus, cuius 29 ſpecies deſcribit, in octo familias diuidit. *Sciae-* p. 49.
na ſpinifera et *Sammara* aculeis operculorum et pinnarum pungunt dolore ardenti, vt *Scorpionis* ictus:

poſt

post aliquot horas cessat: ambae tamen sunt edules: et *spinifera* adeo pinguis, vt e maioribus saepe
p. 54. excoquatur vltra libram adipis. *Scombri* genus commode subdiuiditur a) pinnulis spuriis distinctis; b) p. spuriis vnitis; c) p. nullis, pinna bispinosa ante pinnam ani; d) p. spuriis nullis, pinna
p. 59. bispinosa ante p. ani vel occultata, vel nulla. *Chaetodontis* genus etiam subdiuisionem admittit: a) dentibus filiformibus, breuibus, numerosis, multorum ordinum, densis, acutis, interioribus sensim minoribus; pinna branchiali radiis 6, spinae pinnae analis 3. b) *abu-desduf:* dentibus maxillaribus vnius seriei, filiformibus, contiguis, submobilibus, obtusis, dentibus faucium nullis; annulo subtus circa oculos; pinna branchialis radiis 5, spinae pinnae analis 2. c) *Acanthurus*, qui diuersum a Chaetodonte efficiat genus, cuius characterem
p. 63. supra *) dedimus. *Chaetodon vnicornis*, fronte cor-
Tab. nuta, cauda carinis vtrinque duabus, elatis, *tabu-*
XXIII. *la XXIII.* depictus, frequentissimus *Djiddae*, semper gregarius, numero 200 vel 400, habitat: her-
p. 66. bis vescitur, caro eius non admodum grata. *Salmo Roschal*, pinnis albidis, caudae dimidio inferiore rubro: colore argenteo: est HASSELQUISTII *Salmo dentex*, quem LINNEUS *syst. nat. XII. p.* 531. ad *Cyprinum* reiecit: quamuis iure ad *Salmonem* sit referendus: dentibus subulatis, maximis, prominentibus, exsertis instruitur.

p. 78. *Tenebrionum* alatorum tanta est cum *Carabis* affinitas, vt vel genere coniungantur, vel certe a *Tenebrionibus* apteris, ipsa natura sic suadente, sepa-
Tab. XXIV. B. rentur. *Tenebrio arundinaceus*, Tab. XXIV. B. depictus, propter noxam, quam larua eiusdem excitat, notari meretur. Etenim in culmo *Arundinis niloticae*, inter corticem et medullam farinam nigro

*) Vid. p. 505.

gro bruneam reperit FORSKÅLIUS, in qua paullo
profundius *vermiculi* albi, ceu Laruae Tenebrio-
nis, et pulueris illius architecti habitabant. Quo
altius deſcendebatur, eo durior, pallidior magisque
cohaerens farina inuenta eſt, donec in infimo cul-
mo medulla intacta manebat Haec enim *Arundo*
pulpa repletur albida, quae in ſummo culmo, cor-
tice delapſo extrauaſata, arida et ſinuoſa protu-
muit. Media pars ſimili modo exarida vndoſis pli-
cis corrugabatur, in quarum ſinu haerebat iſta fa-
rina. Spicae ſegetum nigrae et aduſtae effici hu-
ius inſecti arroſione Cl. Auctori videntur: illas enim
adgreditur eo tempore, quo in culmo demerſae
ſunt, vbi plus inuenit pabuli, quam in ſegetibus
ipſis, quarum medulla culmi parcior eſt, cortici-
que adhaeret. Fieri ergo poteſt, vt ſementum
hac farina et latente in illa inſectorum progenie
inquinatum, terrae dum committitur, noxam lata
vicinia diffundat. *Tenebrio polychreſtus*, apterus, p. 79.
elytris mucronatis, ſingulis ſtriis nouem eleuatis,
in triplicem potiſſimum vſum impenditur: 1) fe-
minae Turcarum liberae et ſeruientes albae *artem
ſaginandi* inuenerunt in his Tenebrionibus, dum
tres quouis mane et veſpere butyro coctos come-
dunt: 2) contra *aurium dolores* Tenebriones ali-
quot cum oleo puro coquuntur; et huius olei duae
aut tres guttae auri infunduntur, quae vix tribus vi-
cibus repetitae ſanant: 3) contra *morſum Scorpio-
nis*, Tenebriones quinque viui in aquae copia ſuf-
ficienti operte coquuntur, ſpatio octauae horae par-
tis: ſic decoctum obtinetur colore rubicundo, coſ-
feae ſapore. Scorpione laeſus bibat ſcyphalam
vnam alteramque, vulnerique Tenebrionem diſſe-
ctum imponat; praeſentiſſimo auxilio dolor auer-
titur, qui in his oris per 24 horas intenſiſſimus

eſſe

esse solet, postea tamen sponte cessat, rarissime enim morsus Scorpionis est lethalis.

p. 81. *Gryllus gregarius*, admodum *G. migratorio* similis, ab Aegyptis, super carbones tostus, alis pedibusque reiectis, comeditur. Exsuccus est cibus; innoxius tamen, nisi, quod segnem causset sanguinem. Parum consumunt incolae, vt numerum eius vel tantillum minuant.

p. 83. Tab. XXIV. C.p.84. *Cynips Sycomori aptera*, *Tab. XXIV. C.* icone delineata, excluditur in Sycomori feminei germine singulo, quod inde, quasi foecundatum, tumescit. *Formica maligna*, parua, nigra, vnisquamosa: venenata, pungens, dolore vt ex scorpionum ictu, qui leuatur affuso *Basilici* recentis

p. 85. succo. *Formica animosa* rubra, in ligno habitans, oeconomis grata, ob vtile odium, quo persequitur *Formicas Dharr*, quae Phoenicem dactyliferam exitiose infestantur. *Scolopendra adhaerens*, flaua, spithamae longitudine; morsu laedit haud lethali, sed multum vrente, minus tamen, quam ex ictu Scorpionis. Omnibus pedibus carnem perforat, non auellenda. Ergo ignito ferro caput Scolopendrae leuiter tangitur, quod mox eleuat, et sic per omnia membra continuando, tandem auellitur.

p. 95. Tab. XLI. E. *Cancer sedentarius*, macrourus, articularis, manibus adactylis, *Tab. XLI. E.* depictus, mirum est in suo genere animal oculorum forma, pedumque numero: ori nempe vtrinque *sphaerula oculiformis* adiacet, supra quam cylinder perpendicularis erigitur oculum referens: *pedes* vtrinque decem, septem paria thoraci adhaerent, adactyla, praeter quinti ordinis par, caeteris multo crassius longiusque, *femoribus* compressis, apice vnispinosis, carpis clauatis, chelis obouatis ventricosis, digitis adeo curuatis forficatis introrsum dente instructis. Priora 4 paria *plantis* gaudent *setaceis*,

plantas posteriorum pedum thoracicorum longitudine superantibus, quae *membrana* subtus acuta vtrinque triplici, ouata, *natatoria* instruuntur. Singularis etiam architecturae inhabitat domum, cubico ventricosam, rugosam, gelatinosam, rigidam, vtroque extremo patulam. Hic residet incuruum, saepe situm mutans, his in cunis oua deponit pullosque excludit.

Termes fatale LINN. quod *destructor* Arab. *Arda* dicitur, est crux orbis calidioris: cuniculum, Auctori designatum, occupauerat pridem Termes. Circumspicienti, se statim prodit cuniculis daedaleis digiti latitudine, ad parietem deductis et perpendiculariter e fundo surgentibus. Sociale animal vnita vi laborat in destruenda re oeconomica hominum. Mira tamen creatoris prouidentia gentem infestam damnauit lucifugam; alioquin enim incolas regione eiiceret, iam tempus operi impendere debet, iam opus vastatorem prodit. Quisque opificum argillae humidae granum ore affert et margini applicat. Eapropter canalis durante labore semper duorum pollicum latitudine humidus est recenti adhuc incremento. Nonnulli interdum prosiliunt, quasi speculandi caussa. Prima vespera ductus diruit Cl. Auctor: *Termetes* contra, eadem nocte ruinam restaurabant trium vlnarum longitudine: ductam deinde hinc et inde lacerauit: substititque eius propagatio, donec fenestrae erant clausae. Candelam ardentem orificio obiecit, magno cum operariorum (scil. *Termetum*) incommodo: nihilominus inceptam continuabant porticum; furtim tamen et sub tecto: quamque antea in tenebris et sub vmbra venam spatio duorum pollicum producunt horae tempore, iam vnius tantum pollicis viam horae interuallo absoluebant. Aliquando fornicem longitudine quinque vlnarum deie-

p. 96. T. XXV A.

deiecit; basi tantum intacta. Tanta attoniti clade, tota siluerunt nocte, sequenti vero aurora, iterum feruebat opus. Tubus illaesus semper laeuis et rectus; ruptus vero et reparatus, vulnera cicatrice monstrat. Omnem in vrbe *Beitelfakih* horti culturam affligit Termes, teneras decerpens propagines arborum mitioris fructus; inter quas *Caricam papayam* vehementissime laedit, ad summa vsque cacumina canales deducens. Truncum et radicem non aggreditur. Arbores *Citri*, vtpote amaras, horret. Incolae fimum, quem abominatur *Termes*, trunco arborum circumponunt.

p. 100. Priapi, quem LINNEVS *Actiniam* nunc dicit, character genericus in viuo animale determinatus, est: corpus carnosum teres, basi affixum, superne planum, margine tentaculis numerosis; ore in medio protuberante, toto intra saccum retractili. p. 102. Tab. XXVII. B. *Priapus viridis*, fusco virens, tentaculis diametri longitudine, (Tab. XXVII. B.) valde ab incolis Alexandrinis timetur, dum aquas natandi caussa ingrediuntur: est enim recutitis molestissimus, tumoremque grauiter dolentem caussat. Puluis lateritii lapidis pro medela adhibetur. In *Priapo* Polypo, basi dilatata, corpore cylindrico, Tab. XXVII. C. tentaculis maculatis, (Tab. XXVII. C.) peculiaria haec sunt: a) corpus erigere valet in altitudinem duorum pollicum; deprimit quoque, vt conuexum vix appareat, sed eiusdem cum margine superficiei, b) fila oris retrahit: quum basin fili alicuius bacillo loco moueret Auctor, totum statim penicillum filorum porrigebat, et deinde retraxit: c) aliquot vermes, dum basis ita premebatur, simul ex maculis supra descriptis, fila rubra emittebant breuia, et adhuc alia sub basi: d) filum loco motum ferro presso ad basin corporis, vermis non sustinuit hanc vim, sed apicem clausum aperuit,

aperuit, et tentacula protulit: alius vero experimenti ſcenam mutauit, et preſſus apicem non ſolvebat, verum maculas baſeos patefecit, ex quarum cauitate fila rubra depromſit plurima.

Holothuria ſpirans, oualis, coerulea, oblique p. 104. criſtata, ſubtus tentaculis diſci albis, radiis longioribus, nudis coeruleis, Tab. XXVI. K. depicta, Tab. XXVI. K. de qua quaerit Auctor, an ſit *Thalia* LINN., aquam colore coeruleo tingit mortua. In eius nuclei *annulis* bullae aëris reſidui ſe manifeſtant vario motu, illoſque vacuos probant et quaſi pulmones, quorum ope *Holothuriae* fere ſemper natant. Reſpirationi ergo inſeruiunt tentacula diſci: nam dorſo reſupinatum animal, aperuit ora tentaculorum, quibus bullulae aëreae adhaeſere. Nauigat ope criſtae, tentaculis radii remigat, iiſque ſe tollit in altum vel demergit. Sola pars rigida corporis et criſta ſuperſtes in mari natans, ſceleton quaſi huius vermis ſiſtit; vbi Aſili, Oniſci, et Monoculi habitant. A nautis, farina aſperſa, vermis hic cum oleo vel butyro frixus edulis habetur eſca. Glutine natiuo vbique adhaeret. *Sepia octopodia* p. 106. Alexandriae ingratum eſt animal hominibus, aquas tranantibus: cuti enim adhaeret ſuctione fortiſſima, ſine vulnere aperto: locus laeſus inflammatur ſine tumore, dolore intenſo ad medullas vſque penetrante. *Smirnae* tam exoſa non eſt *Sepia*. Graecis eſca ieiunalis: oua praeſertim inter delicias. *Meduſa noctiluca*; orbicularis, depreſſa, p. 109. verrucis punctiſque bruneis, marginis tentaculis octo rubris, varietas eſt *M. Pelagicae* LINN. et vlceroſas ſcabieque infectas manus hanc non impune tractare perhibetur: FORSKÅLIVS tamen cute ſana ſine vſtulationis ſenſu eam geſtauit. Haec, ſi quae alia, vera eſt noctiluca: multis experimentis in mari mediterraneo, vbi habitat, pa-

tuit FORSKÅLIO, illam valde phoſphoream eſſe. E margine lucem fortiorem amittit, quam e nucleo. Lacerata et in mare proiecta lucida via ad fundum deſcendebant fragmenta. Partes diſcerptae, aquae marinae in vaſculo mixtae et quaſſatae copioſe ſcintillant: et ſtagnando aquam cito corrumpunt. In cribello aquam ſuperfudit Auctor, quae dum tranſiebat, partes iſtae innumeris radiabant ſtellulis, nec, ſaepe affuſa aqua, lumen minuebant. *Aqua* autem *marina* per chartam bibulam percolata, lucendi vim perdit. Innumera *Meduſarum* integrarum copia et corpora vndis attrita vel rupta, ſuccumque gelatinoſum effundentia totidem certe phoſphoros accendunt. Perpendendum tamen eſt, vtrum Meduſae hanc lucendi virtutem obtineant ex aqua, an haec a Meduſis: immenſus ſcilicet oceanus minimae ſuae parti tanta miracula debebit.

p.124. *Anomia tridentata*, teſtis inaequiualuibus, ad iuncturam tridentatis, teſta longiore angulo baſeos marginata, Tab. XL. B. delineatur. Huius
T.XL. B. teſtae tam arcte iunctae ſunt apice et margine, vt ſine fracturae periculo, vel tantillum aperiri nequeant: quare ad Patellas videtur haec Anomia propius accedere. Dum viuit, omnes alas celeriter mouendo remigat, eaſque facile retrahit et recondit totas. Animal cardini tantum eſt affixum: conſtatque placenta orbiculata, rugoſa, albido vireſcente, medio fuſca; baſi iuxta vexillum adiacebat globus flauicans, fere ſeparatus. Vexillo vero et alis explicitis, carina duobus labiis ſe ſiſtebat. *Trochus dentatus* eſt edulis, coctus ſapore
p.127. dulci. *Helicis ianthinae* deſcriptio et icon accura-
T.XL. C. tior, quam COLVMNAE, traditur tab. XL. C.

Alcyonio Phuſca, cui corpus affixum, teres
p.129. oblongum, cruſta coriaceo ſtupoſa, apertura duplex

plex lateralis, ſphinctere inſtructa, crudo Graeci veſcuntur, quod ſucco Limoniorum imbuitur, cortice tamen reiecto. Corallia in oris Arabicis p.131. obuia, aedibus ſtruendis apta ſunt pleraque, et Djidda vrbs tota his litophytis conſtat ceu inhabitatum muſeum. Syſtema Coralliorum adornari poſſet in *ſolida* et *fragilia*, quod ſenſibus et officiis domeſticis magis foret acceptum, quam nomenclaturae eruditae. Nunquam ſatis eſt admiranda Coralliorum copia in mari rubro: Scopuli et ſaxa littorea hic pretioſa ſunt eruditis, incommoda nauigantibus. Diſcernuntur e longinquo colore ex albo vireſcente, grato oculis otioſis ſpectaculo: vſque ad decem orgyas haec ſaxa ſurgunt. Dum aquis extrahuntur ſuprema parte inveniuntur mollia, inde magis magiſque cartilaginoſa; fundus eſt lapis ſolidus. Calx e *Coralliis* paratur alba, ſubtilis optima. In *Madrepora dae-* p.133. *dalea*, ſtellis ſubhexagonis, parietibus vnitis, re- Tab. ticulatis interne et margine dentatis, quae Tab. XXXVII. XXXVII. B. delineata eſt, animal inuenit *Priapum* B. ſ. *Actiniam* LINN. viridem vel cineream, quarum quaeque ſuam ſtellam inhabitaret.

Echinum foſſilem deſcribit nouum, quem di- p.140. cit *pentagonum*, oblongum, ambulacris quinis, bipartitis ſuperficie ocellata.

Subiuncta denique eſt materia medica, ex officina pharmaceutica *Kahirae* deſcripta: in qua quidem adeo vtilia non introducta reperiuntur.

Ad Floram Aegyptiaco Arabicam accedimus, *Flora Ae-* quae ſpecierum agmine non mediocri, et nouis *gypt.* regni *Yemen* detectis curioſum Lectorem incitat *Arab.* et allicit. *Eſtac* prope *Maſſiliam* primitias herba- p. III.

 rum

rum orbis meridionalis dedit Cl. FORSKÅLIO, ibique plantas 265 obſeruauit, quas nomine, et breui, ſi opus erat, obſeruatione in *Florula Eſtacienſi* recenſuit. Locus hic gaudet terra albo bruneſcente, et pingui montes vicini conſtant lapide calcareo albo et compacto, qui ſolis calori expoſitus ſuperficiem liuidam induit: lapis arenarius adeſt albo brunus, mollis et cum aqua forti efferveſcens: inter ſtrata montium ſolidiora ſtratum arenae iacet. Ex plantis hic naſcendis nomine-

p. V. mus, *Cynoſurum echinatum*, *Coridem Monſpelienſem*, *Aphyllanthen Monſpelienſem*, quae ad baſin caulis folio gaudet lineari, ex apice vaginae longae, membranaceae; ſi vero planta ſine radice euellitur, ſecedunt caules e vaginis foliumque relinquunt, et illa *aphyllae* nomen per errorem obtinuit.

p. II. In inſula *Malta* deinde 87 plantas legit; nam horti pauci et inopes; flora in ſaxo calcareo Melitenſi habitat, et paruam plantarum progeniem educat. Calcareus mollis et vſibus domeſticis aptiſſimus eſt, conchyliorum exuuiae inhaerent variae: humus hinc inde areolas occupat anguſtas: plantae pleraeque ſunt ſalinares.

Praef. p. 8. *Smirna* breuiſſimo temporis interuallo occaſionem herbationibus aperuit nullam. *Conſtantinopoli* per aliquot tantum ſeptimanas requieuit FORSKÅLIVS, in menſem Auguſtum rediens parca dabantur ſpicilegia. Hortorum cultura illic neglectiſſima. In Pago *Belgrad* augmenta herba-

p. XV. rum inuenit. Dedit itaque *floram Conſtantinopolitanam, littoris ad Dardanellos et inſularum Tenedos, Imbros, Rhodi*, quae quidem valde, ipſo Auctore fatente, eſt imperfecta, ſubitanea et curſoria manu collecta; minime tamen ſterilis. Circa *Conſtantinopolin* primum obueniunt *agri*, remotius inde

colles

colles deserti, *Cisto ladanifero*, *Erica vmbellata*, et *Carlina corymbifera* vestiti. Ad vias passim est plantata *Pistacia terebinthus*. Dein siluae magis magisque exsurgunt, *Fago castanea*, *Arbuto vnedine*, *Acere campestri*, et *Mespilo pyracantha* obsitae. *Hypericum ascyrum* mira copia luxuriat inter arbores: et *smilax aspera* illas scandens, loca haec reddit perplexa, vltra quam dici potest. *Belgrad* pagus, iuxta aquaeductum, sylua *Carpini* pergratissima obumbratum, canali adhaerentes nutrit plantas, *Andropogon ischaemum*, *Asplenium*, *Rutam murariam*, *Physalin alkekengi*. In locis vicinis schistus atque arenosum solum occurrit. *Dardanelli* terra ambiuntur littorea, arenaceo petrosa, ruderatis mixta. Vno in loco terra cretacea et argilla porcellana. *Sesamum Orientale*, *Gossypium* et *Zea* magis in cultis habitant. *Tenedos* refert colles steriles, agris exceptis. Montes *Saxo* durissimo, rubicundo constant: aliud Saxum rasile et mixtum cum aqua forti parum efferuescit. Dolemus Auctorem horum Saxorum naturam non curatius indicasse: haud dubie sunt calcarei. *Natolia* e regione *Tenedos* littus offert arenosum, in quo *Salsola kali*, et *Isatis tinctoria* laete vigent. Superior area *Santolinam*, *Serratulam centauroidem*, et *Euphorbiam polygonifoliam* nutrit. Vlterius progrediendo plantae occurrunt Graeciae vulgares. *Imbros* incolas alit pauperrimos, ipsa tenuioris fundi et solo aquae dulcis fonte laudanda. Areolae paucae terrae melioris agros plantasque gestant: constat regio petra calcarea, quae mira latitudine substernitur insulis Archipelagi et maris mediterranei fere omnibus. Caeterum in dictis his locis plantas notauit 481: quarum paucissimas nominemus. *Iasminum officinale* colitur ob flores et ex iis paratum vnguentum, et propter caulem, ex quo fistulae ta-

p. XVII.

pag. XVIII.

bacariae parantur. Decoctum, ex radice, *Panici repentis* frequens in vſu, vt ptiſana apud Turcas.
p.XXI. *Capſici annui* fructus crudus edulis. *Hederae Helicis* folia recentia fonticulis imponuntur. *Santolina*
pag. *ambigua* flaua; receptaculo nudo, pappo nullo,
XXXII. polygamia aequali, diſcoidea. Hac nota diſcedit a *Carpeſio;* receptaculo non paleaceo abit a *Santo-*
pag. *lina crithmifolia*. *Smilacis aſperae* turiones edules
XXXV. primo vere, grato ſapore, et ad depurandum ſanguinem vtiles putantur. Graeca nomina etiam addita ſunt.

Traiecto mari Aegaeo *Alexandriam* et Aegyptum venit et per *Roſettam* Nilum adſcendens *Kahirae* ſtationem annuam fixit. Ibique concinnauit *Floram Aegyptiacam* ſ. *Catalogum plantarum ſyſtematicum Aegypti inferioris*, *Alexandriae*, *Roſettae*, *Kahirae et Sues*. Cui praemiſſa eſt deſcriptio brevis *Aegypti* geographico phyſica, cuius, quantum
pag. fieri poterit, ſumma capita indicemus. Nilo
XXXIX. vtrinque adiacet *ſolum planum*, verſus Septentrionem magis ſubſidens; campi *Alexandriam* ambientes, collibus vallibuſque diſtinguuntur: verſus Meridiem altior ſurgit terra et fluuio ſuo ſupereminet; ſpatia vtrinque contrahit et circa Kahiram vix 4 milliariorum planitiem habet: area haec anguſta *Aegyptus vera* vocari meretur, vtpote fertiliſſima, ibique duae terrarum occurrunt ſpecies. Prior *terra Nilotica* Cl. Auctori dicta, eſt argillaceo humoſa, ſubtilis nigro cinerea, aqua ſolubilis: *ſedimentum* eſt Nili effuſi, qui prioris anni ſtratum nouo ſtrato auget. Antiquiſſima enim hiſtoriae documenta, naturae conſenſu ſuffulta, Aegyptum in principio *paludem* deſcribunt. Euidentius ſtatuitur Nilum iuiſſe diffuſum vſque ad terram cliuoſam, totamque hanc planitiem inundatam fuiſſe: ille ſolum argillaceo humoſum annuis fundauit

dauit ſtratis, et in ſolidam eleuauit terram. Ex Africa ſuperiore Limi maſſam aduehi vniuerſam veroſimile non videtur, quum magna eius pars in Cataractis diſſipetur. Sed eodem lapſu nouae proturbantur ſuppetiae. In ſtatu inundationis perfectae, Nilus externa ſuperficie fere ſtagnans, curſum continuat ſolitum et ſubfluuiale affert ſedimentum. Interea terram aquis ſaturat, et ad Canales riuuloſque clandeſtinos penetrat. *Delta* Aegypto ſubuenit, vndas retardando earumque onera excipiendo, ne in mare defluant omnia. Altera terrae ſpecies eſt *Alexandrina* albo cinerea, maxima ex parte *calcarea:* haec, quantumuis praeſtantiſſima, nihil valet arida et exuſta, niſi aqua ſaturata miteſcat: quam ex pluuia, Nilo, nebulis roriferis, et canalibus, puteis machiniſque hydraulicis recipit. Clima Alexandrinum tres numerat menſes pluuioſos, Nouembrem, Decembrem et Ianuarium. Fimum non ſolum inutilem, ſed prorſus noxium damnant terricolae. Soli Cucumeres ſtercoratione fimi columbini iuuantur. Fertilitas communi lege hic ad gradum ſeptimum, rariſſime ad 24 adſcendit. Triticum decies et Hordeum quindecies redit. p.XLI.

Vbi plana Aegypti area deſinit, ibi montoſa inchoat. *Kahira* in deſerti huius confinio iacet. Inde ſerie perpetua vſque ad mare rubrum miſcentur colles valleſque. Illi lapide calcareo, petrefactis habitato, conſtant. Valles arctae et profundae plantis non multis virent in ſolo arenoſo, argilla temperato. *Arena mobilis* hinc inde a Nilo vel mari mediterraneo proiicitur: quae in deſerto orientali, remotius a pago *Caid Bey* in ſolidam montis cotacei rubri compagem. Inter rariſſimos lithogoniae prouentus arena minerae ferri conſpicitur in littore Nili, et Alexandriae, quam colle- p.XLIV

ctam in vasculis latis diluunt, in quorum fundo argentum viuum inueniunt. *Lapis arenarius solidus* prope Alexandriam montem subterrestrem constituit, *Catacombarum* concamerationibus famosum. Petrefacta non rara sunt in collibus calcareis, *lithoxylon* rarius, *gypsum stellare* lapides calcareos vestit et foramina eorum replet: *crystalli spatosae* plurimae, vt et *quarzeae* virides et violaceae. *Sale muriatico* passim impraegnata est terra, quod fertilitati est inimicum. Alexandria *Sal natiuum* ter quouis anno colligit ex fontibus salinis. *Natrum* prope pagum *Terráne* inter *Kahiram* et *Rosettam* abunde ex fundo lacus ingentis colligitur: pars eius est rubicanda, cuius vsus ad saponem, ad augendam panis fermentationem, et ad carnis macerationem. Caeterum in Aegypto inuecti occurrunt montes arte et ordine digesti, *obeliscorum* et columnarum forma: quorum operum materia est *Granites*, *Spato scintillante* rubro praevalente, minus *Quarzo* albo, *Mica* nigra minime. *Iaspidis* et *Porphyrii* innumerae varietates, quae tamen in montibus Aegypti superioris fodiuntur.

pag. XLVI. Flora Aegypti inferioris, cum quacunque Europaea collata, pauperrima videbitur: at minime sterilis est Aegyptus; sed parum cum aliis terris habet commune, admiranda omnia, aërem, terram, fluuium, opera hominum et naturae. Nullae illic nascuntur plantae alpinae, neque sylvestres, nec vigent genuinae fluuiatiles et lacustres. Borealis mundi frigora excludunt aduenas teneriores: et Aegyptus ardentissimo illas opprimit calore. Aegyptiacae plantae peculiari oeconomia vegetatiua viuunt: laxissima textura constant, vt venis semper aqua distentis refrigerium habeant paratum; orificia vasculorum rorem excipiunt, et folia totidem sunt radices: hinc transpira-

ſpiratio ſumma, vtilis plantis, arborum vmbras ſubeuntibus. Aeſtum diurnum perferre, radice inundata, et tranſire valent ab ariditate menſium aeſtiualium extrema, ad humiditatem diluuii trimeſtrem. Tempeſtatis ordo inuerſus quietem hiemalem plantis inducit regionum ſeptentrionalium, dum in Aegypto campus viret et natat omnis. *Entomologia* igitur breuem hic refert cenſum; oua enim inſectorum aquis diu ſtagnantibus ſuffocantur: neque adſunt ſyluae, quas in ſicca temperie inhabitant inſecta, neque *Aues* monticolae et nemora amantes.

Plantae Boreales totis abſunt generibus: paucae, vt peregrinantes, ſparſae, facie mutatae, reperiuntur. Aegyptus *Coluteam Carduum*que ſpinis armat: Suecia *Iuniperum* et *Pinum* foliis acuit: illa *Sycomoricetis* et *Phoenicetis* abundat: haec *Salicetis*. Nilus *Arundine* luxuriante veſtitur: Suecia *Caricis* longam prolem tenet: vtraque regio ſuas ſeruat ſemperuirentes. Mirus eſt fungorum defectus in terra humida; rariſſimus reperitur muſcus aut *Lichen*. In duos ordines vniuerſales diuidit Plantas Aegyptiacas: 1. *plantae irriguae*, vel *cultae*, vt Palmae, vel *ſpontaneae littorales*. Plantae *noxiae* et *inutiles* aut nullae, aut extra oleas et furtim manent. 2. *plantae arenariae*, tabeſcentes, prioribus oppoſitae. Ne triſtia loca deſerta ſine vegetabilibus eſſent, ſpecies 50 ibi ſedem fixerunt, textura arida et prope cruſtacea, indolem loci imitantes: foliis ventricoſis ſuccum ſeruant, et propriis impenſis viuunt.

Morbos in Aegypto quoſdam notauit. *Rihh* p.XLIX *Schoki* eſt ſuppuratio cum dolore intenſo, diuturno, ſaepe lethali: pro medicina ſunt folia *Palmae* parua, tenera ex ſummitate decerpta, cocta cum oleo ad ſubſtantiam rubicundam, cui adiicitur Ceruſſa:

russa: hoc vnguento locus dolens semel quotidie fouetur. *Stigma Aleppense*, exteris *Sigillo d'Aleppo*, per annum durans morbus, cicatricem imprimit similem ex variolis: exteri raro hoc vulnere foedantur in facie, et Aleppenses illud vtplurimum in iuuentute patiuntur, non est recidiuum. *Fartit* morbus in *Aegypto superiore* certo anni tempore (vernali nostro) incidens, hominem plus vna vice non vexat, verum tanto vehementius, diebus 15 vel 30; saepe lethalis. Tumor est albus, e quo paruus stylus surgit sub cute; incisio funesto effectu instituitur; palliatur foliis recentibus *Vitis vi-*
p. LI. *niferae* et *Betulae albae* impositis. Sequitur *plantarum distributio practica*, quoad foliationem, in arbores vmbratiles, frugiferas, herbas odoras et coronarias, cerealia, pabulares, monotropheas, esculentas, tinctorias et medicas, Ligna fabrilia, spontaneas, vel hortenses, vel aquaticas, vel rudericolas, vel pratenses, vel arenarias. Hanc excipit Flora Aegyptiaca, systematice conscripta. Vtrisque adspersae sunt obseruationes, vsum et characteres spectantes.

Praef. Aegypto itaque perarata, atque itinere vlte-
p. 9. rius per *Tôr*, *Djiddamque* promoto, *Lohaja* primum in Arabiam dedit introitum. FORSKÅLIUS saepe iam in Aegypto ab Arabibus castigatus, nunc ipsa in Arabia renouatum sentiebat timorem. Ast *Yemen* studiis botanicis praestitit securitatem, cuius documento sunt herbationes Auctoris tutae, vagantes et audaces. Nam agrum Lohajensem percurrebat, et ad vallem *Surdud*, montibus altibus cinctam, refrigerio et aquis foventem plantarum copiam locupletem, herbationes extendebat. Deinde ex *Beitel fakih* geminos fecit excursus, alios in *montes Hadienses*, Heluetiae similes, alios versus *Djöblam* et *Taaes*: vbi arbor

arbor *Opobalsami* matrix detecta est. Tertio exitu *Mochham* profecta est societas infausto tamen euentu. Propositum erat *Sanam* Metropolin Regiam videre, sed studio botanico colophonem imposuit *Taaes:* Nam *Sabber* montem, herbis celebratum, non licuit FORSKÅLIO sine comite adscendere, neque montem *Soreck*, nisi primo tangere cliuo; ruricolis omnibus dudum elapsis. Iter deinde continuans, corpore aeger, viribusque deficiens, *Jerîm* intrauit metam laborum, viarum et vitae vltimam. Est itaque flora Arabica quinque mensium interuallo, viatoris transcursu collecta.

Delibabimus quaedam ex descriptione *geographico physica Arabiae felicis. Kahirae* ab Oriente *planities* adiacet arenosa, plantis paucissimis obsita: fontes aquae viuae tamen non desunt. Colles calcarei deinde obueniunt, continuati ad mare rubrum. *Sues* in fundo sita est, vbi pisces et conchylia, sed nullae plantae. *Ghobeibe* prope collem calcareum thermas effundit, in litore arundines, quae commercio transferuntur. *Hamman Faraun* e regione *Ghobeibe* fontem aquae calidae e cryptis montis calcarei emittit. Lapilluli in canalibus incrustantur sale, gustu nitroso. *Mare rubrum* in Suensi Sinu profunditatem 12 orgyarum habet: loci forma angustata. Fundus est arenaceus, conchyliis minutissimis mixtus. *Tor* plantis tenerioribus haud felicior tractu Suensi, arbores pomonas vtilius colit: palmarum syluulae, thermae, et montes calcarei illic occurrunt. *Mons zeitije* (olei) in opposito Aegypti litore nomen obtinuit, ab Oleo (an *Petroleo?*) aquae puteorum innatante, quo contra dolores artuum vtuntur incolae. *Djidda* plantas tantum littoreas nutrit.

pag. LXXXI.

Arabiae

pag. LXXXIII *Arabiae felicis,* quam *Yemen* nominant, littus maris rubri est arenosum vel argillaceum: inde planities argillaceo arenosa *Panicum dichotomum* alit fruticosa statura. Fluuiis a pluuia genitis, et arte sustentatis, campi secantur, qui tamen calore diuturno toti exsiccantur. Regio Mochhensis quovis anno inundatur aqua pluuiali, quae in campo Sale inquinatur. *Diaebbal* montosa regio limites ponit Tehamae superficiem sensim eleuanti: altitudine prodigiosa et praerupta eminent montes haud pauci. *Montes Hadienses* stratis oblique currunt, vel perpendiculariter abscinduntur: mirabile est, molem eorum pentagonis diuersae magnitudinis effingi, dorsaque montium gradibus arte quasi esse exsculptas. *Metalla* in montibus latere plura docent signa, quamuis gens metallurgiae rudis thesauros effodere nescit. Ferrum arenae inspersum est. Praeterea Carneolum, Onychem, Spatum ferrugineum granulatum, Seleniten, lapidem calcareum rudem, Gypsum hyalinum, Cotem friabilem, Schistum friabilem, et marcasitas sphaericas, vel dodecaëdras commemorat. *Koschaa* col-
pag. LXXXV. lis, *sale gemmae* grauidus, argilla ferruginea, arena mixta componitur, lapidibus calcareis disiectis, vel per strata digestis legitur. *Mons salis gemmae* alius prope Hodeidam, maior Lohajensi s. priori. Temperies aëris mutationes diuersissimas subit: *Tehama* ardore vexatur magno, neque toto saepe anno vllis solatur pluuiis. Montosa regio aërem spirat purum liberumque, nullae tamen hiemes tam fortes, vt niues permaneant. Mense Martio plantae florent omnes.

pag. LXXXVI *Arabia Yemen* ab *Aegypto* quoad plantarum status est diuersissima: offert plantas nemorosas, monticolas, scandentes, quibus immixtae vigent Indicae, Africanae et Syricae plantae. Ipse Auctor fate-

fatetur, ex dato catalogo diuitias florae non supputari posse: confectus enim est transcursu semestri: desideratur igitur plantarum numerus dimidii adhuc anni. Plantae cryptogamae fere omnes desunt. Plantae *littoreae*, et marinae, vt *Fuci* primum occurrunt: *campestres* sub vmbra arborum refrigeria inueniunt, *pascua* libera patent, vespertina pabula suggerunt *Holcus* et *Panicum dichotomum*; solus hic pabularis seritur *Phaseolus*. *Camelus* viuit plantis *cucurbitaceis* et *scandentibus*. *Cerealia* in campo et montibus occurrunt: monticolae hortos agrosque formant pensiles, dum gradus interceptis muris per interualla horizontaliter subleuant, et muniunt adiectis lapillis. Amphitealia ista arua incredibili voluptate afficiunt spectatorem nouum. Syluae in *Tehâma* nullae, sed in montibus et vallibus, obsitae *Sceura*, *Tomice*, *Cynancho*, *Catha*, *Maerua*, *Ficubus* et aliis indeterminatis. *Hortensis* flora in Arabia est angustissima. *Coffeae* patria vera est *Yemen*, quae etiamnum praestantissimam ex montibus Hadiensibus suppeditat. Fructus Februario incipit maturescere.

Hanc descriptionem Arabiae physicam sequitur ordo itineris botanici, practica plantarum distributio, similis ei, quam supra in flora Aegyptiaca notauimus, et ipsa Flora, numero plantarum 693. Tum ipsae plantarum octingentarum descriptiones incipiunt, inter quas plurimae novae: e quibus nos *nouorum* tantum *generum*, et medicarum specierum faciamus mentionem.

Noua genera sunt: 1. *Pentaglossum* (*Diandr. monogyn.*) calyce 1phyllo, infundibuliformi, 4 vel 5-gono, dentibus filiformibus, persistente; corollae petalis 4 vel 5, calycis limbo insertis, obtusis, calyce breuioribus; filamentis calycis longitu- p. 11.

gitudine eique inſertis; antheris globoſo didymis, incumbentibus, germine oblongo terete, ſtylo curuato, germine breuiore, ſtigmate ſimplice: capſula calyce recondita, ſeminibus multis, globoſis. *Spec.* 1. *P. linifolium*, foliis lanceolato-linearibus; flore violaceo. Habitat *Alexandriae Ka-*
p. 27. *hirae* et *Beitel fakih.* 2. *Triſetaria* (Triandr. digyn.) Calycis gluma biflora, valuulis muticis; corollae valuula interiore mutica breuiore, exteriore tri-ariſtata. Habitat *Alexandriae.* 3. *Alternanthera.* Facie et floris partibus congruit cum *Achyranthe:* ſed ſtamina 6, alterna antheris carentia, ideoque flos *triandrus.* Nectaria nulla. Habitat
p. 34. *Roſettae.* 4. *Saelanthus* (Tetrandr. monogyn.): Calyx germini impoſitus, quadriphyllus, apice cauus, deciduus. Corolla nulla. Nectarium, annulus eleuatus extra piſtillum. Germen vrceolatum, Stigma acutum. Bacca. Quinque ſunt huius generis ſpecies, quarum quaedam LINNAEVS ad *Ciſſum* retulit: vna nempe ſ. *quadragonus*, venenatae, reliquae edules. 5. *Roridula* (Tetrandr. monogyn.) Perianth. 4phyllum, lanceolatum, hiſpidum. Corolla monopetala, 4partita calyce longior. *Capſula* oblonga. Habitat *Sues.* 6. *Pteranthus* (tetrandr. monog.) calyce nullo, petalis 4
p. 37. oppoſitis, alatis. Habit. *Kahirae.* 7. *Sceura,* (tetrandria monog.) perianthium vrceolatum, rigidum, laciniis 8, tribus infimis breuioribus, 5 interioribus ciliatis: corolla infera monopetala. Germen ouato oblongum villoſum, ſtylus filiformis, ſtigmata 2 curua. Semen vnicum nudum. In inſulis maris rubri alneta borealis orbis conſtituit: folia pabulum Camelis, aſinis ouibuſque, praebent.

p. 62. Pentandriae monogyniae noua genera haec ſunt: 8. *Geruma*, calyce monopyllo, 5dentato; corolla

corolla pentapetala, lanceolato truncata, antheris trigonis, nectario annulum crassum circa marginem constituente, cui insident stamina, germine globoso. *Hadje* in Arabia habitat. 9. *Arnebia*, perianthio 5 partito, lineari, corolla monopetala, germinibus 4, stylo vno filiformi, stigmate quadrifido. Semina 4 glabra. Planta est tinctoria, in desertis *Kahirinis* habitat. 10. *Antura* (monog.) perianthio 1phyllo, 5partito, corolla 1petala infera, tubo sursum crassiore, calyce quadruplo longiore, limbo 5partito. Bacca supera, edulis. 11. *Catha*, calyce crateriformi, 5dentato, corolla 5petala; infera, nectario cyathiformi, inter stamina et germen globosum. In *Yemen* colitur propter vires antipestilentiales, quas tamen Auctor in dubium vocat. 12. *Melhania*: perianthium duplex persistens, exterius 3phyllum, interius 5phyllum; corollae petala 5 cuneata, campaniformia; nectarium corona circa basin gemina, quinque laciniata; germen superum, globoso ouatum villosum. In monte *Melhân* inuenta. 13. *Digera*: perianthium 5phyllum, inaequale, margine membranaceum; corolla 5petala, cylindracea; nectarium vtrinque vnum, inter calycis laciniam paruam lateralem et corollam, apice bilobum; antherae didymae: germen superum globosum, superne planatum, stigma bidentatum; drupa globosa. 14. *Gymnocarpos*: perianthium inferum, 5partitum, basi pentagonum, laciniis introrsum fornicatis; corolla nulla, filamenta decem, quorum quinque sterilia; in calyce indurato semen nudum ouato acutum. In desertis *Kahirinis*: similis est aliquantum *Herniariae*. Icon eius traditur Tab. X. 15. *Maesa*: pe- p. 66
rianthium duplex, exterius inferum, diphyllum, interius germini adnatum, 1phyllum; corolla monopetala, supera, campanulata; germen calyci immersum, bacca globosa. In montibus *Yemen*.

16. *Hyperanthera* (monodynamia), pentapetala, petalo vno maiore, ſuperiore, ſtaminibus 4 neutris, quinque antheratis, vno ſuperiore. 17. *Cadaba*, calyce 4phyllo, deciduo, corolla tetrapetala, germine pedicellato. Tres ſpecies in Arabia habitantes. 18. *Papularia*, calyce nullo, corolla calycina, monopetala, 5fida, laciniis infra apicem mucronatis; antherae didymae, germen cylindricum. 19. *Suaeda* calyce carnoſo, quinque partito, corolla nulla, piſtillum tripartitum. Salſolae propinquum genus; nam *S. baccata* eſt *Chenopodium Aegyptiacum* HASSELQVISTII ſ. *Salſola altiſſima*
p. 71. LINN; Tab IX. depicta. 20. *Rocama* (digynia) calyce monophyllo, corniculato, corolla nulla, capſula
p. 208. 2loculari, 2ſperma. *Lohajae* habitat. 21. *Eracliſſa* a patria *Eracliſſa* in Graecia dicta. Eſt *Andrachne Telephioides*.

p. 77. Ad Hexandriam pertinent: 22. *Adenia* (monogyn.) perianthio longiſſimo, monophyllo, 6fido; corolla 6petala, calyce breuiore; nectario ſquamis 6linearibus; germine tubo calyci adnato, ſtigma craſſum emarginatum. Venenatiſſima haec planta eſt Arabiae indigena. 23. *Siliquaria glandulоſa*: eſt *Cleome Arabica* LINN. Tab. XVI. fig. B. delineata.

p. 81. Ex Octandria monogynia 24. *Sodada*, calyce et corolla tetraphyllis, inaequalibus, ſtaminibus inclinatis capſula pedunculata. In Arabia felici, fructus immaturus coctus eſt edulis. 25. *Binectaria*, calyce 4phyllo, corolla 4petala, nectarium duplex. 26. *Caidbeja* eſt eadem planta,
p. 84. quam LINNEVS *Forskoleam* dixit. 27. *Volutella* (enneandr. monog.) calyce hexaphyllo, corolla 6petala, pericarpio baccato, ſemine vno. Planta paraſitica, radice et foliis carens, tenuiſſima, arbores ſcandit; baccae pulpa guſtu piperis, ſed non acri, contuſae vulneri venae Medinenſis appli-

applicantur. Ex Decandria 28. *Cadia* (monogyn.) p. 90. corolla pentapetala, filamenta ad basin introrsum gibba, pistillum flexum ad latus, legumen lineare polyspermum. 29. *Rokejeka* (digyn.) calyx monophyllus, 5fidus, margine membranaceus; corolla 5petala, germen obhemisphaericum, styli subulati, capsula 1locularis, 3sperma. 30. *Caucanthus* (trigyn.) calyx 1phyllus, campanulatus, corolla 5petala, calyce sextuplo longior, germen calyce longius. Ad Dodecandriam monogyniam pertinet 31. *Culhamia*, calyce nullo, corolla 1-petala campanulata, fructificatio quadricellulata, capsulae 5, basi connexae.

Ex Polyandria monogynia 32. *Orygia*, pe- p. 103. rianthio diphyllo, corolla pentapetala infera, capsula globosa, 3valui, vniloculari. *Arabica* planta. 33. *Oncoba*, calyce monophyllo, corolla polypetala, bacca vniloculari polysperma. 34. *Maerua*, calyce 4fido, corolla nulla, nectario multiseto, pericarpio pedicellato. 35. *Chadara*, calyce 5phyllo, corolla 3petala, squama ad basin singuli petali, nectarifera, nuce 2loculari, disperma. Ex Didynamia: 36. *Simbuleta*, calyce p. 115. 5fido, corolla campanulata ringente, antheris connatis. 37. *Charachera*, calyce 2 vel 4phyllo, corolla labio superiore nullo, capsula biloculari, disperma. Ex Tetradynamia 38. *Zilla*, glandula p. 121. magna inter stamina breuiora et pistillum, altera inter longiora et calycem. Duae species: altera Auctori *Z. myagroides* dicta est *Bunias spinosa* LINN. hic Tab. XVII. A. delineata: altera noua, vt videtur, tab. XVIII. A. depicta est. 39. *Mnemosilla*, calyce diphyllo, corolla 4petala, inaequali, pe- p. 122. talis cruciatis et duabus calycis laciniis in petala mutatis. Facies plantae instar *Geranii*: hanc plantam prae caeteris ex Aegyptiacis amauit FORSKÅLIVS, eamque in sui nominis memoriam appellari

 opta-

p. 127. optauit. Ex monadelphia 40. *Elcaja* (decandria, monogynia) ſtaminibus aequalibus, perianthio campanulato, 1 phyllo; corolla 5 petala, lineari. In montibus *Yemen*: Contra *Pſoram* ſemina matura miſcentur in vnguentum cum oleo *Seſami*.

p. 152. Ex Syngeneſia 41. *Micrelium* (polyg. ſuperfl. radiata), receptaculo ſetaceo, paleaceo, pappo nullo, calyce 9fido, corolla longiore. 42. *Kahiria* (polyg. aequal. diſcoid.) calyce polyphyllo, receptaculo nudo, ſeminibus 5 angulatis. 43. *Ceruana* (polyg. ſuperfl. diſcoid.) calyce communi, aequali; receptaculo paleaceo. 44. *Polycephalos* (polyg. capitata) calyce 4 phyllo, multiflora. Mirae indolis planta: *Echinopi* affinis, facies capituli vt *Scabioſae*. *Hyſſopi* odori ſimilem fragranter ſpirat planta.

p. 158. Ex Gynandria 45. *Moſcharia*, (tetrandria monogynia) calyce 5 dentato, corolla nulla. Odorem moſchi ſpirat fortiſſimum. Ex Monoecia 46. *Koſaria* (diandria), calyce communi, monophyllo, carnoſo, 10fido; receptaculo nudo, floribus verruciformibus confertis. *Hadje* habitat; contuſa exanthematibus medetur, ſale mixta datur vaccis aegris et grauidis. Ad *Dorſteniam* LINN. videtur referenda, Tab. XX. icone eſt depicta. 47. *Turia* (pentandra), calyce 5 partito, corolla 5 petala, fructu cylindrico, vtrinque attenuato, 10 ſulcato, villoſo. Arabia quinque ſpecies nutrit. Ex Dioecia 48. *Aerva* (pentandr. monog.), calyce 5 phyllo; capſula monoſperma. Nonne potius pertinet ad Polygamiam, cum in alia planta flores hermaphroditos inuenerit FORSKÅLIVS. 49. *Cebatha* (hexandra) perianthio hexaphyllo, corolla 6 petala, bacca tricocca, filamenta *maris* inſerta cauitati baſeos petali. 50. *Leaeba* (hexandra) perianthio 5 phyllo, corolla 3 petala, filamenta ſubclauata, antherae quadratae: Feminam non

vidit

vidit Cl. Auctor. 51. *Keura odorifera* foliis lineari lanceolatis ciliato ſpinoſis. Arbor palmis ſimilis, at ſine ſpatha. Folia Bromeliae foliis ſimilia, floralia alba, inter quae verſus terminum ramorum imbricata baſi ſunt paniculae maſculae, antheris ſparſis. Odoris cauſa ſtipitibus propagatur, quum arbor foeminea deſit. Polygamiae duo ſunt noua p. 178.
genera 52. *Sehima Iſchaemoides*: differt ab *Iſchaemo* ſpiculis pedicellatis, mere maſculis, quamuis bifloris. 53. *Themeda triandra*, ſpicae capitatae, gluma vniflora, corolla biualui: in medio capituli exſurgit pedicellus, in quo 2 maſculae pedicellatae, 1 hermaphrodita ſeſſilis.

Sequuntur iam ex tam inſigni nouarum plantarum numero eae, quae propter vſum vel noxam potiſſimum medicorum attentionem deſiderant. *Ciſſi arboreae*, foliis oblongis, integris craſſis, fru- p. 32.
ctus maturus eſt edulis: folia contuſa imponuntur tumoribus et bubonibus: vis antitoxica adeo famoſa, vt carmine quoque celebretur. *Corni ſan-* p. 33.
guineae folia cum foliis *Daturae metel* contuſa in cephalalgia fronti applicantur; e baccis gluten paratur; lignum ad opera fabrilia vtile, fructus edulis, at aeſtuans. *Ophiorhizae lanceolatae* radix p. 42.
contuſa contra vlcera applicatur. *Aſclepiadis ſpi-* p. 49.
ralis ſemina dulcia medicamen laudatum contra tormina ventris. *Cynanchi pyrotechni* medulla pro p. 53.
fomite ad ignem excipiendum vtuntur Arabes; ſucco vngunt variolis laborantem, miro ſucceſſu vires reſtituendi; ruſtici caules recentes maſticant ad dentes purgandos. Ex *Svaeda monoica* Arabes p. 70.
Yemenſes ſal alkali extrahunt, cuius diluta ſolutione veſtes lauantur, antequam ſapone imbuuntur, pretioſa his in oris merce. Sic paratur: Ligna vel carbones terreſtri foueae iniecti accenduntur, rami *Svaedae* recentes et folioſi imponuntur ſenſim, et depaſtis primis, ſal fundum foueae pe-

p. 79. tit, vnde forma ſcoriae nigrae excipitur. *Amyris Opobalſamum*, foliis ternatis, integris, pedunculis vnifloris, *A. Kataf* foliis ternatis, apice ſerratis, pedunculis dichotomis, et *A. Kafal*, tres vnius generis ſpecies, quarum drupa odorem ſpirat fragrantiſſimum balſami; pulpa drupae viridis, ſi vulneretur, balſamum ſtillat albidum; gummi huius arboris medicamen purgans eſt; lignum magna commerciorum pars eſt, et ad Aegyptum transfertur, vbi vaſa hydrophora fictilia hoc fumo impraegnantur, vt guſtum contrahant huic genti expetitum. Arbores hae primum viſae ad hoſpi-
p. 94. tium *Oude*, non longe ab vrbe *Haes*. *Euphorbiae thymifoliae* ſuccus purgans eſt vehemens, herba
p. 99. contuſa imponitur vulneribus. *Capparis Mithridatica*, foliis alternis, pendulis, lineari lanceolatis, contra venenum et morſus ſerpentum laudatur, tanquam heroica; rami teneriores comeduntur crudi, ſi recentes, ſi ſicci, in puluerem com-
p. 101. minuti. *Reaumuria vermiculata*, foliis carnoſis, planis, paruis, confertiſſimis, contra Pſoram im-
p. 131. ponitur trita et decocti forma bibitur. *Lupini Termis*, calycibus alternis appendiculatis, labio vtroque integro acuto, carbones ad puluerem py-
p. 137. rium adhibentur. *Indigofera houer*, tinctoria, ob colorem coeruleum vbique colitur; qui ſic paratur. Planta ſecta expanditur, ſiccatur, deinde iniicitur teſtis magnis, ad dimidium vſque, aqua fontana affunditur ad ſummum marginem. Sic per 2 horas fermentationem ſubit. Tum valde miſcetur baculo arundinaceo, cui ad inferiorem apicem quatuor paxilli lignei cruciatim poſiti. Folia natantia auferuntur. Aqua per foramen $\frac{1}{2}$ ſpithamae ſupra fundum teſtae emittitur, quae viridis et nullius vſus. Sedimentum eſt Indigo. Foveola in terra excauatur non profunda, 2 vlnarum diametro; foliis reiectis comminutis veſtitur, huic

ſtrato

ſtrato Indigo inſternitur ad ſiccandum. *Indigoferae* p. 138.
tinctoriae, qua Aegypti ad tingendum vtuntur, ſemina cum oleo *Seſami* et ſale ammoniaco commixta, mane aſſumta, taeniam expellunt: ſub vſu autem aqua per triduum abſtinere, nil niſi panem edere iubent, potum Coffeae permittunt. Ex *Cacaliae* p. 145.
pendulae caule ſuper carbones ignitos calefacto ſuccus exprimitur contra aurium dolores commendatus. *Cacaliae odorae* caules ſiccati inſerviunt ſuffimigio odore grato, praeſertim variolis laborantibus. *Santolina fragrantiſſima* in officinis p. 147.
ob odorem venditur, eſt reſoluens medicamentum, ſuccus oculis dolentibus inungitur. *Croton* p. 163.
villoſum in furunculis et apoſtematibus in vſu eſt: ſtipites recentes imponuntur, quo tumor emollitur et dolor ſedatur. *Holcus Durra* eſt Arabum p. 174.
cereale vulgatiſſimum, ex quo panis conficitur Europaeo palato inſipidus. De *Fico Sycomoro* p. 180.
vera notatu digna refert: fructus non in ramis naſcitur, ſed ex ipſo trunco et e ligno ramorum maximorum ſurculi exeunt conferti frugiferi. Cl. Auctor multos fructus Ianuario et Februario menſe diſſecuit: in aliis minoribus duriſque nihil niſi obſcura florum rudimenta vidit: in maioribus ſucculentis *ſquamae* ſub vmbilico calycis *integerrimae;* prope has erant flores maſculi, quibus duo ſtamina data erant: vnicus tria praebuit: reliquum ſpatium calycis internum floſculis femineis pedicello hemiſphaerico inſiſtentibus repletum erat, germine tumido, obouato; verſus apicem e latere exit ſtylus breuis, ſtigmate longiore, incraſſato, Omnia haec germina vel plena erant *Cynipe* perfecto, vel vacua egreſſo *Cynipe;* vel marcida, nec ſemine, nec inſecto foeta. Videntur ideo germina ſolis inſectis producendis deſtinata. Inſecta germinis alia ſunt alata, quae *Cynips ſycomori* ab HASSELQVISTIO nominantur, alia aptera,

aculeis ani binis transuersis, quae sexu solo differre videntur, aguntque vices hortulani, inambulando pollinem spargentes: alatorum officium est, alios peragrare fructus, eosque maturare, simulque suum genus propagare. Exeunt prope vmbilicum ficus, per foraminula dentibus exesa. Fine Aprilis maturi sunt Ficus sycomori fructus; molles et dulces sunt: flores masculi ad vmbilicum clausi, qui in medio apertus foramine paruo, et circum illud annulus latus impressus, arte factus incolarum, qui hac incisione maturitatem conciliari putant; in his ficubus autem nulla sunt semina. *Cynips Sycomori* Tab. XXIV. fig. C. depictus est.

Subnectamus catalogum reliquarum plantarum icone delineatarum.

p. 3. Tab. I. *Salicornia perfoliata*, fruticosa, foliis carnosis, vrceolato orbiculatis, caule perfoliatis.

p. 33. Tab. II. *Saelanthus quadragonus*, qui est *Cissus quadrangularis* LINN.

p. 35. Tab. III. *Saelanthus digitatus*, foliis inferioribus palmatis quinatis, superioribus ternatis, omnibus petiolo communi sustentatis.

p. 35. Tab. IV. *Saelanthus rotundifolius* s. *Cissus cordifolia* LINN.

p. 45. Tab. V. A. *Hyoscyamus Datora*, s. *H. muticus* LINN.

p. 207. - - - - B. *Parnassia polynectaria*, foliis lineari-lanceolatis, nectariis 10 setosis.

p. 52. Tab. VI. *Stapelia quadrangula*, folliculis subulatis, coniugatis.

p. CVIII Tab. VII. *Stapelia subulata*.

p. 55. Tab. VIII. A. *Salsola articulata*, caule fruticoso, decumbente, aphyllo, ramis floriferis articulatis, floribus oppositis ad apices articulorum.

Tab.

Tab. VIII. B. S. *inermis*, fruticosa, aphylla, ramis inermibus, bracteis farinoso villosis. p. 57.

- - - - - - C. *S. imbricata* fruticosa diffusa, inermis ramis villosis, ramulis imbricatis, bracteis obtusis nudis.

Tab. XI. *Zygophyllum desertorum* s. *Z. coccineum* LINN. p. 87.

Tab. XII. A. *Z. proliferum* s. *Zygoph. album* LINN. p. 87.

- - - - - B. *Z. portulacoides* s. *Z. simplex* LINN. p. 88.

Tab. XIII. *Euphorbia retusa*: an *E. serrata* LINN?

Tab. XIV. *Glinus crystallinus* s. *Aizoon Canariense* LINN. p. 95.

Tab. XV. *Annona glabra*, an *A. reticulata* LINN? p. 102.

Tab. XVI. A. *Lunaria scabra* s. *Cheiranthus farsetia* LINN. p. 117.

Tab. XIX. *Senecio hadiensis*, foliis lanceolato ouatis, crassis glabris denticulatis, panicula corymbosa. p. 149

Subiungamus denique *Hydram multicornem Tab. XXVI. B. b.* esse idem *Molluscum*, quod Cl. O. F. MÜLLER in Actis Societ. Berolinens. Vol. I. *) descripsit. *Tab. 26. f. L. Holothuria denudata* est *Medusa vmbella* EIVSDEM. *Tab. XL. f. D. E.* sunt duo animalia, quod esse nequit, tanquam incolae vnius testae depicta.

XVIII.

Acta Heluetica, Physico-mathematico-anatomico-botanico-medica, figuris aeneis illustrata. et in vsus publicos exarata. Volum. VIII. Basileae. Typis et Sumtibus Ioh. Rudolphi Im-hof et filii. 1777. 4. 1 Alph. 5 plagg. tabb. aen. III.

 Tracta-

*) vid. comm. nostr. Vol. XXI. p. 697.

Tractatus huius voluminis ſunt hi:

1. *Diſſ. de natura criſium in febribus acutis.*

p. 1. Dignitate huius doctrinae oſtenſa tranſit Noſter ad varias febrium ſolutiones, in ſanitatem nempe vel in alium morbum vel in mortem. Si motus
p. 3. febriles abſque vlla euacuatione diſparent, haec coctio perfectiſſima febriſque ſanatio *per aſſimilationem* fieri dicitur, vbi nimirum materia peccans humoribus ſanis analoga redditur ſine criſi euidenti. Id quod rarius contingere Noſtro videtur.

p. 7. Per criſin ſeu iudicationem hic ſtrictius ſumtam Noſter intelligit ſpontaneas fere repentinas nouas auctas turbulentas commotiones in febris acutae ſtatu aut declinatione, cum adiuncta aut ſubſequente materiae morbificae translocatione vel excretione manifeſta morbique praecipui fine aut ſaltem notabili in melius deteriusue commutatione.

p. 9. Differunt criſes in acutis ratione vehementiae et durationis, loci, materiae, effectus in morbum integrum vel partem eius, euentus, numeri
p. 13. et temporis. Miſſis reliquis criſium varietatibus antea enarratis, de diebus criticis, quae Cl. Auctor habet, videamus. Critici, iudicatorii, iudiciarii vel decretorii dies iam a veteribus ſunt obſeruati, etiamſi recentiores ipſos ob varietatem aegrorum, virium, climatis cet. non adeo attendunt. Horum autem alii ſunt principes aut magis legitimi, vbi perfecta criſis apparet, vt dies IV. VII. XI. XIV. XVII. et XX; nimirum fere quaternarii et ſeptenarii in acutioribus febribus, in longioribus, porro ſeptenarii, ſcilicet dies XXVII. XXXIV. XL: denique ſoli vicinarii, dies LX. LXXX. et C; inter quos tamen maxime

VII.

VII. XI. XIV. et XVII. prae reliquis potentia et iudicandi dignitate pollent. Alii dies critici inferioris ordinis sunt, frequentia et securitate crisium minus celebres, saepius ex accidente quam naturaliter tales, coincidentes, subincidentes aut intercidentes ideo dicti, quales fere obseruati sunt in febribus acutioribus dies morbi III. V. VI. IX. et XIII. Sed cum in diebus, qui praecedunt criticis, de viribus vitae, coctione materiei cet. iudicare liceat, illos horum respectu dies indices, indicantes internuncios aut contemplabiles appellarunt, vt hinc sequentium dierum criticorum indices sint ipsi dies critici praecedentes, quartus septimi, septimus noni vel vndecimi cet. Qui vero a commotionibus turbulentis et euacuationibus plerumque liberi sunt, dies vacui nominantur, quibusdam etiam medicinales, quod in iis securior fere remediis est locus, vt dies morbi VIII. X. XII. XVI. XVIII. XIX. XXI. cet. p. 14.

Tum signa crisium diagnostica Noster persequitur, quibus generalibus praemissis, notae adduntur, quae singulas criticas euacuationes specialius indicant; vt crisis cutanea per sudores, per renes vrina critica; vomitus criticus, alui fluxus criticus cet. p. 16.

Progreditur Noster ad caussas crisium propiores. Quae causa nouas auctasue exacerbationes febris et euacuationes aut metastases creat, eadem causa proxima crisium erit, vt adeo, cum omnis commotio febrilis proueniat a frequentiori cordis et arteriarum motu ex stimulo praeternaturali et inconsueto ipsis applicato, hic inquirendum sit 1) vnde dicto febrium tempore nouus stimulus materialis ad cor perueniat, 2) qualis illa materia sit, 3) quae causae maioris tunc demum mobilitatis humorum criticorum et 4) aucti motus solidorum p. 22.

dorum ſint, 5) cur denique ſtatis fere temporibus tales motus contingant?

p. 23. Stimulus cor ad frequentiores contractiones febriles irritans, quatenus aliunde accedit et mutabilis eſt, eo defertur vel per neruos vel cum ſanguine per venas vel per vtramque viam.

p. 25. Materiam illam criticam eſſe acerrimam, inflammantem et ſepticam origo et effectus probant.
p. 28. Aucta reactio ſolidorum in fluida eſt cauſa formalis criſium.

p. 32. Prouenit adeo genuina criſis a repentina commotione materiae morbificae ſiue contagioſae ſanguini introductae internumque ſeminium euoluente, ſiue reſiduae adhuc in primis viis et vaſorum extremitatibus hactenus ſtagnantis, iam vero magis minusue coctae nec ſanis tamen humoribus aſſimilandae, ſed ob conceptam ex ſtagnatione et calore acrimoniam ſepticam, vehementem in partibus, quas alluit, reactionem ſpaſticam hinc validiorem acceſſionem febrilem concitantis, ex qua eadem impenſius agitata penitiuſque ſubacta expellitur denique, ſecurioremue in locum transfertur cum prioris morbi diminutione aut ceſſatione, vel grauiter laeduntur partes ad vitam neceſſariae, functioneſque ſuas porro ſuſtinere nequeunt, vt ſic funeſto criſis euentu terminetur.

p. 35. Criſin autem varie mutare atque turbare queunt antecedentes cauſae ſ. remotiores, cum praediſponentes, tum occaſionales, quae augent vel imminuunt, vel accelerant, vel retardant criſin e. ſ. p. Atque inde pendent etiam criſium vtilitas noxae et varii euentus. Id quod cernitur in criſibus perfectis, imperfectis, metaſtaticis, et recidiuis.

2. Diſſer-

2. Diſſertationis *de criſibus* pars altera, qua *pro-* p. 43.
phylaxis criſium exponitur. Medela criſium eſt prophylactica, curatoria et palliatiua, Noſter vero hic vnice praeſeruatoriam curat. Oportet hic medicum euitare in febrium decurſu ea omnia, quae ipſarum vehementiam augent ac criſes nimis praecipitant. Porro in acutis impediendum eſt medico, quominus morbi augmentum augeatur et curandum, vt reliquiae ſanitatis conſeruentur cet. Haec fiunt partim regimine, partim remediis.

Exemplis aliquot omnia haec adeo bene et p. 50.
profecto vtiliter a Noſtro hic diſputata, breuiter illuſtrantur. *In febribus exquiſite inflammatoriis* cum vel ſine manifeſta inflammatione locali, quo et arthrititem acutam refert, prae aliis euacuantibus valde ſtimulantibus, venaeſectionem ter quaterue ſuadet inſimulque moram in aëre temperato, frequentem ſurrectionem e lecto, ambulalationem in aëre libero, quamdiu vires permittunt cet. Medela *febrium catarrhalium beni-*
gnarum in eo maxime diuerſa eſt ab anteceden- p. 51.
tibus, quod inflammatio in his magis ſeroſa ſit et fere ſuperficialis plerumque in interioribus narium, faucium, aſperae arteriae, bronchio-
rum cet. locis. In *febribus remittentibus bilioſis* p. 52.
et eryſipelaceis conueniunt inprimis cholagoga emetica cathartica et regimen temperatum cet.
In putridis febribus conducunt praeſertim primis p. 53.
diebus euacuantia, aër frigidus et purus, acida e. ſ. p. In iis ac in *peſtiferis malignis* ſuadet Noſter, ſaburra primarum viarum euacuata, vina alba ſubacida pro ſcopo antiſeptico et car-
diaco. *Febrium exanthematicarum naturalium* p. 54.
cura prophylactica, vt criſis primaria perfectior et ſecurior obtineatur, partim ante morbi,

ſubin-

ſubinde praeuiſi, initium, locum habet, partim quando prima febris adeſt. Naturalia exanthemata ſunt, variolae, cet. miliaria aut petechialia exanthemata praeternaturalia a Noſtro dicuntur. *Intermittentium febrium* digeſtiua Noſtro praecipua ſunt e. gr. ex cremore tartari in quotidiana, ex ſalibus mediis in tertiana; ex ſale ammoniaco in quartana febre, tum emetico purgantia, in prioribus fere cholagoga, in poſteriori magis phlegmagoga cet.

p. 58. 2. NICOL. IOSEPHI JACQUIN *illuſtrationes quaedam botanicae. Samydae nitidae* LINN. et *Caſeariae nitidae*, in hiſtoria ſtirp. Americ. p. 132. deſcriptae, characteres diſcernentes indicat: differt *Caſearia* praeſertim nectario foliis octo vel decem compoſito, foliiſque ouatis vel oblongis: icon adiuncta reliqua indicat. Deinde *Axyris pentandrae*, in eodem opere pag. 244. deſcriptae iconem addit.

Rationem, cur *Cycas circinalis* nuper a LINNEO in mantiſſ. II. et *ſyſt. vegetab.* ed. XIII. ad filices relata ſit, Cl. Auctor non perſpicit. Eſt enim ſtirps dioica, cuius florem femineum, ex viua planta, quae in horto Caeſareo Schoenbrunnenſi ſaepius floruit, depromtum et marem ex ſquamis ſiccis in figuris expoſuit. Flos femineus in vertice trunci copioſe inter folia egreditur, et germen ſubrotundum tomentoſum, breuiſſimo ſtylo praeditum offert. Fructus eſt drupa ouata, nitida compreſſa.

p. 61. 3. *Diſſertatio hiſtorica epiſtolaris de morbo nigro* I. I. D'APPLES M. D. ad S. A. D. TISSOT. Ictero atro ſiue morbo nigro HIPPOCRATIS laborabat vir ſeptuagenarius, qui a pri-

a prima iam iuuentute anguſtiam orificii inferioris vnetriculi pylori dicti ſine multis incommodis, praeter vomitus, nimia quantitate alimentorum aut dulcium pinguiumque ingeſta, ſenſerat. Sed diu poſt vomitus cruentus niger copioſus cum eiuſmodi aluinis deiectionibus ſubſequebatur. Irritis omnibus remediis per ſeptem ſeptimanas in auxilium vocatis, tumebat et dolebat abdomen e regione orificii inferioris ventriculi et ob anguſtiam ſupra iam memoratam aeger anxietatem et dolorem ſentiebat, ſimulac alimenta ſumta fuerant. Id quod quoque aegroto creabat taedium omnis generis alimentorum, exceptis liquidis, quae etiam afferebant aliquam moleſtiam, ſed momentaneam. Hoc vitium mechanicum in pyloro videtur Noſtro vna cauſa huius morbi, et alteram repetit ab impuritatibus infimi ventris diu retentis. Quibus euacuatis, quae erant deiectiones nigrae, glutinoſaeque, cum leuamine ventriculi et inteſtinorum, cum digeſtionis et appetitus reditu, recuperauit aeger non quidem ſanitatem integram, attamen modum viuendi ſatis opportunum, vt rurſus muneribus fungi poſſet. Suaſit praeterea diaetam tenuem, motum lenem, clyſmata emollientia, cet.

4. *Obſeruationes aliquot de arcus Aortae ramis, de arteria thyroide quinta ſ. ſupernumeraria, deque vicinis his quibuſdam arteriis aliis,* IO. IACOBI HVBERI. Primo vidit Cl. Auctor in cadauere puellae ſeſquiennis et pueri 12 dierum loco trium ramorum in duos modo fiſſum eſſe arcum aortae; cum carotis ſiniſtra cum arteria innominata vnum communem truncum haberet. Deinde de aucto numero plures fecit obſeruationes, cum minimus ramus inter carotidem et ſubclauiam ſiniſtras prodiret. p. 68.

ret. Altera figura delineatur vertebralis arteria plane ſingularis, quippe quae eadem eſt, cuius originem ex aorta mox indicauimus. Ordinem etiam turbatum inuenit, vt ſubclauia dextra e cen-
p. 77. trali arcus parte prodiret. Sulcum, praeter alia, commemorat, in pulmones a venae ſubclauiae tranſitu expreſſum. Incuruationes arteriarum capitis adſcendentium frequentiſſimas eſſe in iunioribus, vt augeri poſſint et vt colli aliarumque partium prolongationem faciliorem reddant. Negat Cl. Auctor, ad imminuendum ſanguinis impetum incuruationes factas eſſe, nec ſanguinem puriorem et ſubtiliorem ad cerebrum ferri concedit: ſed vbique intime mixtum eum eſſe affirmat.

Reliquae obſeruationes de variatione thymicarum arteriolarum, de thyroide arteria quinta ſ. ſupernumeraria, de arteria ſingulari, pulmoni conceſſa, intercoſtali ſuperiore, mammaria, bronchialibus, oeſophagaeis et pharyngaeis, et de arteriola, venae iugularis comite exponunt.

p. 106. 5. *Lithophagi hiſtoria phyſica cum nonnullis adnotationibus ſuper digeſtione*, *Auctore* E. M. ROSTAN. Homo ferus, in inſula Septentrionali inventus et a nauta Belgico in Europam translatus, carne et lapidibus *) veſcebatur, neque aliis cibis vti volebat. Silices deglutitos et pollicis et dimidii longitudine, totidemque latitudine, et dimidii craſſitie: atque lapides duros, vt marmor in pultem redigebat. Silices, quos excernebat, pondere et magnitudine imminuti erant: atque reliqua excrementa quaſi calx puluerisata erant. Per duodecim horas dormiebat, et reliquum tempus edendo, ſpiritum frumenti bibendo, et nicotianam fumando terebat. Eodem modo, quo aues, Crocodi-

*) v. ſimilia exempla ſupra p. 501.

codilus et alia animalia, oſſa et lapides digerunt, hunc hominem quoque id praeſtitiſſe Cl. Auctor putat.

6. ACHILLIS MIEG *illuſtratio quarundam Holci ſpecierum.* Primo *Holcum ſaccharatum*, panicula ſparſa laterali, locuſtis hermaphroditis villoſis, ellipticis, ſeminibus oualibus, vberius deſcribit et florum icones characteriſticas dat. Deinde accuratiores definitiones ſubiungit *Holci halepenſis*, panicula ſparſa terminali, acuminata: locuſtis hermaphroditis lanceolatis glabris: ſeminibus oblongis complanatis: *Holci Dorae*, panicula coarctata ouali, matureſcente cernua; locuſtis hermaphroditis ouatis villoſis; ſeminibus rotundis compreſſis: eſt *Holcus Sorghum* LINN. *Holci Sorghi*, panicula coarctata ouali erecta; locuſtis hermaphroditis obouatis, pene glabris, ſubariſtatis, qui eſt Holcus glumis glabris LINN. *Cliff.* p. 468. et ad *H. bicolorem* in Mantiſſ. II. refertur.

Omnibus his ſpeciebus commune eſt, locuſtas florere in racemis glomeruloſis, ſemper eſſe geminas, in apice ternas, vnam maiorem ſeſſilem, hermaphroditam, alteram ſubpedunculatam, ſterilem: iuniores villoſae ſunt. Exterior gluma calicis in locuſta fertili obtuſior eſt, tribus ſpinulis herbaceis notata. Folliculi exterior gluma maior, altera breuior, fiſſa iſta, ariſta tortili ex fiſſura prodeunte, vtraque membranacea, ſubtiliter villoſa. Staminum antherae vtrinque bifurcae, ſtigmata penicilliformia, vt *in Milio.* Mauult igitur has quatuor ſpecies a reliquis Linneanis ſpeciebus, nomine *Sorghi* ſeparare; et *Holcum mollem* et *lanatum* inter Auenas relinquere, Holci nomine pro ceteris ſpeciebus ſeruato.

7. WERNERI DE LACHENAL *obseruationes nonnullae botanicae.* Insunt annotationes quaedam ad stirpes Helueticas, quae in IACQVINI flora Austriaca depictae deprehenduntur: sunt vero sic comparatae, vt apte in compendium redigi nequeant. Synonyma potissimum corrigit et certiores descriptiones dat.

p. 148. 8. IO. RVDOLPHI STEHELIN *obseruatio de iecinore dilacerato.* Puer 12 annorum, vehementer a machina quadam perculsus, animi deliquio, vomitu, doloribusque omnium partium vexatus, intra spatium 6 horarum moriebatur: cadauere mortuo, hepar in media parte, pollicem a ligamento suspensorio distante, fissura sex pollices longa ruptum erat. Conf. MORGAGNI de *sed. et causs. morb. epist. LIV.* §. 16.

p. 151. 9. EIVSD. *obseruatio de suffocatione a botulo:* Frusto botuli auide deglutito, homo sexagenarius subito obmutuit et post 15 minuta horae viuere desiit. Aspera arteria incisa, statim retro epiglottidem in rima glottidis frustum haerebat, vltra pollicem longum, eamque accurate obturabat.

p. 155. 10. *Descriptio partus difficilis et praeternaturalis occipite prolis dubiae praeuio, a hydrocephalo externo,* IO. LVD. BVXTORFII. Femina, nupta a 13 circiter mensibus, annum aetatis 29 agens, sana, a. 1773 prima vice vterum gerens, multis morbis in grauiditate solennibus infestabatur: donec d. 28 Febr. 1774 mane doloribus ad partum veris corripiebatur: obortis circa vesperam contractionibus vteri fortibus, et per dilatatum eius orificium membranis propulsis et ruptis, mox praegran-

praegrande prolis caput inclauatum manſit a 7 veſperae hora ad mediam noctem.

Accerſitus Noſter inuenit admodum durum abdomen, genitalia tumentia, ſitum prolis naturalem: manuque immiſſa hydrocephalum externum ſenſit: atque periculo de morte matris imminente, etſi nulla de fetu mortuo adeſſent ſigna, cum aliud remedium non applicari poſſet, perforatorio FRIDII caput fetus diminuit, et deinde feliciter prolem maſculam, aërem bis vel ter e pulmonibus cum aliquali ſibilo eructantem, non viuacem, longam, pallidam, facie difformi oedematoſa, palpebris oculi dextri coeruleo colore ſuffuſi extraxit. Mater omnino reconualuit.

Reliquas obſeruationes hic omittimus.

XIX.

FLORIS IACOBI VOLTELEN Med. Doct. Diatribe memorabilem ſeptennis apoſitiae hiſtoriam continens. Lugduni Batauorum et Traiecti ad Rhenum, apud Sam. et Ioann. Luchtmans, et Abr. van Paddenburg. 1777. 8. pagg. 120. cum tabb. aen. 3.

Femina cibi faſtidio affecta, iuuenili aetate ſanitate gauiſa eſt praeſtantiſſima, donec anno XLIII. mortem ſororis infantiſque ſui vehementiſſime lugens, hyſtericis affectibus aegrotare inciperet, quos quidem debilitas, ciborumque appetentia ſenſim imminuta ſecuta ſunt. Per annum circiter coffeae lactiſque potu nutrita, ſyncope atrociſſima laborabat, haemorrhagiis narium vtrique frequentibus, viriumque proſtratione tanta, p. 1.

vt per triennium fere pedibus insistere nequiret. Recuperauit vero paulatim amissas vires, adeo vt negotiis consuetis satisfacere posset, cibi vero ab eo tempore, praeter aquam, theae potum, croci infusum, saccharum et paruam spiritus iuniperini quantitatem, nihil assumsisse, et sua et aliorum multorum auctoritate probare annititur; alui deiectiones per quatuor annos vix vllas fuisse fertur, catameniorum fluxus inordinatus apparuit, ob artuum dolores, quibus interdum cruciabatur, vena ei quotannis mense Maio secta est. Fuit vero corporis habitus paruus quidem gracilisque, neque tamen praeter consuetudinem macilentus, animo ipsa fuit praedita quieto saepiusque hilari.

Recenset dein variorum super similibus abstinentiae historiis diuersa iudicia, et experimenta cum femina ab se et Cl. HAHNIO Prof. Med. Lugd. instituta tradit. Obseruarunt vero Viri Cll. per vndeuiginti dies 1481. cum dimidia vncias minxisse, bibisse vero 1502. vnc. infusi theae, spirit. iuniperini vnc. 42. sacchari vnc. 36. adeoque eodem tempore fere 100. vncias vltra pondus vrinae emissae assumsisse. Perspirationis ope parum omnino exiisse e corpore fertur. Sanitas ipsi tunc temporis fuit constantissima, praeter rheumaticos dolores parui caeteroquin momenti, quorum causa a Cl. Auctore ipso venae sectio vnc. 5. dr. 2. instituta est. Sanguis exiliens rubens floridusque erat, serum inde separatum septem drachmarum pondus aequauit, cruor contra vnc. 4. drachm. 3. Pulsus fuit plenus, fortisque, minuti spatio sexagesies sexies, ad septuagesies quinquies digitum feriens. Somnus octo horarum plerumque inquietus, cutis arida, alui deiectio nulla. Vrina per duos annos in loco calido seruata, chemicisque variis adminiculis

p. 9.

culis

culis disquisita alcalescentiae signa omnino nulla exhibuit. Neque salis vestigia in ea reperiri potuerunt.

Transit iam ad corporis ipsius scrutinium, et in genere de vsu sectionum quaedam praemittit, quae repetere longum foret. Instituta cadaueris sectione haec in ventre imo sunt reperta: *vesicula fellis* fuit capacissima, *ventriculi* situs perpendicularis, contractus, densissimus, liquore multo tenui flauescenti repletus, *intestinum duodenum* crassius erat atque praeter modum coarctatum. *Colon intestinum* inane prorsus, vesiculam felleam non accedebat, tribus in locis eximie contractum constrictumque cernebatur. Cum *intestino recto* vero saccum quendam formabat mollem, materia quadam, mucosa, foeculenta, colore odoreque naturali praedita repletum. Recensetur dein summa libri super eodem aegroto a P. M. NIELEN, Hollandice, Vltraiecti 1775. scripti. p. 26.

In causarum huius morbi scrutinio, primo de causa famis in genere disserit, eamque in ventriculi aeque ac sensorii communis integritate atque sympathia vtriusque quaerendam esse censet. Sunt vero causae morbi huius *animi commotiones lentae diuturnaeque*, *affectiones hystericae*, *debilitas summa*, *virium prostratio*, *phantasia deprauata*, *ventriculi* atque *intestinorum contractiones*; has vltimas tamen pro effectu potius, quam pro causa morbi habendas esse arbitratur Cl. Auctor. Explicat deinde causam: cur fame sublata sitis integra remaneat, ita vt vtrique rei diuersos originis fontes esse statuat, ab animi imperio proficiscentes. p. 42.

Accedit iam ad explicandam vitam hominum a cibo abstinentium, putatque *primo* eos, qui parum excernant corpusque non nimium moueant, p. 63.

nutrimento egere parcissimo; corpora *deinde* laxa, phlegmatica, pituitosa, ieiunium facile ferre Nostro videntur, ad quae mulieres, inprimis referendae sunt; pinguedo *porro* in cellulosa tela contenta, ad alendum abstinentiae tempore videtur commodissima; consuetudo *etiam* esuriendi, Ipsi ad inediam tolerandam quid conferre videtur; *quinto* ad idiosyncrasiam quandam confugit, quae Nostro aliquid ad hanc rem explicandam conferre videtur; potulenta *quoque* nutriendi quandam habere potentiam Ipsi videntur; *denique* arguit viuere quidem sine cibo vel potu homines, non vero valere. Studet deinde, his generalioribus de asitia exhibitis, nutrimentum feminae, de qua sermo est, detegere, propterea nempe, quod quae in genere de hisce hominibus varie aegrotantibus monuerit, ad eam bene caeteroquin valentem applicare non possint. Existimat autem, BONNETVM secutus, competere aquae nutriendi, humoresque humani corporis, ex aqueis particulis nimirum constantibus, conseruandi facultatem. Theae infusum, quo mulier ista copiosius vsa est, longo disquiritur ab Cl. Auctore sermone, viresque ipsius merito pro antisepticis, roborantibus, stimulantibus, narcoticisque habentur, adeoque cum fixiores theae partes in se suscipiat aqua, pro parum nutriente habetur. Saccharo quoque, ex gelatinoso, viscido, oleoso, salino, principio constanti, nutritiuae vires competere videntur. Spiritus iuniperi, quo vsa est aegrota, non quidem ipsam nutriuit, verum potius roborauit, et ad famis sensum percipiendum ineptiorem reddidit. Ipse quoque aëris suffimigiorumque accessus ad ipsam
p. 113. alendam aliquid contulisse videtur. Sub finem vero libelli exempla similium morborum ab aliis obser-

obſeruatorum adiunxit, quae vel ex libro ipſo haurienda, vel ex fontibus colligenda omiſimus.

Tabulae aeneae, multa aſſiduitate factae, quae additae ſunt, viſcerum abdominalium diſcrepantiam exhibent, quam paucis tradidimus.

XX.

SEBASTIANI SEVERII Rauennatis Almi Collegii Borromaeorum Alumni Commentarius, in quo medicatae quaſſiae vires expenduntur. Ticini Regii 1776. 4. apud Marcum Antonium Porro, Ioſeph Bianchi et Socios Typographos in Via Noua, Superiorum Facultate. pagg. 120 praeter dedicationem et approbationes.

Ligni amari Surinamenſis ſeu Quaſſiae vim medicam et alibi *) a nobis memoratam, Cl. Auctor hic perſequitur. Interius betulae, exterius cortici ſimaroubae ſimile dicitur. Exorditur Noſter hunc tractatum ab obſeruationibus, quae potiſſimum intermittentes febres ſpectant; dein ad quaedam tranſit experimenta, quae partim vim antiputridam in quaſſia et cortice Peruuiano concernunt et definiunt; partim quasſiae naturam, analyſin, proprietates, agendique modum ſpectant. p. 7.

Obſeruationes de effectu ligni quaſſiae bono in febribus intermittentibus, interdum ſat pertinacibus partim ab Ipſo Cl. Auctore, partim ab aliis ſunt collectae et hic communicatae: Cl. BLOMIVS iam retulit, in America contra febres intermittentes, vbi non raro corticis Peruuiani vſus irritus fuit, lignum hoc ad drachmam vnam in qua- p. 13.

 cunque

*) v. comm. noſtr. Vol. hoc p. 321.

cunque forma exhibitum, egregii vſus fuiſſe **).
Cl. BLOMII formula eſt haec: Rec. lign. quaſſ. raſ. dr. I. aq. font. ebull. lib. I. ſtent in digeſtione per horulam et infuſi detur vnc. I. pro doſi. Tuto augetur doſis nimirum, ad triplum & quadruplum.

p. 13. Praemiſſis itaque obſeruationibus febrium intermittentium, in quibus quaſſia cum et ſine fructu eſt adhibita, et quae pernicioſae et pertinaces erant et varii generis, ſummam harum obſeruationum Noſter communicat. Quaſſia iuuat intermittentes febres vernales, quotidianas tertianas, quartanas duplices, vti hic ex hiſtoriis additis apparet. Reditus earum febrium quaſſia ſanatarum obſeruatur aeque ac poſt vſum corticis Peruuiani, quae continuato vſu quaſſiae iterum cedebant. Quae in reliquis anni temporibus occurrunt febres, nullo modo vſu quaſſiae potuerunt ſanari, nonnullae mitigatae ſunt, nonnullae exacerbatae. Nec quidquam magna doſis, quae erat ſex drachmarum per diem, praeſtitit, neque alia medicamenta, vt amara, ſalia, purgantia emeticaque inter vſum quaſſiae adhibita, vim eius adiuuerunt.

p. 75. Praeterea ex his obſeruationibus apparet, quaſſiam, quacunque forma, etiam in puluere ad tres drachmas vna vice datam, nec vnquam ventriculum grauaſſe, nec nauſeam vomitumque creaſſe, neque aluum duxiſſe, neque obſtruxiſſe, ſed ſine vllo caloris ſenſu atque alia vlla moleſtia vrinis ſudoribuſque ciendis ſeruiiſſe. Igitur quaſſia praeſtat cortici Peruuiano, qui tamen quoad vim febrifugam ſemper quaſſiae praeferri meretur, vti pariter ex hiſtoriis hic a Noſtro narratis elucet: nam

**) v. LINNAEI amoenit. acad. Vol. VI. p. 420. & comm. noſtr. ſecund. dec. Suppl. I. p. 23.

nam illae febres, quas quaſſia nequiuit fugare, cortice facile tollebantur.

Iam venimus ad alteram partem huius tracta- p. 77.
tus, vbi comparatur vis antiſeptica corticis et quaſſiae per tentamina extra corpus humanum diligenter facta. Sumſit ſcilicet duodecim vitrea vaſcula Noſter ea ipſa impleuit carne et ſolutionibus corticis et quaſſiae aquoſis et vinoſis atque mutationes quotidie obſeruatas et hic communicauit. Ex quibus apparebat, vim antiſepticam quaſſiae, ſi cum chinae chinae vi antiſeptica conferatur, longe eſſe minorem planeque languidiorem. Neque enim fermentationi officiebat, neque aceſcentiam cauebat, neque aciditatem ipſam liquoribus adimebat aut mutabat lignum Surinamenſe, nec aër fixus ex quaſſia per fermentationem eductus ad putredinem arcendam praeſtantior eſt aëre fixo chinae. Quae cum ita ſint, nunquam quaſſia cum cortice poteſt et debet comparari.

In tertia parte chemice et pharmaceutice diſ- p. 92.
quiritur quaſſia a Noſtro, adiuuante PAVLO NOCETTIO in arte chemica claro. Duplici vſi ſunt chemicae reſolutionis genere ad indolem quaſſiae definiendam, lentiorem putamus atque valentiorem. Idem hoc factum eſt in collectaneis Berolinenſibus *), quae autem poſtea ad manus Cl. Auctoris peruenerant. En experimentorum, cum multa ac- p. 98.
curatione inſtitutorum, ſummam: poſt duodecimam infuſionem aqua vix amplius amareſcebat. Terra erat ſemper poſt ſingulam infuſionem quamlibet ſubpinguis, luto ſimilis, cinerea: cum acidis liquoribus nequaquam efferuuit, nonnihil tamen, admota flamma, deflagrare viſa eſt, pondus huius terrae aequabat drachmam et viginti et vnum granum. Infuſio conſtabat nempe ex ſex

 vnciis

*) v. comm. noſtr. Vol. XX. p. 322.

vnciis quaſſiae et totidem libris aquae deſtillatae communis. Extracta inde parata ſingula erant ſubfuſca, valde amara, tenacia neque ad ignem flammeſcentia, exceptis duabus illis partibus, quae ex vndecima et duodecima infuſione comparatae ſunt cet.

p. 103. Poſtquam aquoſa frigida et ſpirituoſa infuſione, coctione et combuſtione cet. quaſſiae partes conſtitutiuae erant hic diſquiſitae, ſequentia definiuit Noſter: Quaſſiae ineſſe, terram, eamque triplicem, prima eſt *argilloſa*, ſecunda *calcarea*, tertia *martialis*, videtur Noſtro, etiamſi Cl. BEAUME' contra Cl. Auctorem dicit. Praeter hanc terram, ſit ſimplex, ſit multiplex, continet quaſſia gummi non paucum, valde amarum, reſinam porro, magis amarum gummi, oleum eſſentiale, mucoſum gluten, aërem fixum, nec non peculiare ſalis genus, quod eſſentialis ſalis nomen meretur. Figura eius hexagona, ſapor amarus, frigoris ſenſus, quem, inquit Cl. Auctor, in lingua inducit et deflagratio nitroſam naturam indubie declarant. Alcalinae indolis eſt hoc ſal et videtur Noſtro marini ſalis quid in quaſſia latitare, quod raro nitrum, quo quaſſiam ſcatere vidit Noſter, a ſalis marini miſcela disiungitur. cet.

p. 117. Vltimo loco expendit Noſter quaſſiae proprietates, vires agendique rationem. Summa ei eſt leuitas, peculiaris amarities, non acris, non ingrata, ſed ventriculo amica, nullus ſtypticus ſapor, odor vero, etſi leuis, aromaticus fermeque balſamicus. Vires eius pendent potiſſimum a gummi-reſinoſis et ſalinis partibus, quibus ſcatet, cum terra arctiſſime coniunctis, quarum ope leniter ſtimulat, incidit, abſtergit, aperit excretioneſque blande promouet. Ventriculi fibras ad periſtalticum motum allicit, amaritie et detergendi

vi

vi bilis vices gerit; coctionem laesam iuuat et ventriculum roborat, sanguinem non exaestuat et hoc Noster a nitro, quod inest quassiae, deriuat, eidemque crustae inflammatoriae resolutionem, quam quassiae tribuit LINNAEVS *), ac vrinae copiosum profluuium ab ea adscribit; putredini porro, corruptioni, gangraenae morbisque colliquatiuis prodesse potest quassia, aciditatem non arcet aut emendat, si vero aliquid boni praestat in cruditatibus acidis, id stomachicae et roboranti vi quassiae tribuendum Nostro videtur. Atque ita iuuabit quassia vel sola vel aliis remediis coniuncta hypochondriacos, hystericas, arthriticos, et sudores nocturnos, diarrhoeas, febresque putridas coercebit. Febres intermittentes mitiores quassia, vti supra est dictum, propellit et earum reditum, quoniam ventriculi functiones et perspirationem egregie adiuuat, cauet. Potest quoque in iis febribus innoxie vsurpari, in quibus diathesis inflammatoria aut pulmonum morbi acuti corticis Peruuiani vsum reddunt suspectum.

XXI.

Noua physico medica.

Die 29. Decembr. 1776. celebrauit Academia Imperialis Scientiarum *Petropolitana* iubilaeum fundationis suae semiseculare **). Cuius quidem solemnitatis breuem tantum tradamus Lectoribus epitomen. Cl. I. A. EVLER Secretarius academiae orationem habuit de illius festiuitatis causa. Qua finita Director Academiae Cl. SERGEY

*) v. l. l.

**) *Nachrichten von dem Jubelfeste der Kayserlichen Academie der Wissenschaften. Vermischte Nachrichten von der Academie der Wissenschaften.*

GEY GERASSIMOWITSCH DOMASCHNEW, aliam Ruſſico ſermone conceptam recitauit, *de officio Societatum eruditarum obſeruationes phyſicas cum caſibus philoſophiae moralis coniungendi.* Tum Cl. GÜLDENSTAEDT de iuribus quibuſdam cameralibus Ruſſiae in Gallica nempe lingua, diſſeruit. Praelegebantur poſtea elaborationes quaeſtionum praeterito anno ab Academia propoſitarum, de *Sanguificatione* *) nempe et *de diuerſitate ſonorum a tubis aequaliter amplis et in latere foramine inſtructis editorum* caet. Praemium de priori illa Exp. THOUVENEL Monſpelienſi conceſſit, poſteriorem vero nondum ſatis explicitam pro anno 1778 denuo proponere placuit. His vero peractis, vt rei nauticae, maximeque patriae, conſuleret, problema ſequens in annum 1779. proponere ſtatuit: *Vt ſuggerantur methodi et ſubſtantiae, ex qualicunque naturae regno, petitae illae ſint, diſpendio haud adeo magno parabiles, quae trabes quercinas aliasue naualibus deſtinatas, vel recentes, vel exſiccatas, iuſto temporis ſpatio totas penetrent atque condiant, ita vt a putredine ſolito diutius conſeruentur, neque tamen reddantur intractabiles vel magis igneſcentes, minoriue, quam antea, robore polleant.* Praemium erit centum nummorum aureorum Hollandicorum. Inuitati vero ſunt omnes viri docti, Sociis Academiae, Petropoli habitantibus, exceptis, vt de his quaeſtionibus, cogitata ſua atque obſeruata ante 1. Ianuarii cuiuſque anni ad Dn. IOAN. ALBERT. EVLER, tranſmitterent. Admonentur vero ii, qui hanc rem ſubire volunt, vt lingua Ruſſica, vel Latina, vel Germanica, vel Gallica, diſtincte, abſque nominibus ſuis, conſcribant. Poſtea Cl. RUMOWSKY *Sciagraphiam politicae ac phyſicae Geographiae Ruſſiae* praelegit.

Socie-

*) v. comm. noſtr. Vol. XXI. p. 165.

Societas Regia Scientiarum *Hafnienſis* inter alias quaeſtiones a noſtro inſtituto alienas, hanc propoſuit, *quum minerae cobalti non raro alia metalla et mineralia contineant, quae elegantiam coerulei coloris in Smalto, encauſtis et porcellana infringunt, quaeritur methodus facilis, haec inquinamenta hinc ſeparandi.* Is, qui Societatis exſpectationi reſpondet, accipiet monetam auream C. thalerorum, Danicorum. Elaborationes Ill. HIELMSTIERNE vectigalibus ſolutis, mittantur, et quidem ante finem Auguſti menſis 1779. Iudicium Societatis menſe Octobri eiusdem anni declarabitur.

Academia Scientiarum et Artium elegantiorum *Berolinenſis* quaeſtionem ad annum 1777 propoſitam, 1778 repetitam et a nobis iam memoratam *) iterum iterumque communicat cum viris eruditis ac pollicetur duplex praemium. Exſpectabit commentarios ante diem 1. Ianuarii 1781.

Ill. ELLERI praemium, quod conſtat ſeptuaginta et quinque nummis aureis Hollandicis offertur ei, qui claſſificationem vegetabilium ſecundum differentiam radicum ita tradet, vt reſpiciat ad ſingulae claſſis culturam. Elaborationes Ianuario 1779 mittantur.

Regia *Gottingenſis* Scientiarum Societas proponit ad Iulium 1779 et optat, *curioſam deſcriptionem eorum inſectorum, quae plantas in caldariis et fimetis (inprimis vbi cucumeres et melones ſunt plantatae) infeſtant et ea remedia, quae, illaeſa plantarum integritate arcent et tollunt.* Quae praeterea ſunt mittendarum elaborationum adhibendae cautiones, non multum ante retulimus.

Socie-

*) v. comm. noſtr. Vol. XXI. p. 344.

Societas Oeconomica *Amſtelodamenſis* d. 16. Sept. 1777. conuenit, vt praemia ſuper quaeſtione de *terrae emendatione ope cinerum lignoſorum cet.* ab ſe olim propoſita diſtribueret. Nulla vero voto ſuo prorſus ſatisfecit elaboratio. Exhibuit vero aliam quandam pro anno 1779. huius nempe tenoris. *Quaenam ſint ſigna tabis* (*ongans*) *ouium? quaenam huius morbi cauſae? et quomodo ipſae praecaueri atque ſanari poſſint?* Praemium erit moneta aurea quinquaginta nummorum aureorum Hollandica. Commentationes vero ſolutis vectigalibus ad Cl. HIERONIMVM DE BOSCH, mittendae ſunt.

Academia Imperialis Regia Scientiarum et Bonarum Artium *Bruxellenſis* ad annum 1779. propoſuit hanc quaeſtionem: *de modo apes in Belgio alendi optimo mercaturae et oeconomiae vtiliſſimo.* Moneta aurea viginti et quinque nummorum aureorum Hollandicorum optimo tractatui praemium eſt conſtitutum. Mittantur vero tractatus, ſolutis impenſis ad Cl. DES ROCHES, qui Academiae perpetuo ab epiſtolis eſt.

Academia Electoralis Scientiarum *Manheimenſis* die 17. Octobris 1777. conuenit, et ad annum 1779. propoſuit, *vt cauſae mortis fulmine tactorum animalium per obſeruata et experimenta detegantur.* Reliqua in elaborandis ſcribendis et mittendis commentariis attendenda vide ſuperius *).

Societas artium *Vltraiectina* die 1. Decembris 1777, vbi conuenerat, hanc quaeſtionem propoſuit, ante 1. Decembr. 1779. reſoluendam: *Eſtne cultus arborum, et quarum in et circa vbres ciuium*

*) comm. noſtr. Vol. XXI. p. 540.

ciuium ſanitati aërisque puritati proficuus an noxius? Optima elaboratio viginti nummis aureis Hollandicis vel moneta aurea huius valoris honorabitur, ſunt vero Gallice, Belgice vel Latine ſcripta ſchediaſmata ad Cl. IOANNEM VAN HAAFTEN Societatis Secretarium mittenda.

Societas Imperialis Regia Agriculturae et Artium *Graecienſis*, patriae amore ducta, praemium quadraginta nummorum aureorum Hollandicorum tribuet ei, qui 1. Martii 1779. Germanica, Gallica, Latina, vel Italica lingua, *cultum ſyluarum optimum* tradiderit ita, vt 1) doceat quomodo varii generis ſyluae optime inſtruendae 2) quomodo conſeruandae et 3) quomodo vſurpandae; modus vero elaborationis erit, vt in prima parte experientiae habeatur ratio, in altera impedimenta propagationis arborum enumerentur, in tertia denique diuerſae arborum caedendarum methodi, varie applicandarum ratio enucleetur.

Academia Electoralis Scientiarum *Monathenſis* inter alias hanc propoſuit quaeſtionem: *Quaenam ſunt arſenici partes conſtituentes? quomodo agit in metalla et ſemimetalla? cur illud natura metallis admiſcuit? et confertne aliquid ad illa formanda, an deſtruenda?* Tractatus ad Cl. KENNEDY Secretarium ante finem Iulii 1779. ſunt mittendi.

Societas *Lipſica* Scientiarum Iablonouskiana, inter alia propoſuit: *vt lucis effectus ad vegetationem plantarum, per experimenta et obſeruationes determinentur, haeque obſeruationes culturae plantarum applicentur.* Tractatus Latine ſcripti ante vltimum Octobr. 1778. ad Cl. CLODIVM ſunt mittendi, praemium conſiſtit in moneta aurea viginti et quatuor nummorum aureorum Hollandicorum valore.

Facul-

Facultatis medicae *Lipſienſis* *) Aſſeſſores ſunt:

D. ANTONIVS GVILIELMVS PLAZ Ordinis Medici Decanus perpetuus, qui die 25 Septembr. 1778. Doctor ſemiſecularis eſt **) factus.

D. IOANNES CHRISTOPHORVS POHLIVS Senior

D. ERNESTVS GOTTLOB BOSE,

D. CAROLVS CHRISTIANVS KRAVSE,

D. IOANNES CAROLVS GEHLER,

D. IOANNES GOTTLOB HAASE,

D. ERNESTVS PLATTNER,

NATHANAELIS GODOFREDVS LESKE Philoſophiae Doctor, Hiſtoriae Naturalis Prof. Publ. Extraordinarius et Societatum Regiae Patrioticae Holmenſis, Phyſiographicae Lundenſis, Naturae Curioſorum Berolinenſis, Electoralis Oeconomicae Lipſienſis et Apiariae in Luſatia Superiori Sodalis, nominatus eſt Profeſſor Oeconomiae Publicus Ordinarius *Lipſiae.* Adiit hoc munus programmate: *de agri noualis cultura et ratione pecudes in ſtabulis paſcendi* et oratione: *de recta ratione ſcientiae ruſticationis conſequendae*, die 25 Iul. 1778. habita.

Cl. LODER, Profeſſionem Anatomiae Chirurgiae et artis obſtetriciae in Academia Ienenſi accepit.

Cl. IO. CHRISTOPH. ANDR. MAYER Prof. Anat. Berol. *Francofurtum ad Viadrum* petiit, vt profeſſionem medicinae ordinariam ſubiret.

Cl. IO. GODOFR. FALKENBERG, ſecundam Anatomiae Profeſſionem *Berolini* ſuſcepit.

Cl.

*) Vid. comm. noſtr. Vol. XIX. p. 155.

**) EIVSDEM Progr. inaug. Decanorum Facultatis Medicae Lipſicae ſeriem continuatam continens. Lipſiae 1778. 4.

Cl. I. C. D. SCHREBERO, Consiliario Aulico, Professio Historiae Naturalis est tradita *Erlangae.*

Cl. GEORG. HENR. WEBER, Med. Doct. Prosectoris et Professoris Medicinae extraordinarii munera *Kiliae* accepit.

Cl. IO. ANTON DE SCOPOLI, qui adhuc professioni chemicae Schemniziensi praefuit, die 1 Iulii 1777. Schemnizium reliquit, vt Professionem historiae naturalis Pauianam susciperet.

Cl. SAMVEL RAETZIVS ad Professionem chirurgiae in noua Vniuersitate literaria Budana est designatus.

Cl. DE LACHENAL Professioni botanicae *Basileae* est praefectus.

Cl. IOANNES DANIEL METZGER *Regiomonti* Professoris anatomiae, medicinae, et artis obstetriciae, in collegio medico assessoris et Poliatri Regiomontani munera accepit.

Cl. PHIL. FRID. THEOD. MECKEL Professio anatomiae *Halae* est demandata.

Cl. I. S. SCHROETERVS Diaconus Wismariensis inter Academiae Imperialis Naturae Curiosorum Socios est receptus.

Academia Scientiarum *Parisina* Cl. MARGGRAFIVM Chemicum Berolinensem, inter Sodales suos recepit.

Cll. Viri FOERSTERVS SPRENGLERVSque Hafnienses, a Societate Naturae Curiosorum Gedanensi inter Socios sunt recepti.

Coloniae ab vrbis Senatu collegium est fundatum, corporum dissectioni, et fasciis applicandis deditum, quod 21 Nouembris 1777. est inauguratum.

Mortui sunt:

Cl. PHILIBERT COMMERSON 1773. aetate 56.

Cl. PETRVS CRAMERVS *) *Amstelodami*.

Cl. BORDEU *Parisiis*, 1776.

Cl. ROUX Chemicus *Parisiis*, Iulio 1776. vaporibus lethalibus butyri antimonii.

Cl. IO. HENR. BRANDAV Chirurg. Professor, *Cassellis*, 14 Octobr. 1776.

Cl. ANTON. DE CAPDEVILA, *Valentiae Contestanorum* Nouembri 1776.

Cl. ANTON. VALLISNIERI *Patauii* 15 Ianuarii 1777.

Cl. IO. ERNESTVS NEVBAVERVS *Ienae* 29. Ianuarii 1777. aetate 35, phthisi pulmonali.

Cl. ROBERTVS DOSSIE *Londini* 20. Februarii 1777.

Cl. DAN. GOTTF. SCHREBER Prof. Oecon. *Lipsiae* 28. Martii 1777. aetate 69.

Cl. I. H. POTT *Berolini* 29 Martii 1777. aetate 85 marasmo senili.

Cl. KLEVENFELD, *Hafniae* mense Aprili 1777. aetate 77.

Cl. DAN. CHRISTIAN. BVRDACH, Med. Doct. *Lipsiae* 4. Iunii 1777. aetate 37.

Cl. CHRIST. HENR. HAENEL, *Dresdae* 16. Iunii 1777. aetate 61, apoplexia.

Cl. IO. CHRIST. POLYC. ERXLEBEN, *Gottingae* 18. Aug. 1777. aetate 37. febre lenta.

Cl. IO. ANDR. DE SEGNER *Halae*, 5. Octobr. 1777. aetate 73.

Cl. BERNARD. DE IUSSIEU *Parisiis*, 6. Nov. 1777. aetate 79.

Cl. IO. ANDR. CRAMER, in regione *Dresdensi* 6 Decembr. 1777. aetate 67.

Cl. ALB. DE HALLER, *Bernae* 12. Dec. 1777. aetate 69.

Cl. CAR. A LINNE' *Vpsaliae* d. 10. Ianuarii 1778. aetate 70.

Cl. IO-

*) Vid. comm. nostr. Vol. XXI. p. 204.

Cl. CAROL. DE GEER, *Holmiae* 7. Martii 1778. aetate 59. annorum.

Cl. IONAS KIRNANDER Archiater Regius, *Hafniae* 30 Mart. 1778 aetate 56. annorum.

Cl. MVZELIVS *Berolini* 14 April. 1778. aetate 29. annorum.

Cl. IOS. THADDAEVS KLINKOSCH, *Pragae* menſe Aprili 1778. aetate 43.

Cl. IO. FRIDR. ZÜCKERT, *Berolini* 1. Maji 1778. aetate 41.

Cl. FRIDR. BERNH. ALBINVS, *Lugduni Batauorum* 23 Maji 1778. aetate 53.

Cl. FRIDR. HENR. GVIL. MARTINI, *Berolini* 27. Iunii 1778. aetate 49.

Cl. C. G. WAGLER, *Brunsvici* 20. Iulii. 1778.

Cl. IOAN. IAC. HVBER, *Caſſellis* Iulio 1778. annis 71.

XXII.

Continuatio indicis phyſico medicorum ſcriptorum, quae anno 1774 prodierunt.

Auserleſene Abhandlungen practiſchen und chirurgiſchen Inhalts aus den philoſophiſchen Tranſactionen und Sammlungen der Iahre 1699 *bis* 1720. *geſammlet und überſetzt von* NATHANAEL GOTTFRIED LESKE. *Erſter Theil. Lübeck und Leipzig.* 8. (Indicauimus quidem breuiter hoc inſtitutum in comm. noſtr. Vol. XIX. p. 552, attamen liceat hic huius rationem paulo amplius cum Lectoribus communicare. Coepit Cl. LESKE a primis harum Transactionum voluminibus et vtiliter vſus eſt contractis philoſophicis Transactionibus *The philoſophical Tranſactions from the year* 1699 *to the year* 1720 *abridg'd and diſpos'd under ge-*

neral Heads. By HENRY IONES *Ed. III. Lond.* 1749. 4, quas cum genuina editione Transactionum accurate comparauit. Secutus quoque est Cl. LESKE ordinem Cl. IONES ita tamen, vt obseruationes suo loco insereret et similes coniungeret. Quae cum ita sint, reperiuntur hic primum morbi cutis, dein capitis, colli, thoracis, abdominis ibidemque contentorum viscerum, postea morbi vniuersales et denique ossium. Vbique translator breuitati studuit, ita tamen, vt ne noceret rerum perspicuitati. Et haec ipsa breuitas non solum cernitur in rebus omissis, quae ad notionem, cognitionem et medelam morbi nihil faciunt, sed in iis etiam obseruationibus prorsus neglectis, quae plane nihil conferunt ad medicinam et chirurgiam illustrandam, siue quae confusionem plus efficiunt, quam vtilitatem, inprimis innioribus medicis. Pariter omisit Noster morbos animalium. Interdum Cl. LESKE eas hypotheses, quae viuentibus illis Auctoribus valebant, per recentiorum autem tentamina refutatae sunt, inseruit quidem in fauorem historiae medicinae, attamen insimul laudauit Auctorem, qui recte rem docuit. Praeterea sedulo contulit loca laudata, eaque, quae nimis mutilata mancaque erant, maluit prorsus negligere. Tabulae aeneae additae quoque selectum produnt. Terminos technicos secundum HALLERVM, LVDWIGIVM, BOEHMERVM cet. quantum fieri potuit Germanicos reddidit. Quod si vero aptum inueniri nequibat nomen, aliquod elegit, addito tamen termino technico. Pondera Anglica medica comparauit cum nostris, adiecto pariter Anglico nomine. Alia vero negotia impediuerunt Cl. LESKE, quo minus continuaret hoc vtiliter coeptum opus Ipse,

cuius

cuius tamen continuatio ab alio viro docto cum plausu vulgatur. Ea autem, quae naturalem spectant historiam, edet Cl. LESKE, vti pollicetur et nos supra laudato loco promisimus.

Reflection on the general treatement and cure of fevers. London 8. maj.

Examen historique sur l'apparition de la maladie vénérienne en Europe et sur la nature de cette epidemie. à Lisbon. 8. (*Est versio Gallica libri, olim Anglica lingua primum vulgati.*)

La philosophie des vapeurs, ou lettres raisonnées d'une iolie femme sur l'usage des symptomes vaporeux à Lausanne 8. (*Satyra in praesentem methodum medendi morbis inprimis neruosis*).

Sammlung merkwürdiger Erfahrungen, die den Werth und großen Nutzen der Pocken Inoculation näher bestimmen können. Lübeck 8.

Fortsetzung von der erleichterten und den Müttern selbst übertragenen Blatterimpfung. Riga 8.

Obseruationes de vteri constrictione v. AZZOGNIDI.

The young surgeons dictionary or pupil's instructor. Lond. 8. (s. a.)

A vindication of the forceps described and recommended by Dr. LEAKE; in which the injudicious and illiberal remarks on that subject, signed THOMAS DENHAM are examined and refuted. By a late pupil of Dr. LEAKE'S. ib. 4. (*De hac forcipe iam egimus supra p. 79.*)

Der Schlesische Arzt oder Betrachtungen über verschiedene Gegenstände der Arzneykunde, besonders der Diät. Breßlau 8.

Arzeneyen wider physicalische, ökonomische und diätetische Vorurtheile. Heilbronn. 8. (Auctore Cl. WEBERO.

Medicinisch und chirurgisches Handbuch für angehende Wundärzte und andre Liebhaber der Arzneywissenschaft,

ſenſchaft. Aus dem Engliſchen. Franckf. u. Leipzig. 8. (Secunda et emendata editio.)

Number II. (to te continued the firſt of every month of the medical magazine; or general repoſitory of practical phyſic and ſurgery for ianuary 1774. Calculated for the aid and aſſiſtence of the phyſician, the ſurgeon, the apothecary, the chemiſt etc. By a ſociety of Gentlemen. Lond. 8.

Detail des ſuccès de l'etabliſſement que la ville de Paris a fait en faveur des perſonnes noyées cet. (*vid. hunc librum cum ſupplemento primo comm. noſtr. Vol. XXI. p.* 129.)

Diarii medici naualis in expeditione Algerienſi conſcripti Annus Imus. Auctore URBAN BRVNN AASKOW M. D. et Claſſ. Reg. Dan. Medic. Hafn. 8. (*Opus omni attentione dignum, quod proxime indicabimus*).

IO. ABBATIE diſſ. de corpore cribroſo HIPPOCRATIS ſeu de textu mucoſo BORDEVII. Monſpelii, 4. (*Varias meditationes ſuper contextu mucoſo ſiue organo cellulari a Cl.* DE BORDEV *traditas* v. comm. noſtr. Vol. XVI. p. 607 ſqq).

FRANC. ALIX obſeruata chirurgica Faſc. I. v. comm. noſtr. Vol. XXI. p. 254.

* * ALIX diſſ. de quaeſtionibus medico legalibus ex chirurgia declarandis. Erford. 4.

AUBENTON V. D'AUBENTON.

Hiſtoire des plantes de la Guyanne Francoiſe rangées ſuivant la méthode ſexuelle. Par M. FUSE'E AUBLET à Paris 4. c. f.

Obſervationes ad vteri conſtructionem pertinentes Auctore GERMAIN. AZZOGNIDI. Bonon. 4.

Die wohlunterrichtete Landwirthin oder Anfangsgründe zur Erlernung einer klugen und vernünftigen Haus- und Landwirthſchafft zum beſten des weiblichen

weiblichen Geschlechts gesammlet. Aus den Französischen des Herrn L. R. *v.* B. *in das Deutsche übersetzt. Neue um die Hälfte vermehrte und mit vielen Zusätzen verbesserte Auflage. Nürnberg.* 8.

ERNST GOTTFRIED BALDINGER *von den Krankheiten einer Armee, aus eignen Wahrnehmungen im Preußischen Feldzuge aufgezeichnet. Langensalza,* 8. (editio altera, emendata, primam v. Comm. nostr. dec. IIdae suppl. I. p. 169).

EIVSD. diss. inaug. de morbis dissimulatis, Resp. *Hieron. Alex. de Marckphaill.* Götting. 4.

Eiusd. progr. de optima medicamentorum mixtione ib. 4.

P. I. BARTHEZ noua doctrina de functionibus naturae humanae. Monspel. 4.

Elémens de pharmacie theorique et pratique. Par M. BAUBRE. à Paris 8.

CAR. IOS. BAUER diss. inaug. sistens casum practicum de pleuroperipneumonia cum animaduersionibus. Ingolstad. 4.

BAUME' *Handbuch der Scheidekunst, aus dem Französischen übersetzt von* F. X. WASSERBERG, *Wien.* 8.

I. W. BAVMERS *Naturgeschichte aller Edelsteine, wie auch der Erden und Steine, so bisher zur Arzney sind gebraucht worden. Aus dem Lateinischen übersetzt von* CARL *Freyherrn und Reichsrittern* VON MEDINGER, *Wien* 8 *mai.* (Latinum titulum v. in Comm. nostr. Vol. XIX. p. 554. Animaduersiones et obseruationes mineralogicae additae sunt bonae).

EIVSD. diss. inaug. de veris tympanitae caussis ac rationali curatione, Resp. *I. Eberz.* Giessae. 4.

Oeconomisch-physikalische Abhandlung über die Bienenpflege, besonders im Thüringischen, von weiland

D. I. W. BAUMER *aus dem Lateinischen übersetzt, mit gemeinnützlichen Anmerkungen und einem Anhange begleitet von einigen Gliedern der Fränkischen Bienengesellschaft*, *herausgegeben von* I. L. EYRICH, *Pfarrer in Anspach. Anspach.* 8. (Cl. BAVMER scripsit anno 1770. dissertationem *de apum cultura, cumprimis in Thuringia.* Haec itaque Germanice cum variis additamentis hic traditur.)

IO. BECKMANN *physicalische oekonomische Bibliothek. Fünfter Band. Göttingen.* 8.

DE BELLETE diss. inaug. sistens ligaturae polyporum vteri instituendae nouam methodum anteponendam. Resp. *I. M. de Frasne.* Paris. 4.

GEORG. RVDOLPH BENTSCHNEIDER diss. de ruminatione humana. Götting. 4.

I. H. BERNS diss. inaug. de situ fetus ad partum naturalem. Duisb. 4.

Traite dé myologie. Par Mr. BERTIN. à Paris. 12.

Dictionaire raisonné universel de matière médicale, concernant les végétaux, les animaux et les mineraux, qui sont d'usage en médécine, leurs descriptions, leurs analyses, leurs vertus et leurs propriétés par feu Mr. DE LA BEYRIE et mis en ordre par M. GOULIN. à Paris. 8.

M. E. BLOCHS *medicinische Bemerkungen nebst einer Abhandlung vom Pyrmonter Augenbrunnen. Berlin.* 8.

Lehrbuch der Landwirthschaft in vier Theilen von IOHANN AVGVST FRIEDRICH BLOCK. *Leipzig.* 8.

PHILIP. ADOLPH. BOEHMER diss. inaug. de curatione febrium intermittentium ex aestuantia infida et nociua. Resp. *Fr. Carol. Lindenberg.* Hal. 4.

Institu-

Institutiones medicae in vsus annuae exercitationis domesticae, digestae ab HERMAN. BOERHAAVE. Editio correcta noua et emendata. Edimb. 8.

I. K. H. BOERNERS *Sammlungen aus der Naturgeschichte, Oekonomie, Polizey, Kameral- und Finanzwissenschaft. Erster Theil mit Kupfern. Dreßden.* 8. (Cl. Auctor partim hic collegit tractatus Latinos, Francogallicos et Italicos aliorum Auctorum, et transtulit in linguam Germanicam, partim suas quasdam obseruationes tradidit.)

CARL BONNETS *wie auch einiger andern berühmten Naturforscher auserlesene Abhandlungen aus der Insektologie. Aus dem Französischen übersetzt und mit einigen Zusätzen herausgegeben von* IO. AVG. EPHRAIM GÖTZE, *Halle.* 8 *mai. m. K.*

Traite de médécine theorique et pratique extrait des ouvrages de Mr. BORDEU avec des remarques critiques par Mr. MINVIELLE, Doct. en Médécine de la Faculté de Montpellier. à Paris. 12.

ERN. GOTTLOB BOSE diss. de morbis mentis delicta excusantibus Resp. *C. G. Deutrich.* Lips. 4.

EIVSD. progr. inaug. de diagnosi veneni ingesti et sponte in corpore geniti. ib. 4.

DAMIAN FRID. BOST diss. inaug. sistens historiam asthmatis. Erford. 4.

I. B. BRINCKMANN *Beyträge zu einer neuen Theorie der Gährungen. Düsseldorf, Cleve und Leipzig.* 8.

GOTTLIEB FRIDRICH BRODHAG de morbis recurrentibus generatim, occasione scabiei venereae, per circuitus redeuntis. Hal. 4.

WILH. BROMFIELDS *chirurgische Wahrnehmungen. Leipzig.* 8. v. comm. nostr. Vol. XX. p. 405 sqq. (Ibidem non solum Cl. BROMFIELDII librum re-

censuimus. sed et versionis Germanicae et quorundam aliorum librorum contra Eum scriptorum mentionem fecimus.)

PETER IOSEPH BVCHOZ *Sammlung auserlesener Briefe zur Erhaltung der Gesundheit und durch den Bau und die Erziehung der Gewächse sich in kurzer Zeit zu bereichern. Aus dem Französischen übersetzt. Dritter Theil. Nürnberg.* 8. (v. comm. nostr. Decad. IIdae suppl. IV. p. 673. Reliquos tomos ibidem p. 160 et 470 sqq.)

Dictionnaire vétérinaire & des animaux domestiques, conténant leurs moeurs, leurs caracteres, leurs descriptions anatomiques, la maniere de les nourrir, de les élever & de les gouverner, les alimens, qui leur sont propres, les maladies, aux quels ils sont sujets & leurs propriétés tant pour la médécine & la nourriture de l' homme, que pour tous les différens vsages de la Societé ciuile, auquel on a joint une Fauna Gallica. Par Mr. BUCHOZ à Paris 8. Tom. IV. (*Primus tomus prodiit* 1770, *alter* 1771, *tertius* 1773. *Est opus compilatum et potissimum* BOVRGELAT, VITET, LAFOSSE, BVFFON et BOMARE *scripta illud effecerunt. Praeterea vero additae sunt tabulae aeneae magni* CLAVDII FESSARD, *qui eas* 1767 *sculpsit, et quae seorsim quoque venduntur.* Repraesentatur hic I. asinus, hircus Gambiensis, anas domestica mas et femina, equi et canis quaedam varietates. II. Phasiani galli vterque sexus; et aliae varietates; Meleagris mas et femina; felis domestica, Angorensis, tigrina, Hispanica. III. Ouis varietates. IV. Mulus, anseris et columbae varietates.

Première centurie des planches enluminées et non enluminées representant au naturel ce qui se trouve de plus interessant & de plus curieux parmi

mi les animaux, les végétaux & les mineraux, pour servir d' intelligence à l' histoire générale de trois régnes de la nature par Mr. BVCHOZ. Dec. I. regne animal. à Paris. fol. mai.

I. BVERSINK diss. de hemicrania. Duisb. 4.

Kurze Anweisung, wie ein Lehrling der Wundarzneykunst sich in der Anatomie und Chirurgie die vornehmsten Anfangsgründe bekannt machen kann von IO. AVGVST BÜTEFISCH, *Wundarzt in Braunschweig. Braunschweig.* 8.

CHPH. GOTTL. BÜTTNER *sechs chirurgische Wahrnehmungen* v. comm. nostr. Vol. XX. p. 301.

Traité de minéraux par Mr. de BVFFON Tom. I. à Paris. 4.

EIVSD. Oeuvres complettes. Tom. I. et II. ib. 4. (*Noua editio Historiae musaei Regii*).

EIVSD. Oeuvres complettes. ib. 12. (*cum supplemento, in quo tractantur mineralia.*)

EIVSD. *allgemeine Naturgeschichte. 6ter Theil. Berlin.* 8. *mai.* (Gallicum librum v. comm. nostr. Vol. VII. p. 3.)

THEODORICI PETRI CAELS, Medic. Licentiati, de Belgii plantis qualitate quadam hominibus caeterisue animalibus nociua seu venenata praeditis, symptomatibus ab earum vsu productis, nec non antidotis adhibendis dissertatio, cui Caesarea ac Regia scientiarum et litterarum Academia, quae floret Bruxellis, palmam detulit anno 1773. Bruxellis. 4. mai. (*Quaestionis huius iam in nouis physico medicis mentionem fecimus.* vid. comm. nostr. Vol. XIX. p. 364. *Inter acria venena reperimus hic rubiam tinctorum, quoniam aues, cum ea, ad ossa tingenda, nimis diu nutritae, pereunt. Dein narcotica, viscosa, oleosa, alcalina plantarum salia et varii vapores venenati a Cl.* CAELS *hic*

hic tractantur cum suis effectibus et antidotis. Praeterea ad historiam huius Academiae, quam loco laudato et aliis v. Vol. XVIII. p. 716. tradidimus, pertinet id, quod Eadem *quaestiones praemiis condecoratas simul quotannis vulgat ita inscriptas:* mémoires sur les questions proposées par l'Academie Imperiale et Royale des sciences & belles lettres de Bruxelles, qui ont remportés les prix. *Potest tamen singula tractatio seorsim quoque haberi.*)

Traité de bêtes à laine, ou méthode d' élever & de gouverner les Troupeaux aux Champs & à la Bergerie. Par Mr. CARLIER. à Paris. in 4 Voll. 2.

Avantages de l' inoculation avec la meilleure méthode de l'administrer. Par Mr. CAMPER. à Toulouse & à Paris. 8. (PETRVS CAMPERVS *ab Academia Regia Scientiarum Tolosana praemium accepit.* v. comm. nostr. Vol. XVIII. p. 357. et 537. *Vide et ibidem p. 59. Eius annotationes super variolis Belgica lingua traditas.*)

EIVSD. diss. de emolumentis et optima methodo insitionis variolarum. Accedunt EIVSDEM epistolae de emolumentis sectionis synchondroseos ossium pubis in partu difficili cet. Groning. 8.

Nouveau plan d' education pour former des hommes instruits & des citoyens utiles, auquel on a ioint une definition sur l' etude des langues, qu'on doit y admettre. Par Mr. CHARPENTIER. à Paris. 8.

Traité théoretique & pratique des maladies inflammatoires. Par M. I. F. CARRERE. ib. 12.

I. F. CARTHEVSER dissertationes physico-chemico-medicae, annis nuperis de quibusdam materiae medicae subiectis exaratae ac publice habitae, nunc iterum recusae. Francof. ad Viadr. 8.

(Disser-

(Dissertationes in hoc libello contentae sunt: 1. De Radice Mungo. 2. De Opobalsamo. 3. De Millepedibus. 4. De Calycibus aromaticis florum cassiae Zeylanicae. 5. De Radice Colomba).

Manuel anti-siphyllitique, ou essai sur les maladies vénériennes, avec un préservatif de ces maladies Par Mr. DE CEZAN. à Londres et à Paris. 12.

M. K. COHEN *theoretische und practische Abhandlung von Stein und den Arzneymitteln dagegen. Aus dem Französischen übersetzt mit einer Vorrede, Anmerkungen und einem Anhange, worinnen von einem doppelten männlichen Glied eines Menschen Nachricht gegeben wird. Vermehrt und herausgegeben von* I. L. NIEMAN. 8.

Osservazioni microscopiche sulla tremella e sulla circulazione del fluido in una pianta acquainola dell' Abbate BONAVENTVRA CORTI. Lucca. 8. (*Ad animale regnum Tremellam pertinere putat Auctor*)

Essai sur l' amelioration de l' agriculture dans les pays monteux & en particulier dans la Savoie avec des recherches sur les principes & les moyens propres à y augmenter la population, la vivification & le bien être des peuples. Par Mr. COSTA.

EIVSD. essai sur les moyens d' ameliorer la salubrité du seiour de Nancy. Mémoire couronnéé de l' Academie Royale de sciences arts & belles lettres de Lorraine. à Nancy. 8. (*Doctrinam atmosphaerae physico medicam, loci rationem, emendationes rerum sanitati infestarum, caussas, quae ad spurias peripneumonias et pleuresias, apoplexias lymphaticas, febres biliosas putridas, rheumatismos, oedema, asthma, hydropisiamque, morbos hic fere endemios, disponunt, eorumque remedia continet hic liber.*)

DOM.

DOM. COTVNNI de aquae ductibus auris v. comm. nostr. Vol. XX. p. 538. Reperitur haec quoque dissertatio in Cl. SANDIFORTII Thesauro dissertationum v. comm. nostr. decad. IIdae suppl. IV. p. 733.

Some thoughts on the nature of fevers By IOHN CURRY Lond. 8.

Voyage faits par les navigateurs Espagnols & Hollandois dans la mer du Sud traduits de l'Anglois de DALRYMPLE. Par Mr. DE FREVILLE. à Paris. 8.

D'AVBENTON planches d'histoire naturelle. vid. comm. nostr. Vol. XXI. p. 11.

DAWSON's cases in the acute rheumatism and the gout. v. ib. p. 594. editionem alteram.

Description méthodique d'une collection des mineraux. Par Mr. DELISLE. à Paris. 8. (*Descriptiones breues sunt, attamen satis bonae*).

Nachricht von den Gesundbrunnen bey Sichersreuth ohnweit Wonsiedel. Nebst einer Anzeige der Brandenburgischen Gesundbrunnen und Bäder in Franken von D. HEINRICH FRIEDRICH DELIVS. *Bayreuth.* 8.

IO. DICKS *vollständige Gartenkunst, worinnen die bewährtesten Methoden, alle Arten von Bäumen, Gewächsen und Blumen nach alphabetischer Ordnung beschrieben, zu ziehen, nebst ausführlichen Regeln für die Gartenarbeiter überhaupt enthalten sind, nach dem Englischen herausgegeben von D.* IO. ERNST ZEIHER. *Leipzig* 8 *mai.*

Reliqua proxime.

Conten-

Contenta in hac parte.

XVII.

